

**Castro, Ezechiele di. Ignis lambens
historia medica prolusio physica
rarum pulchrescentis naturæ
specimen. Illustrissimo &
excellentissimo domino Aloysio
Georgio Divi Marci procuratori et
invictæ venetorum reipublicæ
copiarum imperatori fortissimo D.
Ezechiel de Castro doctor medicus
phys.**

Veronae, apud Franciscum Rubeum. 1642.

Superiorum Permissu., 1642.

Cote : BIU Santé Pharmacie RES 12079 (2)

12079 2.
IGNIS LAMBENS

HISTORIA MEDICA
PROLVISIO PHYSICA

Rarum Pulchrescentis Naturæ
Specimen.



Illustrissimo & Excellentissimo Domino

ALOYSIO GEORGIO
DIVI MARCI
PROCVRATORI

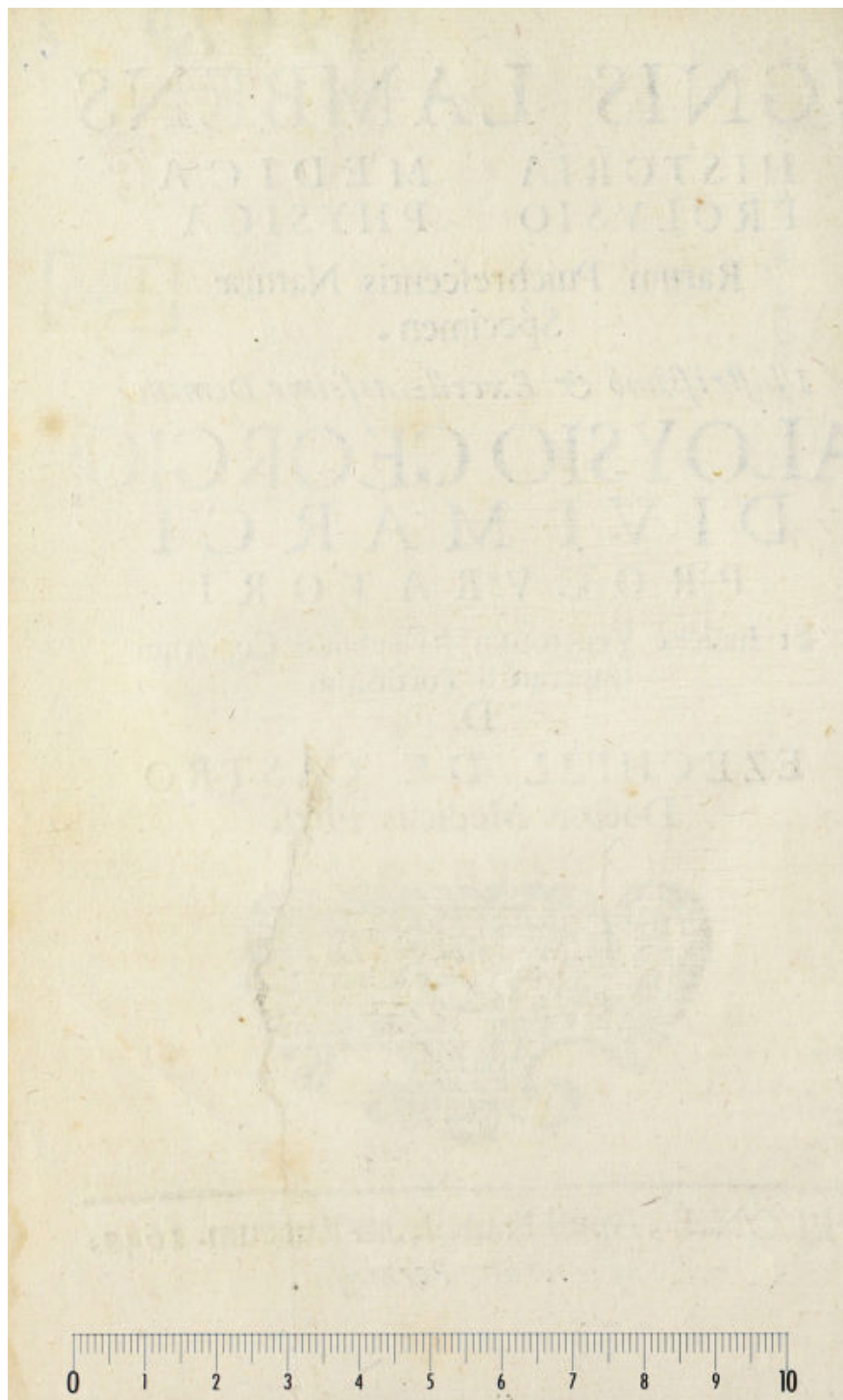
Et Inuictæ Venetorum Reipublicæ Copiarum
Imperatori Fortissimo

D.

EZECHIEL DE CASTRO
Doctor Medicus Phys.



VERONÆ, Apud Franciscum Rubeum. 1642.
Superiorum Permissu.





Illustrissimo atque Excellentissimo D.
ALOYSIO GEORGIO
DIVI MARCI PROCVRATORI

Et Militiæ Venetæ Imperatori
Fortissimo

Mœcenati meo Colendissimo.



E*xcellentius elementum (HEROS
ADMIRANDE) Solare &
Igneum munus vere admiran-
dum, Illustrissimæ Eccellentie
tuæ libenter offero. Iure merito
IGNEM, qui inter honores Augustales præ-
ferri olim & anteire solebat Principibus;
nunc non minus augustum quia sacrum: iure
merito ADMIRANDVM MVNVS tibi cui
soli suprema frangere elementa concessit VIR-*
a 2 TVS;

*TVS ; inferiora promisit CAELVM, Myſte-
rioſo quodam & fauſto omine, celato in ex-
celſo tuo nomine eorundem Dominio. Admi-
randum compendium factus es ALOYSI
MAGNE, EXCELSÆ GEORGI non Urbis
ſolum tue ſed Orbis vniuerſi; Delineauit
enim in nomine tuo Diuina præuidentia, te
Mari Terræque Veneti Imperij rectorum ha-
benas, ſic ALOS, mare, in ALOYSIO ſic
GAEOS terra in GEORGIO latent ac pa-
tent. Patent multiplici Claffis maritime,
terreſtrisque exercitus felici præfectura;
Latent dum ſub diuino iſto caracteriſmo feli-
ciora & maiora rimamur, auguramur. Quæſi
fertilis GEORGIANA hæc terra flores ſit
productura quibus inſcribantur nomina Re-
gum; quæſi Pacificus hic Oceanus maiestatis
primæ Purpuras ſit pariturus quibus ſummum
Inclytæ Patriæ decus augeatur. O fœlix au-
ſpicium! Creatur calitus dum nascitur MA-
GNVS ALOYSIVS maritimus terreſtrisque
moderator; nec minus glorioſe in eo adimplet
euentus myſterium quam in Scipionibus, Ca-
millis, Pompeis, ac mille quorum in nomini-
bus legebantur eorundem facinora, in vno
GEORGIO cernuntur hodie auguſte ſuorum
acer-*

aceruata gesta, unde SOLVS AVOS SV-
PERAT GEORGIUS; non in Camillo maior
ingenuitas, non aptius ille verus Romanus
(sic illum appellat Liuius) quam hic verus Ve-
netus; non Scipionem Romana Reipublica fir-
miorem fore scipionem voluit Diuina dispo-
sitio quā inuicta Veneta MAXIMUM ALOY-
SIVM, vel gentilitio stemmate CLATRV M
solidissimum; Nec Pōpei Pompe desunt HE-
ROI NOSTRO, Maiestas, Magnificencia,
Benignitas, quæ toties in Generali Proconsu-
latu & maritimo & terrestri plenissime per-
functo hoc satis firmant: sic Terra sic Mari
dominaris SENATOR INCLYTE. Illud
deesse videbatur vt Aeri & Igni superior fie-
res: sed nihil deest, Italorum amica sorte
super pennas ventorum ferebaris, cum infam-
mi lue luxuriantem aerem coercere valuit
admiranda prouidentia tua. Ignibus frana-
uit quondam debacchantem pestē Hippocra-
tes; Patriam ab imminente excidio liberauit
sagacitate: tu maiori solertia, animo certe
magis igneo idem præstitisti & nunc simile
præstas, dum rara virtutum tuarum aromata
accendantur pyris vigilantia; dum immor-
talem emulationis excitant flammam (unde
a 3 im-

*immortalis fama) fumum odoris suauissimi
(unde populorum amor) quibus diffusis nulla
flagitiorum pestis, nulla vitiorum miasmata
non ruunt funditus non penitus dissipantur.
Sic Aere sic Igne potiris MARTIS ALV-
MNE FORTISSIME quia Ignis tuus vere
MARTIALIS, nec mirum, MARCIA-
LIS EST; qui tanto flagrat ardentius
quanto in Europæ Zodiaco Sol Iustitiæ tuæ
SACRVM peragrat LEONEM ita ta-
men ut nunquam ab eo diuellatur, eius ca-
lore gaudens & reliqua signa radijs Gloriosi
tui nominis Implens ac Illustrans.*

*Haud inepte igitur in symbolum tanti lu-
minis faculam lambentis mei ingenij coram
Illustrissima Excellentia tua portare ausus
sum humillimus affecla, non ut præluceat ti-
bi, sed ut ab excellenti lumine tuo humani-
ter excipiendo absorbeatur, & sub umbra
tanti Mæcenatis luceat lampyris ista minu-
tula, ab inuidorum & liuide exsufflantium
inflatibus buccis æternum tuta. Vale semper,
& viue fœlix Castrorum Robur & ornamen-
tum.*

Illustriss. Excell. tuæ

a Tuo Castro.

seruo humilimo ac deuotiss.

A V C T H O R I S EPIGRAMMA.

*Principe fortuitum est nasci , mens nobilis
in se
Principium atque a se , nobilitatis habet.*

*Tentarunt multi , sed tu dñs chare GEORGI
Natus in exemplum, SOLVS AV OS SVPE-
RAS.*



2 Operis Iudiciū. A

DOcta Incude formatum opus vidi ; Cen-
suram non meretur , nec laude indiget ;
illam , quia nihil absolum continet , nihil a ve-
ritatis scitis alienum ; ista , quia fatis effert se dū
se offert. Tam nouum argumentum tam solide,
non libasse tantum sed tractasse , fatis nouum
fuit & abditissima philosophiæ arcana tanto
scientiarum satellitiō penetrasse , versasse tanto
acumine res adeo latentes , non est cuiusli-
bet , sed hominis in doctrinæ arce iam positi.
Opus igitur est vt opus istuc edatur quo philo-
sophiæ supellex augeatur , multorum illud aui-
de expectantium minuatur fames , recreetur
gustus , omnium vtilitati consulatur , ita cense-
bat.

Veronæ 3. Kal. Iul. 1642.

*D. Aloysius Nouarinus
Veronensis Clericus Regularis*

In

In Ignem Lambentem D. Ezechielis à Castro EPIGRAMMA.

Q Vē flāmis rutilū currū tua pagina Castre.
Æthereo famæ corrotat in spatio?
Vnde colūna ardet noua, quę per tetra stuporis
Nubila, noctiuagat, fulget, & igniuoma?
Ingenij virtus potuit num claustra subire
Ensem custodis coelicolę vt raperes?
An tacta est lingua his prunis fatalibus, antra
Naturę pandens? nam tibi cuncta patent.
Non hic Alcidis, non hic Empedoclis ignis
Innuat ille rogos, nunciat iste polos.

*D. Valerius Battaglinus
Sac. Theologię Magister, ac
Doct̃or Collegiatus.*

Eiusdem disticon.

Lambit scintillans nec vrit feruidus ignis
Laurus Castre tuę comprobauere comę.
Hexa-

Hexasticon.

Praeter adurentē lābens tibi panditur ignis
Hoc opere; at mirū! quinq; elemēta forēt.
Non elementatum lambentem dixeris Ignem
Ergo elementū, ergo quinque elemēta vides
Hæc & inaudita, atque adeo dignissima scitu
Quem legis eximius nempe libellus habet.

I. F. R. Eq. Pat. Ver.

Tetrasticon.

Hinc procul ò tineæ, procul hinc discedite
blattæ
Dente Palimseston rodito cosse tuo
Hic phyliris folijs que liber non cedit Auerni
Hunc leget, ac adytis condet Apollo suis.

Ioannes Pedemontius
Patricius Veronensis
Iuris utriusque Doctor.

Ignis

Ignis Io Ignis

Gemina Modo Luce Micat

Qua Æthereus Qua Lambens

Vrit Ille Hic Ambit

Illustrans

Non Ætheris Sed Syderum Soboles

Hunc

Ezechiel De Castro

Edecumati Vir Ingenij

Elucubrationibus Luculentis

Immortitum Ellychnium

Ad

Gloriæ Delubrum

Sistit.

*Franciscus Pona
Eques Doctor Medicus.*

Clas

Clarissimi Atque Ornatissimi Viri

Gabrielis Lazari

Reipublicæ Venetæ

A Secretis

Pro Opere De Igne Lambente Elogium.

Liber Librum Aperit

Hic

Arcanum Arcet Arcius Artesque

Antiquorum Noua Luminum Lampas

Hæc

Extenebrat Obscura, Tenebras Exobscurat.

Alta Abstrusa

Ingentia Ingenita

Ingentibus Ingerit Ingenijs

Gerit In Gentibus

Hoc

Ezechielis de Castro

CASTRVM Dicam An ASTRVM

Vtrumque

Ex Ventre Obluionis Cæcæ Bene Demortua

Exurgit

Scientia Prima

Viua, Videns, Vera, Virens

Non

Non Cinerefcit Diuina In Cinere Virtus
Materijs Alligata Non Eft
Solutur, Non Diffoluitur
Exit Libera
Define Mirari, Sine, Sine Oculo Oculta Cernere
Sine Sydere Confiderare Sydere
Vera Sunt Legendo, Quæ Dicendo Non Similia Vero
Hominem Igneum
Ignem Innocuum
Accenfum Candorem
Rubentem Albedinem
Lucidas Tenebras
Frigida Ardentia
Ex Thefauris Sacris Naturæque Reconditis
Offert
Liber Hic Aureus
Notis Adamātinis Lauro Coronatus Immortali
Magno Illi Æternitatis Libro
Regiftrandus.



Ad

Ad D. Ezech. de Castro,

qui post editas de Colostro lucubrationes,
has etiam de Igne lambente
publici Iuris fecit.

EPIGRAMMA

*Colostrum nuper dederas, nunc adijcis Ignē
Vt sint ingenij munera cocta tui
Acrior abstrusis tua mens dat lumina flāmis
Nec caro scintillans iā sua monstra timet
In te crediderim posse hæc miracula fieri
Cognata igniculis tam sapis astra tuis
Sydere sub vario tanti est haurire Mineruam
Et duram asiduo vincere thure deam
Maçte tuis fælix curis, o cura tuorum
Et tua cum promas, præco libenter ero,
Dum tamen has nubes operosus ruperit Ignis
Fulgura maiores hæc meruere sonos.*

Henricus Humberstonus
Nobilis Anglus, Physico
Medico Miles.

Hexa-

Hexasticon.

Eiusdem.

*Cur elementarē dubitando explodimus Ignē?
Mens caca en secum quem dubitavit habet
Nobiscū hic habitat vlgaria pabula temnens
Iam noctis spectrum vendicat aucta dies
Igni huic pierias absque vnda affundimus
vndas
Et mixtum Aonia fingimus arte nouum.*





I 6 4 2. 6. Kal. Augusti.

Veronæ à Maïori S. Firmo ad S. Lucam.
Valdè Reuer. ac Illust. Sac. Theol. Doct.
D. Valerio Battaglino Crucifero
Christophorus Mariani F.

DE IGNE LAMBENTE opusculum mihi non semel perlaudasti. Duo litteris præclarissima tuæ patriæ lumina (Novarinus Pasqualigus) idem præstitere, dum ab horum altero, utriusque honorificum de illo testimonium, qualibet exceptione maius, accepi. Autoris modestia & mihi, ut id percurrerem pluriès tradere contendit. Recusavi, & meritò. nam post huiusmodi tantosque viros nec liberum nec tutum iudicium. Si cuncta probentur, apud expertes callidosue adulationis en in promptu suspicio: si quid verò improbetur, apud maleuolus aut fastuosus paratum nonne temeritatis conuicium? Meo periculo hæcce iam didici. Sæt mihi una vice in istuc incidisse: plusquam

quàm satis, quēdā tūm equanimiter sustinuisse.
Rectè ergo ut cautus ab eiusmodi inspectione
abstinui: attamen nō ut invidus ab eius laude.
Si nihil post adeò eruditum scriptorem, Vosque
sapientiæ Patres conscriptos mihi emēdandū,
benè quidē omnia cōmendanda. Illuc ò quam
libens affero Encomiū, quò prudētissimi tales
calculum! Vestro sic ex auditu obsequor iudi-
cio, ni idem ex visu sequor. Vnde non opificis
litteraturæ duntaxat prætium, sed virtuti ve-
stre mea commendatio tributum. Elogiū ergo,
quod amicè postulando præcepisti, pro tua hu-
manitate excusando accipe. Si vile, tritū pro-
uerbium. Me vide, ipsum deinceps audi: Nemo
dat. Verūm tu, qui tanti Vales, huic Valorem
impertiri ne recuses. Quòd si in eo quid lumi-
nis, absit mirum; ab Igne enim Lambente Lā-
bit. Si verò nimis frigidum: cūm Lambens
non opportunus, magis, quam auctori (ut sal-
tem sic efferuescat) vrenti igni tradere ne
differas. Meum quidem præconium deficiat:
non vestrum deest. Sufficiat operi, à vobis la-
tè approbatum, ni à me aptè collaudatum. Va-
leat igitur epistola, quæ illud perhibet; si non
Elogium, quod hoc exhibet. Vale.

b

De

De Igne Lambente

Pretiosum Opus, Operæ Præmium
Perlegere Percelebrare.
Nec Verò, Quia IGNIS, Hic Vstio
Existimanda Extimescenda.
Festius Quippe Lambit, Non Amburit Ferus.
Noua Huiusce Species
Quacunque Ab Alia ò Quam Alia!
Parit HunC ASTRVM, Nec Petit Astra,
Sed Intelligentias;
Lucem, Splendorem, Calorem,
Scientia, Eruditione, Æmulatione,
Ingenijs, Memorijs, Voluntatibus
Sui Parte Qualibet Impartiens.
Esca Non Eget Qui Scitis Escam
Nè Quidem Parat; Verùm Esca Nè Apparet.
Corruptionis Metu Haudquaquam
Corripitur,
Corporis Expers, Animorum Hospes.
Qui Bonum Alijs Omen, Bono Sibi Eiumpat
Omne,
Seipso Clarus, Seipso Tutus.
Aliena Haud Luce Indiget, Propria Diues:
Vt Non Minus Lucem Proferat, Quàm In Lucē
Proferatur.

Inui-

Inuidiam Timens Haud Riget Qui Semper
Calidus :
Qui Non Eius Pabulum, Sed Patibulum.
Equidem, Tantum Lumen
Qui Non Percipit, Coecus; Qui Despicit,
Improbus.



b 2 El

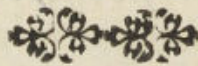
El Doct. I. Sema à su Ami- go el Dottor Castro.

R O M A N C E.

EXplicar del fuego acciones
Es proprio de vuestro ingenio
Pues ai proportion no poca
Entre el author y el sugeto.
Quien puede excelente Castro
Conseguir tan alto intento
Sino vuestra ardiente pluma
Que aspira à ardientes conceptos
Toda cosa sollicita
Con natio impulso el centro
Que mucho que el fuego à vos
Y que vos busqueis el fuego
Fuego es la sciencia y si en vos
El grado alcanzo primiero
Publique la embidia mesma
La illacion de lo propuesto
No puede aun vuestra humildad
Detener el alto vuelo
Del genio que se violenta
En inferiores empleos

De

De vuestra anterior fatiga
El immortal argumento
Diga si passion me incita
O si verdades refiero
Quien la vio que no os Iuzgasse
Digno de Heroicos Tropheos
Pues vitorioso contrario
Triumphas teis del mesmo Atheo
No solo a la duracion,
Del alma echasteis el fello
Pero Prouincias os deben
Este beneficio mesmo
Vea tanto escrito el mundo
Que en bien logrados defuelos
Quitais la fuerza al oluido
La iuridicion al tiempo .
Y à pefar del vno y otro
Os anuncio nombre æterno
Queaocupacion tan gloriosa
Se le dedica este præmio .



Elen.

Elenchus Capitulorum totius Operis.

LIBER PRIMVS.

P rogymnasma primum, de triplici Igne. pag. 1	
Progymnasma secundum, de alia ignium tri- plicitate.	7
Historia observationis non vulgaris de igne lambente.	14
Cap. 1. Affectionis nomen, an verus ignis, & cui predictorum adscribendus.	16
Cap. 2. An affectio sit spiritus ignitus: ubi de Zahorij & noctu videntibus	19
Cap. 3. An affectio sit exhalatio ab humore bi- lioso, aut melancholico, loci Hipp. de bile & aqua de aqua & melancholia, illu- strati.	29
Cap. 4. An affectio sit excrementum tertiae co- ctionis ubi agitur de sudore cruento.	36
Cap. 5. An affectio fiat ab humoribus putridis: locus Levitici de lepra physice explica- tus: de fascinio: morbis anemij: Nachir:	

&

& guttagrampa.

49

*Cap. 6. De Rhopalosi, Plica, & cæteris morbis
pilaribus : de dracunculis : de gemursa
Plinij an sit Ton & Nigua Brasiliano-
rum: de Crinonibus & Pthyriasi.*

66

LIBER SECVNDVS.

*Cap. 1. An sit, quid sit, à quo sit, & propter
quid sit ignis lambens.*

93

*Cap. 2. Plura exempla similia connumeran-
tur.*

105

*Cap. 3. Recensentur bruta quibus tale quid à
natura conceditur.*

115

*Cap. 4. Describuntur Planta quæ ignem eia-
culantur.*

142

*Cap. 5. Aliæ res inanimatæ ignem vibrantes
examinantur.*

169

*Cap. 6. Fælix illi euentus auguratur ex anti-
quorum monumentis.*

191

Erra-

Errata sic Corrige.

noturnus	lege nocturnus pag. 138.
luceret	lege lueret pag. 2. lin. 7.
in postum	lege in portum pag. 2. l. 3.
illustradiones	lege illustrationes p. 3. l. 1.
amant	lege ament pag. 3. l. 9.
summam	lege summa pag. 3. l. 25.
eoncaua	l. concaua p. 4. l. 23.
vita	l. vitali p. 5. l. 1.
æmulantur	l. æmulatur p. 5. l. 11.
inenarrabili	l. inenarrabili p. 6. l. 5.
artifice	l. artifices p. 7. l. 26.
pungat	l. pungat p. 8. l. 7.
concremat	l. non cremat p. 8. l. 11.
huius	l. huic p. 8. l. 11.
flammas	l. flamma p. 11. l. 25.
vrget	l. vrget p. 18. l. 26.
oleus	l. Olaus p. 87. l. 28.

Li-



LIBER PRIMVS

De Igne Lambente.

PROGIMNASMA 1.

NON scribo de Igne in Genere ;
quod multorum fuit argumen-
tum, & nouissime Antonij Per-
sij Eruditissimi ; delibo tantum
quod nō licet deuorare, aut quia
non patitur instituti ratio, aut quia lusciosus nō
feram vehementes fulgores : singularis Ignis
excutitur, admirando abstrusus filice, vtinam
ictu Chalybis ingenioli, exiliat ad naturæ
gloriam, quì vulgaribus hætenus scintillabat
ad prodigium. Pro Igne Lambente lambo va-
rios ignes, Lucem, Flammam, Prunam, tripli-
cem Ignem cum Platone sic explico, illum
qui luceat non vrendo ; Hunc qui vrat non lu-
cendo ; medium qui luceat pariter & vrat. tru-
tinabo adhuc aliam ignium Trinitatem. Lu-
centium scilicet & ardentium non Vrentium ;
Vrentium & ardentium non lucentium ; de-
A mum

mum Vrentium solum nec ardentium nec lu-
 centium. Singula hæc seorsim degustemus :
 LV X, Munerum Dei Princeps, ad cælestem
 Ignem reducitur ; Immo ipsummet cælestem
 ignem credidit Academia Lucem dico sub-
 stantiam, Idealem immediate ab lucis Ar-
 chetypo productam vt Lumine, luseret abyssi
 tenebras. Ab illa propagatum lumen lucem
 qualitatem mordicus perhibet lyceum nec vs-
 quam nobiliorj dignatur induere Pallio : illo
 (ait) luminosa corpora quæcunque ætherea &
 subluminaria tanquam per formam acciden-
 tariam lucent formaliter. Mutuatam a diui-
 niorj radio Ideæ lucis, quæ cunctis luminosis
 etiam minutissimis hoc stygma inussit incau-
 stice ; non vt substantialiter informaret sed vt
 admiranda pulchritudine illustraret : & vt tan-
 quam ex æthereis elegantior qualitas : sic ex-
 cellentior ex sublunaribus, calorem, more
 ignis produceret. Hanc lucem in pluribus,
 (de quibus mox) peculiarj missionis sigillo vi-
 dit natura ; Gaudet æther sua luce, suo Sole,
 veste sua late clauata & micantium ignium
 myriadibus verrucata ; Lex Parturascens in
 miraculis quid non vidit ? non ne legislatorem
 quem blesum, diserte loquentem audiuit, ti-
 muuit splendentem ? Non ne per siccos horri-
 dosque arenarum fluctus sulcans hæbreæ na-
 uis, Pharon nocturnam non manu Gnidij cla-
 ram sed diuina luce rutilam sequuta promif-
 sum se in postum recipit ? quid post ? Non ne
 diuina sumpsit oracula per vrim & thumim
 (idest

Exod. 34.

(ideſt illuſtrationes & perfectiones) ex luce ſcintillantium characterum gemmaſcentis Ephodi? literis quæ ſententiam ferrent clario-
ri lumine præceteris nitentibus. Ecce in his omnibus qualitatem naturalis ordinis: in vltimis actione ſupranaturali diſpoſitam ad lucendum non vrendo, vt tandem mortales, primis Pulchruant: ſecundis viuant, vltimis amant.

Pruna Perurit, quia Ignis in materia denſior, quia calor in ſua liua: Carbones & reliqua quæ in prunas abeunt terrea Opacitate Lucem cohibent; non prohibent; ſed excellentem diffundi vetant. Splendet Pruna, non lucet; non lucet aut Comparata flammis, aut quia antraciuorax ignis in fauillaſcente materia permanentem non continet fulgorem; in incremabili ferro longius ſeruat, quia fauillis non obruitur: vi vrendi tanto excellit potentior, quanto ligna ex quibus carbonες fiunt à ferro duritiæ ſuperantur, & tanto pertinacius fulget quanto plus glutinantis ſucci in materia reperit. Prunatum Ignem vere *Pyr* dici voluit Ariſtoteles, reliquos non vere, quod in hoc ſummam calefaciendi & ſiccandi acriusque vrendi facultas inſit, non tamen penitus flammis deſtitutum, amat enim pruna fugientes flammās, nec ſequi deſinit donec omnino fumoſam non exhalauerit animam. Hunc adeo naturæ & artibus inſeruientem credidit Por-ticus vt naturam ipſam artiſcioſum clamaret ignem, vt vanafurgia ſalutaret magiſtrum.

A 2 Hunc

Leuit. ca. 6. Hunc perpetuum custodiebat Isacidum alma religio : nunc obsequitur Roma : simiabat olim panthomimus ethnicismus in suis Vestalibus, sed horum execrabilius Caldea euehere non pudit ad latrām. Sed fugio ad Cœlos, forsan & ibi prunę ni omnino vani Anaxagoras Democritus, Metrodorus Solem & astra, candentia & ignita saxa arbitantes; sed nugę sunt, non prorsus æterni illi orbes à mendaciotuti; veriores in intelligibili mundo cognouit prunas vates labyrintheus per Rhedam Diuinitatis dispersas inter thronorum bibrantes ignes, flagrantē gyros; sed dum nimis inflammor, accedo ad flammam.

Est ignis iste aer ardens; ecce leuiorem materiam; collige minus acrem vrendi energiam, quamuis energia omnis à forma quę eadem semper, in pruna, in flamma, in luce : materia acuit aut habet, ideo elementaris ignis ad lunę concaua non vrit, ideo noster ignis lambens extra se non concremat, flammarum materiam aerem aut aeream à terrę plana aut concaua superficie ad ignis & lunę fornices statuunt phisici : quid vetat eodem gradu eleuari ad empyreos arcus? forsan nihil aliud lucentes orbes quam ignis in subtiliori materia, lucis nomen adeptus: vt enim elementaris raritate & leuitate superat triformem aerem sic æther ignis elementum pari orbium climace ascendens ad ignitos, vique empyreos absides. Nō secus contractior orbis ignem prunatum, in sanguine calidiori naturali scilicet spiritu;
 osten-

ostentat, vrentem flammam in vita; quæ in sua sede (si per vitæ liceret) non impune tetigeris: *Arist. de im- uenēt. & se- nect. cap. 3. Galen. 2. de temp. c. 3. 1. de senect. formid. c. 3. 1. de semi- ne 1. cap. 8. In corde in- gneum ca- lore magni- uerunt.*
in animali, subtiliori spiritu in cælo microcosmi genito, materia, substantia, viribus, defecati-
mo, subtilissimo, fortissimo; lucem aut cælestē ignem; Primus in venoso sanguine atro ruben-
tes prunas: Secundus flammam in arteriali fla-
uescentes. Tertius per nervos irradiatione ve-
locissima vniuersam agitans molem radiātem lucem & omnia peruadentem cælestem ignē æmulantur. Hic oculos, contractionis vniuersi Soles, affluxu sui plurimoin cristallino humore, igneos & lucidos reddit. Lux copiosissime ad Solem macrocosmi oculum confluens in aquæ cælestis portione cristallina (densiori scilicet) luminis scaturigine, ignis cælestis fontem, & vitæ gazophylacium edificat. Non enim lu-
cet ignis nisi densatus aut crassiori iunctus corpori, astra partes ætheris densiores ideo lucent quoniam natura cæli est ignea, quæ nisi densetur sensum fugit. A densato isto igne astris dico hic admiramur fulgores, experi-
mur ardores; non dissimiles nec specie diuer-
sos ab ignis fulgore aut calore: an ipsa ut lu-
cent, calida sint & vrant quis nouit? quis teti-
git? quis in angustum (ait Seneca) diuina com-
pellit? esto, non vrant, non caleant; mate-
riæ resistentia sæpe, (ut videbimus in inferio-
ribus) sufficit impedire ignis facultates cur non item in æthereis? præcipue si aquæa ut ex cabalisticis mysterijs probant Hebrei cælos ex aqua & igne factos, altiori missionis

A 3 con-

*Opinio de
stellis &
cometis.
Seneca li. 7
nat. quæst.
Ericius pu-
teanus li. de
cometir.
Claud. Cor-
nelii frau-
gipani nel
discurso so-
pra questa
stella.*

*Thadæus
ageticus, in
dialoxi de
nova stella.*

*Eusebius
niereberg.*

concentu ab artifice æterno, splendore peren-
nantibus astris: Sed quid novæ illæ flammæ
sæpe emergentes? quid post tempus disparan-
tes? nil nisi laxiores ignis aut cæli densatio-
nes, harmonia inenarabili ad certam materiæ
(aquæ scilicet cælestis) appositione compacti:
In aliquibus cito defecturam in alijs vero per-
petuo duraturam. Da tu fidem Cassiopeia,
quæ anno 1572. stupendum mortalibus sede
tua recepisti hospitem: tu olor qui in pectore
(anno 1600.) quasi lactantem es amplexatus
alumnum: heus tu Ophiuche nonne anno
quarto sequenti bracteatum altero pede Co-
thurnum induisti? Quid vos præficæ pleyades,
nonne excidij Troyani tempore Meropem,
sororem admissistis septimam fusco atratam
Pallio quasi vobiscum pleret aut vos hæcenus
modesta soletur? annuunt sane sidera hæc, &
alia non pauca inuariata ad omnes mundi pla-
gas Paralaxi; sed quid mirum non variari in-
firmamento Paralaxim non variari in primo
aere illud novum; In Ornaneo agro; In Hafare-
ta templi consecratione; In Carmelo denique
Lucentium, Vrentium necnon Lambentium
flammarum observarunt similia phænomena
Iesseidum primi Reges, Theshites Hirsutus;
inuariata similiter & intemerata semper tele-
scopio fidej conspexere Enrus & Hesper. Sed
vnde nam incorrupta istæc paralaxis cunctis
mortalibus? cunctis terræ angulis? hæc causa
est. Sunt empyrei isti ignes, sunt excelsi, ele-
vantur supra cunctas siderum sizigias supra
altio-

altiores cælorum Polos: quid ergo vaga mens,
à scintillula ignis corruptili per hanc curiosam
curam tibi vis? (vsurpabo lipfianum illud) tan-
gere cælestes ignes? liquefces. scandere in su-
premam increata Lucis Arcem? cades: vt Pa-
piliones & minuta quædam animalia vespere
lucernæ lumen identidem circumuolitant do-
nec amburantur sic humana mens lasciuir, cir-
ca arcanam illam flammam.

PROGYMNASMA. 11.



Ræcurrat iam alia liætorum
cohors portantium falces,
faces dixerim potius, fugax
enim noster ignis & ligari
cupit & illustrari. Ignis variæ
modificationes, accidenta-
rias pariunt differentias non

*Ignis lucēs
& ardens
non vrens.*

varios lignes. Lucere ignem & ardere non v-
rendo materiæ facit aut resistentia aut tenui-
tas, sic non vrit ignis in sua sphaera nec ibi cogi
potest vt vrat, infra hæc septa semper vrit ni
materiæ priua lex reluctetur: innoxia flammis
Asbestina sua lintea extollebat olim antiqua
Cyprus, forsan & Ellychnia quibus veterum
admirandæ illæ luces in Primorum sepulchris
perennabāt fuere artifice. Callymachus, Cas-
siodorus, & Hispalensis antistes, suis tempo-
ribus nostris vero Licetus linceus perscruta-
tor, scriptor eruditissimus. Viderunt præterea

*plin. li. 19.
paus. indo-
lia. lib. 1.*

*Cassiod. de
inst. mona-
chorum.*

*Luc. tuicē-
st li. de vi-
tas. Isidori.
Licetus lib.
de lucernis
veterum.*

A 4 Py-

Pythecussæ (narrat Aristoteles.) mirum in modum feruentem, non tamen comburentem; Quid patheræ ager? (ciuitas est Lyciæ Apollinis oraculo clara) totus per noctem ad instar fornacis igniuomam vaporans flammam ea naturæ lege, vt admotam manum ardore quidem ptingat, non tamen adurat. Ecce resistentem materiam: Ecce leuem, differunt tamen sic, illa non consumitur, sed tangentis vrit digitos: hæc consumitur, at extra se concremat; huius rationi sibi visus est satisfecisse Hipponensis allato exemplo simili: notissimi inquit sunt Sciciliæ montes qui tanta diuturnitate temporis atque vetustatis, „ vsque nunc & deinceps flammis æstuant, atque integri perseverant, satis idonei testes „ sunt quod non omne quod ardet absumitur. „ Sed votum non implet: crederem absumi „ quidem materiam sed nouam continuo in „ pulum suppeditari, vt pariter foret iudican- „ dum de agro patherensi & similibus: melius „ Auicennas cum Theologis, quos refert Mo- „ nopolitanus sybilla, rationem cur aliquis i- „ gnis non adurat, his assignans: aeris (ait) cir- „ cumambientis humidi & frigidi partes in- „ trare in ipsum ignem, propter suam rarita- „ tem vnde illius operationem refrigerant per „ accidens atque ita fit vt non adeo vrat. Te- „ stem audiamus insignem, Vochan prouin- „ ciam quæ præcipue in campestribus Pamor, „ adeo friget intense vt ignis vis reprimatur, ita „ vt nec luceat nec aliquid illo coqui possit; „ sed

*Aristot. de
adm. c. 35.*

*Ioan. Dia-
conus in vi-
ta Nicolai
in methodo
in principio.*

*Li. de ciuit.
Dei 21. c. 4.*

*Barth. Sy-
byl. in dec.
l. c. 3. q. 4.
Antic. ratio.*

*M. Polo li.
l. c. 28.*

sed ne tam frigido teste frigere videar, calidiora referam quæ notarunt auctores probati. Afferant igitur Stagirita, Anazarbeus, & Nouocomensis suam salamandram: Polybistor vermes suos stellas afferat, suas Carystias: suam Vellouacus Chameleonteam lanuginem suam Grammaticus saxo, & SURIUS HECLEAM ignium voraginem quibus aquæ absumantur, impune osculetur stuppæ; sua demum ligna VRABANA, SAXEA, AMYNTHEA, QUIETUS, HISPANUS, & DALMATIA doctor: sed si ligna quæras quæ ignis vim eludant, præbebit ultro LEONINUM altare, ligna SETHIM ad ARIELIS sacrum ignem incôcussa; altaris ligna (aiebat post talmudistas præfatus Doctor) quæ de lignis paradisi sunt igne vicino non cremantur sed puriora redduntur; ANILLA ARCHELAI turris rigido ducta alumine? Lumine dixerim potius circumuallatum Solymorum propugnaculum; aut ligna ignis superarunt potentiam, aut ignis lignorum reueritus est Sacramentum? nil mirum; nouerant iamdiu diuini ignes parcere rogis, aspera olim HOREBICA sentis lenem meruit sentire flammam; cur item non sentiat SIONICA cedrus? Sed iam ad nodum propositæ triados me vocant ætherei montes ad quos qui lumina eleuauerit, lucentes & arduentes cœlestes ignes diu noctuque non vrentes experietur.

Secundæ triplicitatis ignium secundum iam præfert assecla facem vrentem & ardentem, non lucentem. Vt quid facem non luci-

Arist. c. 19.

lec. 5. anim.

Diosc. li. 2.

ca. 56.

Plin. li. 10.

c. p. 63.

Solin. c. 16.

Vinc. Bello

uac. hist.

nat. lib. 20.

cap. 58.

Saxogram.

in præ. hist.

danica.

Surius ann.

1537.

Ouid. lib. 8

ca. 16.

Petrus Hi-

spal. in syl-

ua part. 5.

c. 26.

Vellon. his.

nat. lib. 10.

c. 43.

Hieron. ad

ca. 27. leni-

tici 1. l.

Lecinum

altare dice-

batur alte-

re Dei nam

ariel etiam

leonē Sig.

lucidam? an titione atro praelustrandum ite
ad naturæ adita labyrinthea? sed hoc opus:
age tu Coc senex loquere tuos ignes, causones
tuos lucidas, doce, illis vrentibus, tota ut la-
batur dedalea microcosmi compago, harmo-
nia, lux; tuos Celse sacros describe: tuos persi-
cos atque prunas Auicenna. Tuos Cantabria
mezandros Zosteres superstioso extinctos
sanguine, nouit Plinius enecantis balthei mi-
nacem naturam, læthali vrigine ambientis
homines; si cinxerit, tollentis de medio. Isti
ne ignes vrentes & ardentes? tu dubitas? audi
ut anomalis minitetur Consumens ignis; Per-
cutiam te, inquit, tabe calida & æstuante &
vrente febre & siccitate: nonne calor, æstus,
siccitas, vltio; ignis sunt pathognomonica
quantumuis non lucentis? sic dictionis ener-
gia simili Hippocrates validas febres passim
ignes appellauit: Sed nequis morose nimis no-
bis male arguat metalepsin, memorare pestes
& morbos epidemicos post cometæ vel me-
theori alicuius igniti infelicitè apparentis dis-
solutionem: prouenire scito ob seminaria eo-
rum inuisibiliter per aerem expansa diffemi-
nataque. Sic in Gallijs circa niuernam quo pri-
ma in terram sanctam suscepta est expeditio
(scribit Crancius) mirabile genus morbi in-
notuit, tacti homines igne inuisibili ardebant
qui facile penetrabat præcordia, alij pedes alij
manus ea occasione præciderunt: Non quie-
scis? Ecce in macrocosmo rara quædam vren-
tis ignis sine luce pericula: in megalo politano
regno

In epid. se-
pe.

Lib. 5. ca.
28. §. 4.

In Regione
cantabria en-

demus mor-
bus est Zo-

ster, crysipe-
latis acutis.

spetres, que
zonam &

cingulū vo-
cant nonnul-
li. Cantabri

maximè ad
vocat, a uer-
bo græco ma-

iadros. i. gy-
rus hūc vul-
gus supersti-

tiose curat
applicatosā
gnine e na-

rib. eius qui
prius mor-
bū habuerit

Plin. lib. 26
cap. 11.

Deut. 28.
20.

regno ignem non videri ardere tamen & vrentem narrat Plinius: sed melius satisfaciet Caroli Burgundiorum Ducis historia lepida, cum is Geldrensem occuparet urbem, ante annos ab hinc longe plures quam ducentos, incensa humo nulla conspecta flamma, arborum herbarumque radices comburebantur atque ab ea regione pene in burgundiam usque malum illud penetrauit neque remedia populi aut aqua aut re alia qualibet satis inueniebant etsi ingentibus fossis incendio præcidere vitam viresque conarentur. Olent ista portentum potius quam naturam non videri ignem terrestri mole coniugatum; aut affinitatem non contemnendam cum tartareo illo igne verè non lucente verè atrociter vrente supra omnem Callinici industriam, supra omnem græciæ immanitatem: sed quoniam facilis est desensus auerni non autem facile remeare gradum sisto pedem; scalpant alij horrendum ignem, quorum sit cura fragilia mortalium repagula firmare penæ formidine: nos suauiore igne, sine ardore sine luce vrentem illustremus.

Ex arte medica adhuc me sistit lentus ignis æqualiter sine æstu sine flammis qui exedit viscera; regium qui parenchima torret, calcinat cinefacit, exuccus languens sine dolore dolet, sine cruciatu torquetur; sine intemperie in vltima & funesta constituitur discrasia, sic non ardet, nec inflammatur, oleo inflammabili prope consumpto; sic non lucet nec splendet, lucido iam extincto spiritu: Ex hominis con-

tra-

Gal. li. 1. de
vite victus,
com. 18. sic
febrem ma-
gnam Ignem
vocare Hip.
in epid. con-
suevit, quæ
si non aliā
hæat natu-
ram præter
quam ignis
substantiā.
Lib. 5. Sa-
xonæ 15.
Plin. lib. 2.
cap. 106.
Fulg. lib. 1.
Callinichus
fuit inuen-
tor ignis græ-
ci.

Ignis vrens
non lucens
nec ardens.

Febris he-
ctica descri-
ptio lib. de
inequali in-
temp. & a-
libi.

tractioni promptuario sensim tolle gradum
ad Pyrotica olosirica, quæ tum natura tum ars
abunde ex minerali vegetabili & animali fon-
te suppeditant: agunt ardentius? hinc tolle,
elige quæ frigidius vrant: quid frigide vre-
re? absurda propemodum phrasis, mens fri-
gore isto insulsa nimis. Sed ignibus consum-
ptos hæpialis, se ardentem frigere, se frigide
vri clamantes aduerte: calidum & frigidum
(referebat Pergamenus) per id genus ignes
tenuissimis portiunculis asperguntur, adeoque
miscentur inuicem, vt ne minimum quidem
vnius sumere possis particulam in qua alte-
rum non sit comprehensum &c. Audi pariter
agricolas adusta gelu germina sæpe nimis la-
mentantes & poeta exul sæpe in ponto ter-
ram perustam gelu deplorabat & Vigilus sic

*Febris He-
pida.*

*Lib. de ina-
quali intep.
ad calcem.*

L. georg.

————— *Rapidiue potentia Solis*
Acrior; aut Boreæ penetrabile frigus
adurat.

*Vide tucul.
lib. 4.*

*Vrebant
moniana ni-
ues tolita
Cic. 2. tusc.
pernoctant
venatores in
niue in mō-
tibus uris
patientur.*

Sed iam vltra pugnancia ista climata, me at-
tollo in mentem reduco, cælorum ex aqua &
igne structuram mirabilem, compagem diui-
nam, ipsum ignem aqueo spiritui maritatum,
quam sizigiam indicasse Hippocratem testan-
tur hæc verba, *habet (inquit) ignis ab aqua*
humiditatem vt mutuo aqua ab igne siccita-
tem; quod breui Mercurialis fusius aliquanto
Tilesius tetigere, ab illius cōtinuitate & huius
fluxa & facile diuisibili lubricitate educentes
argu-

argumentum. Altiora adhuc conarer scandere myſteria ſi cauſas ſciſcitarem grandinis Memphiticæ quæ mixta igni pariter ſuper terram ferebatur. Si aquæ cræſſæ ſacroſancto pregnantis igne, illumque poſt annos plures ad ſcenopegiam enixæ, obſetrice Nehemia. Sed arcana hæc decet reuereri non extricare: nodum propositum aut enodare aut ſcindere iam tempus; iam me tardum nimis appellat.

Hiſtoria propositæ lucubrationis.

*Lib. 1. de
Diata.
In notis ad
Hipp. li. de
natura.
Deut. ca. 9.
Machab. 3.
cap. 1.*



HISTO



HISTORIA

Obferuationis non vulgaris de
Igne Lambente .



Illustrissima Domina Cassandra Buri, Illustriss. Io. Francisci Rambaldi Patritij Veronensis Vxor, ætatis consistentis; corporis habitu mediocri: vniuersalis temperaturæ calidæ & humidæ, conflata à viscerum crassi. Hepatis calidioris sicciorisque bilioso atroque sanguine furentis; quem innatus feruor, adustio, ætas proportionalis, & animi mærentis vehementia puthemata procrearunt: reliquis coctionis vitæ, & mentis instrumentis caliditate moderata humore non paucis exuberantibus: vnde compacta totius temperies. Hanc Præclarissimam matronam eo indiuiduali natu, eo inquam mobili sigillo signauit natura vt quoties leuiter linteo corpus tetigerint ignis scintillæ ex artubus prosiliant cunctis conspicuæ domesticis, non secus ac si e filice excuterentur, etiam cum stridore: ducta sæpe manus per indusij manicam sequentem obseruauit caudato radio curentem flammam
ad

ad instar accensarum exhalationum. Sæpe ancillæ delusæ ignem se intra lintea stragula demisisse per incuriam arbitantes cum per hyemis algores cubile de more calefacerent quo tempore etiam copiosiores, & clariores micant scintillæ. Alij affectus morboſi qui præclarissimam dominam vexarunt. Hi sunt, ut forsam ex ipsis possit expiscari huius ignis naturalis causa: antiqua & iam longo tempore inueterata hæmicrania menstruo aut frequentiori, atrociter repetens circuitu, quam sæpe capillorum sequitur de fluuitum: fluor item muliebris ab hinc annis quatuor, & nouissime mensium anteuertentium non solum sed immodicorum etiam pertinax fluxio, a quibus vltimis felici auspicio ope nostra curata est. Restat illud notandum quod per hæc symptomata nunquam febricitauerit ne quidem hemicraneo dolore quantumuis acerbius pungente nec nisi rarissime & difficillime sudet, à cutis enim raritate (ut aurea Hippoc. sententia ornet historiam) alui densitas, ab alui stupore omniū confusio, poris aliunde satis rara ut quæ habitum mollem & delicatum ab ortu & educatione nobili sortita sit. Hic ignis non nisi noctu aut obscuro loco cernitur, nec extra se vrit inflammabili quantumuis iuxta posita materia.

Affe-

*Affectiois nomen; an verus Ignis;
& cui predictorum adscribendus.*

Cap. I.

VOcare Ignem lambentem me docuit auctoritas cum poetarum tum philosophorum qui affectionem tetigere; illi per prodigium, isti per transennam: Nullus adhuc quod sciam ex professo rem excutere aggressus est, exempla quamvis non defuerint dederitque ætas atiorum plus quam vicena, quæ facile collegisse fuit; Nomen itaq; imposuere sapientes ab ignitis illis metheoris Castore, Polluce, Helena, fatuo igne, & similibus quæ lambentia dicuntur quoniam pari causa accendantur, hæc in macrocosmo, ille in contractione orbis nec multum diuersa materia: forma eadē; Sed forsā videbitur exhalationis istius fulgurientis velocitas Ignauo linctui parum consentanea leuiter enim & pigre nimis dicitur tangere qui lambit: Impiger noster ignis scintillat, bibrat, fulgurit, vnde melius micantem aut scintillantem, esset dicere, sed nihil obstat. Vincit apud me connimbrica deambulatio; Vincit maro, flammam iste Ascanij lambentem comas describens; illa Ignes: Præterea non semper lambere; segnitia; lambentes enim trecentos feruido corde animosiores, diuinitus selegisse Gedeonem, fides est: Profanus

*Collegium
connimbris.
de meteor.
ignitis trac.
2. cap. 2.
Virgil. 2 æ-
neid.*

nus & violentius Poeta horrendos Æthnæ vomitus cum depingeret, canit?

*Attollitq; globos flammæ & sidera
Lambit.*

*Virgil. 3.
Aeneid.*

Nulla hic ignavia; pauca etiam in serpente cuius ex vate Morasteo, lambere puluerem natura est: nostri ignis lambentis tam proprium serpere ut nihil magis: serpentem igitur aut lambentem ignem non inueniste dicemus affectionem. Sed an verus ignis, an verò splendore fallat oculos examinemus: Duo notantur in physicis corporum genera bibrantium splendores; alia ab interno principio fulgent: alia fulgorem ab externo lumine receptum reflectunt, hoc faciunt teresa & polita omnia, ut Luna, crystallina gemmae, specula, & metalla laeuigata (hinc gladij micantis laminam & flammam ignis, vna voce *labab* sacrum appellat idioma) hæc inquam dum alienos radios auide admitunt lucidiores rebibrant, læuore proprio, aucto splendore missi: vnde ad præsentiam tantum ad se radiantis luminis rutilescunt, ut sæpe in Archimedis & Procli ignes ardeant nocentissimos. Quæ ab interno principio coruscant etsi tenebras amant; sunt tamen celestia magis: aut æthereos habitant arcus sola nocte regnantia, aut imas illustrant umbras, naturam ornantia: inter hæc sublunarium præstantissimus ignis nocte gaudet, sole flaccescit & maiori luci inducere agglutinatur, ita ut

*Micheas
Morastens
c. 7. 17.*

Strab. li. 17

B in-

interijſſe videatur ad aſpectum: horum vni no-
 ſter ignis lambens adæquandus, cum hoc ha-
 bet, illud commune vt luceat in obſcuro; ad lu-
 men, orbetur lumine; Præterea vrit ignis iſte
 proportionatam ſibi exhalationem, & ſæpe ali-
 quantulo humore reluctante, ſtridendo cale-
 facit, attenuat, diſponit, donec vrat; quamvis
 non vrere credas illæſa ſatis inflammabili ma-
 teria iuxta poſita; illæſa cute, digitis, linteis:
 Exhalationis inflammatae tenuitas hebetare
 diximus ignis mucronem, reliqua exteriora,
 aut lentore aut terrea mole ad tantillam flam-
 mam indiſpoſita, non concipiunt ignem; verus
 igitur ignis hæc affectio, nec fallere oculos læ-
 uore vilo poteſt quo alterius luminis repercu-
 tiat ſcintillantes fulgores, non item ingeni-
 ta lux coruſcantis alicuius mixti flammas menti-
 ta aut ſcintillas; ſunt illa permanentia, fixa &
 ad vite, aut viſcoſi ſucci luminofi durationem
 aplanita, ſunt erroneſe noſtræ ſcintillæ, veræ
 igneæ ſumma velocitate effluentem aut exci-
 tatam depaſcentes exhalationem. Hinc certo
 conſtat cui prælibatorum ignium ſit iſte ad-
 ſcribendus, non luci, quamvis luceat; non pru-
 næ, quamvis vrat, Ergo flammæ, quæ & lucet
 & vrit. Sed ex proximo progymnaſmate pri-
 mus ignis lucens & ardens, non vrens, ſurgit
 & vrgit, ſibi dari hospitem ardet, lucet & ar-
 det, ait, more noſtro, ergo noſter; non vrit ex-
 tra ſe, more noſtro ergo noſter; ſed ambobus
 conceditur hospes inclitus; ſoluit ſic Iſidorus
 litem vſtio ſemper in mole, & craſſiori corpo-

¶

re vt plurimum aut calcem relinquit aut cinerem : inflammatio in tenui adeo exercetur materia vt ardendo non fauilleſcat, nec relinquat (uſurpabo phraſim propheticam) combustiones calciſ; ſit ergo affectio iſta, flamma lucens & ardens, non extra ſe vrens . *Ieſ. 33. 12.*

An affectio ſit ſpiritus, ignitaſ : ubi de Zahorijs & noctu videntibus.

Cap. II.

A Ethereum illud corpus, e puriſſima & præſtantiſſima ſanguinis parte elaboratum : illud intus impetuoſe permeans: illud inſiti & conſtantis caloris inſtans fundamentum, continuo efluens, influens continuo, & influens quia efluens, exitu ſuo perenni non eſt cur affectionem iſtius modi procreare non poſſit; erumpit inceſſanter per vniuerſa cutis ſpiracula ad vitę diſſolutionem niſi prouideat ſapientiſſima parens ; niſi feſtinet aſſertrix natura ad diſpendium novos reſarcire, ad tutelam dilapſos renutrire ſpiritus : Quod erumpit horum quæ in corpore ſunt lætiſſimum atque tenuiſſimum tanta proportionem ignem amat vt apte ſupra analogiæ omnis afſinitatem poſſis collocare, nec ſinet te mentiri author libri de flatibus, ſpiritus (inquiens) igni nutrimentum præbet, quo ſi priuetur ignis vi-

Gal. lib. 1. de diſſ. feb. cap. 1.

Ex. li. 3. de facult. nat.

Hip. lib. de flatib.

B 2 uere

uere nō possit: amat ignem adeo alta & singulari sympathia: illi igitur leui de causa vel tantillo excitemento erit facile maritari: Rursus varia circulatione elaboratæ materiæ & iam tenuitate, leuitate, & calore insigni, tanquam ex necessitate tenetur natura infundere formam, nunquam vltimis negatam dispositionibus: Est huiusmodi spiritus, effluens per tenuissimos membrorum amfractus; de necessitate igitur debet ignescere. Eraterea igneos exilire e corpore spiritus, verè oculati testes affirmant ipsi oculi, in se ipsis ipsi sentiunt, ipsi vident, multiplex ipsi Platoniorum mouent argumentum, mouent Galeni plaudendam auctoritatem, suscitant iberiæ in suis Zakhorijs trita miracula; cur non pariter erunt oculati artus reliqui, vt emittere scintillas, aut scintillare radios æque possint? hinc forsan Argus ille Ouidianus totus Pauonius aut oculatus à Poetis fictus, vt factus totus scintillans aut totus igneus à philosophis crederetur. Eadem sane militat ratio peruium enim vndeque & permeabile corpus eisdem vndique exhalat ignes in oculis propter instrumenti gemmeum læuorem micantes magis, in cute minus. Sed non venit amplectenda opinio hæc, nusquam flammeiunt spiritus, non exeuntes; non intra corpus facientes impetum, ne quidem in diarium conuersi ignem, colligantem quantumuis aut Britannicum: In calefcere, corrumpi, dissipari bene possunt flammæ aperte & realiter concipere non possunt.

sunt, calidiores enim aut corrumpuntur aut lu-
cescunt, non ignescunt. Sunt spiritus altioris
naturæ, tenuitatis ac leuitatis supra ignis natu-
ram excellentioris; sunt ætherei & ideo flam-
mas inferioris spheræ habitatrices despiciunt,
pessundant facinora eorum prope cœlestia,
naturam redolent prope cœlestem & ab ange-
lis paulo inferiorem; hinc tot viutorum mi-
racula, hinc naturæ apud Aristotelem loqua-
ces, enthousiasineæ, furentes, sybillinæ, ad por-
tentum quædam in morbis Diuinæ, medicatri-
ces, profætrices; liceat & his annectere Pæ-
norum Aquilegium admirandam in videndo
naturam, quam si ad incudem duxero patebit
forfan an igniti an flammei illorum sint spiri-
tus quibus ab alto, denso & opaco corpore eli-
ciant rerum visibiles species: narrabo sine fu-
co historiam. Hispaniæ illa pars Lusitaniæ con-
termina sæpissime rarum quoddam circum-
fert genus hominum in metalla, aquas, vel oc-
cultos thesauros disquirendo, qui sub terris vi-
deant quæ altius latent, lingua vernacula Ara-
bismo, aut Hæbraismo frequentissimis, Zahor-
rios vocat, à voce *Zahar* quæ lucem meridianā
seu splendorem sonat (duxere quondam Oriē-
tis illæ gentes in occidua Iberiā quietem satis
longā, non mirum reliquisse voces) qui latinius
loquuntur Aquileges, aut inspectores vocitāt;
de his fabellatur, nō vltra septimā hoīs staturā
sub terris aut per opacū corpus visionē elicere
ad distantiam breuiorem cuncta exacte distin-

B 3 guere

Lib. de sup.

*Lib. 7. de
placitis.*

*Spiritus vi-
sibus primo
incursum cū
ābiēte aere
vnit. atque
ipsum con-
tactu ad na-
tura sua pro-
prietatē al-
terat atque
immutat nō
tamen vlti-
mus latiusq;
extenditur.*

guere coloribus ; per diaphanum aut trans-
ceruleo-coloratam molem cecutire, & orbari
penitus : hāc virtutem denique à die natali ac-
ceptam credit vulgus religiose magis quam
mathematice nescio quid de vagitu vteri in-
culcantes . Audisti veram narrationem, teſtor
numen vera est, nobis contigit experiri prodi-
gium in impubere, cuius ætas inſons omnem
diabolici præſtigij poterat luere ſuſpitionem;
quod fuit effugiū pigre philoſophantis Cirueli
Salmāticenſis, & aliorū quorundam; ſed apage
endomycochacos iſtos, Zahorium decet eſſe
philoſophum qui indefeſſe montium ſophiæ
abſtruſa conuexa, rationis viſu penetret, per-
uadat, vrinetur; ſed ad limam : optarent optici
æthereis ſuis ſpiritibus viſcerum terræ capilla-
res terebrare poros; vellent à criſtallo oculi
mittere lucidos ſatellites qui exta opaci corpo-
ris peruadentes, viſibilia ſed occultata intus,
obiecta panderent, euellerent, ligata denique
traherent ad ſenſorium; ſed ignoſce Plato, re-
calcitrat hodie Ariſtoteles ſpecies viſibiliū ab
obiectis ad oculum tranſmittit, in quo, non eo
inſicias, ſunt lucidi ſpiritus qui vt ingenui &
nobiles ſic comitate ſumma extra fores parum
exeundo excipiunt ſpecies aduenas vt in came-
ram introducant criſtallinam: rursus iſtas vt
traducat ſpecies medium quærit aut diapha-
num aut illuſtratum actu, vel ſi non illuſtra-
tum ſaltem diaphanum cum obiecto ex ſe luci-
do: ſed nullum horum datur in alto opaco cor-
pore

pore non obiectum lucens; non medium diaphanum aut illustre, non ergo hoc ordine haurient visionem inspectores nostri: ecce pariter explosum cum opticis peripathon quis assertor erit? Pœnus ne Auerrous, aut Cordubensis Auicenna? neuter sane: Græcos igitur appellemus, dabunt isti suum argo nautam lynceum vere Zahorium, tanta oculorum acie præditum ut parietem visu penetret: ut nouissimam lunam primamque eodem die in signo arietis, videat: ut exeuntem Cartagine classem Punicam, numerumque nauium ex lybicana specula ad centum & triginta millia passuum notet manifestissime, ut denique latentem in quercu Castorem visu & pilo pariter transuerberet; huius rei testes sunt Pindarus, Appollonius, Valerius, Solinus, Ouidius, & Varro, qui forsân diuersos describunt non vnicum: Strabonem nominat Polihistor, Iudica tu an lyncei nomen comune fuerit omnibus Zahorijis quod mutuauerint a ferè simili natura, lyncas enim seu lupos Ceruarios asfirmant certo periculo philosophi conuexa montium visu penetrare: hinc Petrarca elegantissimus perspicaces & eruditos oculos eleganti methaphora vocat Ceruarios. Sed adhuc causam de-

Lib. 11.

Lib. 26. c. 2.

Idcirco iacet primum lapidem, nullum nempe dari corpus omnino perspicuitatis expers, ille secundum: ea scilicet que terre sinu ad aliquam distantiam delitescunt iacere ex se proprias ima-

B A gines

gines quæ proximo aere suspendantur. Cuius rei exemplum experimur deiecto in cauum aliquod vas nummo, quem tamen si longe recesserimus simul ac vas aqua expletum fuerit, intuemur, fundo etiam ipsius vasis se ostentante in aquæ superficie, quippe rerum earum radijs in aquæ summum se se exporrigentibus, ea tibi species redditur, quæ aqua inde subducta, vasculi curvitate intercipitur, ac ne videri possit præpeditur. Sed per terræ opacitatem qui transmittetur imago? qui species? qui mar-
 Lib. de sym-
 pathia. c. 5. moreis colendus simulachris Fracastorius simulachra sua producet; suam epipolim? an valebit paritas ab aquæ claritate ad terræ obscuritatem? quid ni? si in extis terræ existat color aliquis, (colorem enim appello cum Platone flammulam quandam genitam in corporibus participatione illius celestis luminis, ex qua quemadmodum lumen ex luce repente diffunditur in totum aerem, in ipsum pariter diffunditur lumen quoddam præditum natura ipsius coloris.) hoc sufficit, qualitates enim quæ sensus, movent, omnes quidem subiectum, in quo per se sunt, densum amant, medium vero per quod feruntur earum species non omnes densum volunt, sed quædam rarum expolcunt, quæ quædam densius: lux in subiecto raro non videtur in densiori videtur, medium vero per quod species illius transit rarum esse oportet. Sed adhuc hæres: quæ raritas, (ais) in opacitate? quod medium diaphanum in corpore denso? quiesce parum, cerne raritatem in
 aere

Plato inti-
 meo.

aere poris terræ contento, cerne medium sufficiens quo species à rebus intus latentibus extra ducantur. Sunt spirituales species sunt intentionales sic dictæ, quod tenuitate summa angustissimo capiantur termino quod momento etiam; gignantur; color rursus quem flammam diximus e singulis corporibus emanantem, ratione flammæ proximum aerem necesse est ut illustret per quem licet communis hominum oculus propter ingentem improprietatem non eliciat visionem non tamen negandum est per illum deferri species, quæ Aquilegium oculis propensione sua coaptentur, symbolizent & quiescant. Sed ab altero extremo rem aggredientes ubi nam illorum exotica virtus? an in anima, specifico Diuinitus ornata munere? ut credunt Nauarrus Alpizcoeta & Veracrusius de saluatoribus. Qui pariter in Hispaniæ Mediterraneis urbibus ære soluuntur publico ad curandam rabiem, solo afflatu canes aut rabi-
da quæuis alia animalia subito interimentibus: ut de marfis, psyllis, & Ophiogenis impune aspidem tractantibus scripsit Plinius: An in oculis, in quibus subsit humor transparentis atque pellucidus cum exili & debili spiritu, qui efficit Meridianæ lucis impatientes, tenebrarum vero ferentes aptissime, quales vidi plurimos inter quos Burdegala insignem philosophiæ præceptorem P. Baiolium Iesuitam interdum cæcis oculis cæcipientem: noctu

*Nau. lib. de
confessione.
Verac. li. 2.
de anima
specifica.*

Li. 7. cap. 2.

*Lib. 2. de
anima 9. 9.
art. 1.*

*In vita Ti-
berij.*

noctu vero in tenebris legentem epistolas & legentem minutissima quæque. Simile referunt Connimbricenses de ciue quodam Brigantinae Urbis in Lusitania altis tenebris acutissime cuncta distinguente; tritum est illud etiam quod Suetonius de Tiberio retulit noctu expergefactum paulisper non aliter quam media luce omnia contueri tenebris paulatim sese obducentibus. Sed in brutis liberalior multo se præbuit natura quando lupos feles, glires, mures, sorices, noctuas nicticoraces & vespertiones & sexenta laternis ornauit geminis interdiu languentibus, noctu micantibus eminus, hos omnes moderate lucidum obiectum offendit vehementer, exiles & paucos spiritus facile disgregat, ac facit euanescere: nox congregat & acuit. An his annectemus Zahorios nostros? siquidem per diaphana aut cærulea ut lynces cæcutiant; per obscura & opaca contueantur valide; nequaquam: Cõstat enim, hos non lædi meridiano Sole, nec fulgoribus extremis labefactari illis oculos; quinimmo ut fungantur munere meridianam lucem quærunt; ut nomen indicat; adde quod noctu nihil supra communem hominum videndi naturam, cerant; nullos ex oculis reliquis cõspicuos emittant radios, ut exacte sumus experti: quæ cuncta in præfatis obseruare licet. Quid ergo? spiritus ne examinabo? forsitan non male; audi quam docte diuiserit Galenus. Ex quo si non prorsus quieueris saltem lucem hauries non paucam, sic loquitur lib. de sympt. causis. Spiritus

tus animalis visorius, vel ad vnguem purus est, Gal. lib. 1. cap. 2.
 ut æther, vel nebulæ ritu humidus, ac turbidus.
 Præterea in modo substantiæ vel plus eius habetur vel minus. Ac siquidem multus est & æthereus etiam quæ longissime absunt videt, ac perfecte discernit. Sin paucus est & purus quæ prope sunt exacte dignoscit: quæ procul absunt non videt; quod si humidus multusque est longissime quidem videt, sed non exacte; sicuti etiam si humidus simul exiguusque est, nec exacte, nec longissime videt: hæc ille. Nulla harum dispositionum litem dirimit, sed aduerte has esse genericas spirituum coniugationes; mentem fige profundius, mutuare Zahorios oculos ut penitus scruteris posse in mille & mille syzigias per varios & perfectiores gradus combinari inter se spiritus & indiuidua li inenarrabilique tonò componi ad consentus harmonicos: alma parens in vagando pulchrior fides torquet & pulsât: arte sua grammatica elementa, coniungit ad syllabas ad verba abstrusi idiomatis nobis in expertis puerulis ignoti; illa legit, illa loquitur, illa denique cælestis narrat gloriam cuncta sapienter disponentis Dei: nec male diem natalem accusasset vulgus si sciret certis diebus produci miracula; non corrumpi cadavera eorum qui nascantur diebus Ianuarij 27. 30. vel 31. scripsit Beda venerabilis, possunt similiter natos Zahorios efficere astrorum certi, & ignoti aspectus, quibus humores & spiritus ad admirandum cernendi modum disponantur; hæc est ratio nil quæras am-

*Lib. de natura infantum
 nam f. 387*

amplius . Huiusmodi itaque spiritus (vt argumenta contrariorum diluantur) nobilitate cum igne symbolizari concedimus; sed altioris esse naturæ asserimus , “Vt nunquam veras flammæ concipere possint, excandescant quantumuis & inflammentur vt sæpe per iras contingit micare oculos, rubore ora perfundi, manus & linguam turgere quin imo e labijs furentis Scanderbeghi prorumpere sanguinem & denique e corporis latebris ad externas partes vndique euocari ; qui apud Hippocrat. ignis est nutrimentum crassior est spiritus, exhalatio potius fumosa aut vapor levis, ad istius vltimam dispositionem versus calorem & siccitatem succedere formam flammæ concedimus ; ad calorem vero tenuitatem & leuitatem spiritus purioris, minime : quæ non sunt ad flammam dispositiones, sed ad lucem, vt constat in spiritibus qui in oculis felium & luporum manifeste apparent, & in hominum quorundam & cunctorum oculos retorquentium, nõ igitur affectio hæc scintillans est spiritus ignitus quicquid dicat Vaninus qui causam referre videtur ad spiritus per excandescencias e corpore prorumpentes , non aduertens per summam animi tranquillitatem sic affectis exilire flammæ immo & dormientibus, vt notabitur . Sed de his satis ,

*I. Cas. Vaninus de admiranda
lib. 3.
dial. 49.*

An

*An affectio sit exhalatio ab humore
bilioso, aut melancholico: loci*

*Hip. de bile, & aqua: de aqua
& melanch. illustrati.*

Cap. III.

EN rursus Gladiatores duo (vtraque bilis) descendunt in arenam, strenui ambo ambo feroces, pallidus vnus, pullus alter fauillacea hic atratus veste, ille flaua coruscus: huic amara lingua, illi acerba, si exscandescant, atrocissimi ambo, mordaces, ad extremum vrentes: induet hic ad pugnam sagum vitellinum, porraceum, eruginosum; ille adustum, ampullantem, piceum: sed nolo iratos athletas volo mites, posco an tranquille spirantes ignitos valeant emittere halitus. Ab aula igitur naturæ Principissa iecore nimirum purpureo, surgit de tetragemina humorum generosa prole, calidissima atque siccissima bilis; ardentioris congener tempestatis; ætatis feruentioris; sublimioris denique elementi amor & sympathia: cui datum sit moris eiusdem perpetim exhalare fumos; si non quot ceteri fratres, acriores saltem, qui facillime flammæ concipiant, non igitur dubitandum ex his pendere nostrâ affectione siquidem fumus ois

non

*Gal. com. 1.
ad li. de na.
hum. tex. et
que hæc qui
de moia.
Gal. 3. pro-
gnost. co. 30
Fal. com. de
natur. hum.
tex. dico an
te sanguine
Gal. lib. 2.
de pracog.
expulsi bus
cap. 1.*

*Iul. caſ. ſca-
lig. exireſt.
p. contra
card.*

*Bravui: Pe-
traſit. li. de
ſaporum &
odoriſ diſſ.
cap. 17.*

non paucas in ſe includat ignis particulas, vt ex
aſcenſu ſupra aerem argutiſſime coniectauit
Scaliger: quanto plures includet eleuatus à bi-
lioſo ſucco calidiſſimo atque ſiccifiſſimo? ne-
ceſſum enim eſt, aiebat Petraſitanus, vt orta
ſuis principijs atteſtentur, & omne quod deci-
dit ei aquo decedit habeatur ſimile; eſt ergo fa-
cillimum inflammari erumpentes bilioſas ex-
halationes; ſicque affectionem iſtam procrea-
ri.

Armis paribus Cataphraetus ſuccus ater ex
eiſdem catapultis cineritros bibrat ignes; vult
ipſe ſuis halitibus producere affectum; ſed qui
fiet? qui Craſſus, terreus ac frigidus humor,
copia inter reliquos pauperrimus, oſibus nu-
triendis ſolum dicatus, fuligines emittet tam
de facili inflammabiles? hac de cauſa Ronde-
letius negabat ſpleni emungere fæcalem ſan-
guinem, quem paucum credebat totum im-
pendi in oſium & ſimilium frigidarum par-
tium nutritione, nec quicquam eius educi ex-
halationibus: cum partes ipſius ſucci ſubtilio-
res ſi quæ forent craſſioribus inferuient pro
vehiculo ad nutriendi opus, non ſecus ac ſerum
illis à natura datum pro ſocio, vt craſſitie ſegni-
tia ſeri fluxibilitate iuuaretur, idque adeo co-
pioſo, vt quanto plus pullularet nigri ſucci, tar-
tareis, ac fæculentis tanto copioſiori ſero dilue-
retur maſſa ſanguinis, vt facilius per ductus
proprijs ad opus obeundum quocunq; duce-
retur ac flueret. Hinc illa Hippocratis humo-
rum præclara diſpoſitio in ſanguinem, bilem, pitui-
tam,

*Hipp. li. de
genitura.*

tam, & aquam. In qua ficco & terreo humo-
ri, humidam & liquidam tribuit non solum ap-
pellationem sed & naturam; quam sententiam
eodem libro sæpe repetiuit, *aquam humorum* *Lib. de mor*
grauissimum & ab splene trahi scribens, nec *bis ad tritiū*
non libro de morbis describendo, humoribus
fontes à natura datos, *sanguinis, ait, fons est*
cor, pituitæ caput, aquæ splen, bilis locus folli-
culi in hepate, quibus ingentem significare vi-
detur, connexionem aut identitatem potius,
aquæ cum succo melancholico.

Sed ne nobis Valeriola doctissi-
mus opponat libros de morbis esse spurios &
Hippocrati dictos illegitime, propugnabit opi-
nionem experientia, deffendet ratio & eiuf-
dem Hippocratis non violandum testimoniū :
aduerte huius rei periculum in agitis Hip-
pocondriaco affectu qui ptialismo ad nauseam
prolixè ora madent : præcipuum huius morbi
signum ex Diocle indicatum à Galeno : quos
etiam quassat quartana febris, quam tartarea
bilis produxerat, sæpe in aquas dissolui dicas, *Li. 3. de lo-*
cis aff.
copiosis maioribus; sed adhuc parum attentius
disseca alites liene ad vnum orbatos & vesica :
quid hoc? quo nam se recipit aquæ potus aut
serum? quo sex crassioris sanguinis? Comune
inuenere emunctorium, & vt vnum fuere sic
in pennas vnicum excrementum abijisse certū
est. Sed præferatur ratio, præter allatam de
vehiculi necessitate additur ista, humoris me-
lancholici frigidi & sicci præsentia necesse est
ventriculi hepatis, & vicinarum partium calo-
rem

*Sanctor. in
sen. Auic.*

*Hipp. lib. 2.
epid. f. 2.*

*Gal. 2. lib.
ad Glau.
Hier. Reus
ner curat
Scorbuti &
Scheletirb.*

rem nativum exsolui, hinc cruditatum, flatuū
& aquarum maximus prouentus, hinc signa
efflorescunt melancholicorum ab ortu nature
notissima, & à Sanctorio compendiose coacta,
gracilitatem, laxitatem articularum, glabri-
tum, timiditatem, cutis frigiditatem & lenita-
tem & venarum denique angustiam: Restat
nūc obseruare Bionem Hippocraticum, simul
multum mingentem sine subsidientia, cui san-
guis enare sinistra manabat, erat enim splen-
illi in gibbum elatus ac durus. Ecce lineosum
copioso exuberantem sero, ecce per vrinas cu-
ratum, seu post Coum Senem Consule Perga-
menum, Auicennam, Paulum, Radium & ne-
otericos, & confirmaberis, humorem melan-
cholicum aquam esse apud Hippocratem, qua
ratione forsan edacem aut voracem illam ap-
pellauit, scimus enim eliene in ventriculi fun-
dum effundi succi melancholici portionem vt
aciditate corrugando excitet appetentiam: Ex
his concludere licet non facile ab humore me-
lancholico naturali inflammari eleuatos va-
pores, obtundi enim à nimio sero necesse est
tum humore tum frigiditate terrea. Nec ob-
stat quod diximus auibus aquam & succum
melancholicum, abire in pennas sæpe lucidis
variegatas coloribus (memento Platonem; co-
lorem vocasse flammam) sæpe noctu, vt dice-
tur lucentibus, quæ tum siccitate, tum colori-
bus, nitore aut splendore non parum flamme-
scunt, quia auium temperies illud fert: quod il-
lis natura est, hominibus summa foret intem-
peries

peries de qua non modo agimus, disputaturi fe-
quenti capite scimus enim præternaturalē me-
lancholiam, quam atrabilem cum Gal. voca-
re expedit; calidissimam, vrentem, ac fermenta-
tatem ampullis terram, a qua talia produci sit
facile, non autem à succo melancholico natu-
rali frigido & seroso.

Sed an à bilioso possit fieri; superiora si ste-
terint argumenta, crederem facile, insignis
enim est caliditatis energia supra substantiæ
dispositionem nec apparebit magis arduum
biliosam exhalationem; congenerem concia-
pere flammam, quàm in ipsam bilem calidam
& siccam conuerti contrarium elementum,
frigidam nempe & humidam aquam, quod
tamen post Hippocratis admirandam doctrinæ
lucem experimur quotidie; monebat enim ille
biliosis ab aqua cane peius & angue esse fu-
giendum; audi verba non fallentis linguæ:
Sic alioqui, aiebat, neque sitim sedat sed irri-
tat biliosa enim biliosæ naturæ & Hippocon-
drio praua & pessima & biliosissima & vires
maxime prosteruens cum in vacuum fuerit in-
gressa, & lien augens & hæpar est cum exar-
jerint. Hanc sententiam enodare cupiens Val-
lesius. Docet, aquam neque id quod illi videtur
maxime proprium hoc est sitim sedare in om-
nibus præstare posse, nam biliosa est biliosæ na-
ture, & cui est biliosa nō potest sitim extingue-
re sed irritare potius; sed quo pacto erit cui-
que biliosa aqua, bili tantopere contraria fri-
gida cum sit & humida? non certe quod ipsa in
bilem

*Hipp. lib. 3.
de fracturis
prope finē.*

*Hippoc. 3.
acut. & G.
cō. 40. e 42.*

*Cōm. eius
loci.*

bilem muretur (non enim potest) sed quod bilis inundationem faciens ipsam quodammodo augeat faciatque huc & i luc redundare , nihil enim magis experimento cognitum quam eis qui infima abundant bile, aquæ potu bilis augeri amaritudinem quia diluta effunditur ad os usque bilis; irritabitur ergo talibus ab aqua sitis . Sed hanc solutionem refutat Thomas à Veiga, tenetq; doctissime *aquam vere in bilem verti* . Propter puritatem suæ substantiæ & morâ in visceribus , vbi viscera bile abundant : non quod quidam aiunt quia per antiparistasiū augeat internum calorem neque quod alij scribunt (sic inuehit Lusitanus) quia attenuat aut fundit bilem & quia ad sensum videtur augere eā, sed quia vere ex Hippocrate , & Galeno vertitur in bilem , nam à validissimo agente aqua mixta exiguæ bili tota abit in bilem tenuem , non secus quam à calore solis aqua paludosa cum exigua terra abit in anguillam : nam id merito videtur admirabile, aiebat Brachelius; quod in homine aliorum vincat substantia, aliorum qualitas, donec ex physicis audierimus quod caliditatis inter reliqua sit maxima energia, quo fit vt parua ignis portiuncula maximā terræ molem adæquet, subinde etiam vincat; est autem siccitatis quam humiditatis energia potentior, iam neque terra & aqua simpliciter in homine vincunt sed substantia tantum, vt aliorum qualitas . Amplectitur pariter hunc sentiendi modum Augenius Horatius pereleganter exponēdo Hippocratis præcitatam author-

*Hiere. Brachelius com.
ad lib. de tē
peramētis.*

*Hor. aug.
tom. 2. li. 2.
epist. medi.*

thoritatem. Nec eruditissimi Mercurialis reijcienda omnino venit sententia id fieri quidē affluantem sed paucam aquæ copiam à multa bile, contra cuius feruorem minorem aquæ copiam in Hipocondrijs permanentem nullam habere reactionem, ac perinde à bile multa superari, vnde feruorem, bilis auget veluti pabuli copiam adepta; sed subtilior ac venior à doctis opinio Veigæ admittitur vt quæ Hippocratis menti sit consentanea magis: Ergo si adeo efficax experitur cholerae virtus in transfundenda aqua in suam substantiam ad instar ignis qui omnia in se vertere natus est; cur non facilius symbolizantes amplectetur flammæ eius pyria exhalatio? Cernis e punctato porosoque aurantij cortice si digitis ad lucernæ flammam leuiter comprimis (inuentum popinonis palati) vt exiliat calidissimus ac subtilissimus succus qui saliens lucide inflammatur, (hinc lucherum dedere nomen hibaces Iberi) secus; eo, medescat parmula scisi putaminis? Non aliter erumpens è corpore biliosa fuligo quæ si flammæ in ambiente offenderet posset tenuiore sui parte inflammari; humidiores rorari cutem; crassiori barbescere. Sed non respondet periculum, hirtant artus, stillant pori, vaporant membra, nil tamen flammæ iuxta flammam posita: superant crassæ & humidæ partes, obtunditur illis ficior exhalatio, præterea bilis naturalis aut melancholia in venis, reliquis semper permixtæ humoribus nō possunt puram & sinceram emit-

*Mercur. in
var. lect. li-
br. 2.*

C 2 tere

tere biliosam aut atram exhalationem, non enim supernatant vel separantur humores naturales in massa sanguinaria; semper confusi flant, confusos pariter eiaculari fumos necesse est; sic quamvis calidi non accenduntur à partibus frigidis & humidis impediti; qui vero à bile quæ in felleū folliculum separata truditur possunt eleuari, etiam cum reliquis vaporibus exeundo miscentur, nec accendi quæunt. Concludatur ergo ab exhalationibus bilis, aut melancholiæ naturalis non posse procreari hunc affectum, nec posse, illas accendi nec flammæ concipere. Aliunde igitur hauriamus erumpentes istos ignes & exploremus.

An affectio sit excrementum tertiæ coctionis: ubi agitur de sudore cruento.

Cap. IV.

Qua regione sit oriundus ignitus iste sudor: cuius coctionis effugiat finem; transgrediatur fines, hic locus discutere: insensibilem transpirationem, non sudoribus, rhyis aut furfuribus, non fumo, vapore, aut pilis, non denique cutaneis mille affectibus factam sensibile, cernere stupor est; ignitâ exollare, acumê. Dicite veteres, nonne vestra credidisset religio, naturam hic fecisse proteruiam?

uiam? iurasset equidem, dum enim vr̃tur flā-
mis alimenti reliquiæ, quid nisi proteruaia? quid
nisi libamen? sed ad rem accedo, tertiæ coctio-
nis excrementa inquirō, inter illa quæsiturus
nostros ignes: si Galenum sequar inueniam in
membris fieri concoctionem quam dicunt ter-
tiam, sparso per illa tenui glutine quod secun-
da regio rorat perpetim, nutriendæ parti sem-
per contrarium quapropter necesse est in illa
actione aliquod separari excrementum assi-
milationi incongruens: septuplex cognouit ha-
ctenus physiologia hocce purgamentum, ha-
litum nempe insensibilem, sudorem, sordes,
pilos, vngues, lac, & semen, ex quibus, præte-
reo vltima quæ speciei tantum conseruandæ di-
cauit natura, sordes, pili, & vngues, tertiæ co-
ctionis indubitanter sunt soboles, illam effu-
giunt & per regionem pariter tertiam sensi-
biliter expurgata cernuntur: Priora duo qui-
bus proximius accedunt nostri ignes, secun-
dam potius videntur pro natali patria agno-
scere regionem, ibi enim euaporatio maior
vbi copiosior humiditas, vbi calor vegetior:
neque est dubium hoc reperiri in iecore & ve-
nis, ne dicam in ventriculo, præuiarum co-
ctionum officinæ, certius quam in membris,
quod clare indicant bracteata hæc Galeni ver-
ba, iam expiratio ipsa (aiebat) ad euacuan-
dum quod veluti fuligo sanguinis est mire
conducit, fauilla quippe, fumus & fuli-
go & omnis eiusmodi vstæ materiæ super-
fluitas non secus quam aqua consuevit ignem
C 3 extin-

extinguere, ex omnibus itaque sunt recipiendi
 ij qui dicunt insiti caloris gratia respirare ani-
 malia, nam & moderate illum tum ventilari
 tum refrigerari expedit, motumque aliquem
 præfici fuliginoso excremento, quod nascitur ex
 vstione sanguinis, explodendo. Itaque ex ven-
 tilatione principij caloris insiti & ex modera-
 ta refrigeratione & ex eius quod in ipso velu-
 ti fumosum est defluxione, vnum coaceruatur
 caput & summa conseruatio videlicet natura-
 lis caloris. Ecce vt exhalationes sanguinem
 emundent effluxu suo; ecce vt flamma vitalis
 lychni seruetur hoc obstruente exploso obice:
 nec diuersa ratio expirationis & transpiratio-
 nis hac per poros, illac per ampliores ductus
 ineundem tenditur finem, vtraque manu e-
 mungitur lucerna vitæ quam in tertiæ regionis
 locis nemo locauerit, sanguinis fons est cor,
 dicebat Hippocrates: secundæ regionis do-
 mus regiæ Cor & Iecur: venæ & arteriæ viæ
 publicæ: illic vigorosior Ignis, illic copiosior
 fuligo, illic pariter ventilationis, refrigerij, &
 transpirationis maior necessitas. Cur ergo
 incongrue his ornabimus coctionem tertiam?
 Addo quod sudoris & exhalationis insignis est
 affinitas, cum hæc illius immediata fuerit
 materia & prius sudor omnis vaporauerit: hic
 sine dubio secundæ coctionis est foboles, ergo
 & exhalatio: Nulla animalia exanguia sudare
 voluit Philosophus: eandem esse materiam su-
 doris & Vranix passim scripsit Galenus: san-
 guinem liquatum & extenuatum vocauit su-
 dorem

dorem Empedocles: Poros venulas esse tenuissimas quibus dilatatis quandoque sudari sanguinem non dubitavit post Aristotelē Pergamenus; sudores igitur ad secundam concoctionem expectare credendū est; igitur & lance pari vapores & exhalationes quę non minus quam humorum fuligines in venis formam suam acquirunt illam non mutaturæ in tertia regione, donec à Calore vitali foras explosæ insensibiliter resoluantur in auras, comprehensit Galenus duplicis excrementi productionem, singulari sententia *consentaneum est* (aiebat) *ex potu ipso aliquid fieri cum sanguine in iecore genito, quod postea non solum per urinam, sed per sudorem vel insensibiliter euacuetur.* Hęc & similia argumenta Mercurio medicorum in Europa primæ notæ vim intulerunt, ut scriberet sudorem non tertiæ concoctionis, sed tertiæ regionis esse excrementum: cernis tu discrimen? non dubito idem opinaturum de exhalationibus per poros excretis, sed in hæmatosi aut chilosi nascentibus, quas tanta ingenij solertia ad veterum inuidiam hoc seculo pandit & pendit Sanctori statera, tantipendentis perspirationem ad primæ concoctionis leuamen & pensum: nouissimæ sunt illius aphoristicæ sententiæ quare nō plura inculcabo. Sed vrgeant quantumuis, Galeni solidior sensenda est sententia, ac totis amplectenda vlnis: excernit sudorem tertia concoctio: excernit insensibilem halitum qui transpiratio vocitatur; si hygriæ, in Pétagono, corpus con-

Gal. lib. de potentijs naturalibus in fine lib. de sant. ca. 12. Li. de consultationi ratione disp. de sudore.

Sanct. Sanctori lib. de statica pu- dicina aph. 62. 64. &c. & com. in Aunic.

stitutum spectes, si minus accusa pariter secundam coctionem simul cum tertia expellentem excrementum illud infestum & pungens: sed quo ingenio id tentet natura; paucis accipe: Prima coctio chylicat, secunda sanguificat; emungit illa crassiori fece primum & lacteum cremorem; hæc ultro iam elaboratum at purpuratum, cribrat & tergit recrementis felle & limo ad opus nutritionis inutilibus. Nec illud satis, tertius adhuc hinc excernitur officiosior affecla, e potulenta materia, a prima masticatione ad ultimum usque cambium se ingerens veluti transmutationis sarcoticæ forlers proxeneta, serum dico, quod fili instar Ariadnei sanguinem per labyrinthos venarum amfractus ad ultimos usque capillares tubulos non solum manu ducit sed vlnis & pectore gestat, non enim poterat sine dilecto socio integrari aut perfici sanguis, non fluere, non penetrare, non ad substantialem mutationem disponi aut accedere, dixeris certo modo, præternaturam puriorem sanguinem, dixeris pigrum aut torpidum si tanto orbaberis fratre dydimos, si natali emuxeris vectore sero, exiit sanguis sua forma; purpurea sua veste, exue pariter conferuante spiritu, (aquam apte vocauere spiritum prisci sapientes) tunc fidelis socius sanguinem inuito deserit, nescit deferere, vult adhuc carnem, sanguinis prolem legitimam irrigare ne siccitate nimium areseat aut tabescat. Mox plurifariam diuidi incipit: pars ad venas retrocedit iam inutilis per renes itura in lotium: pars in vapores & sudores conuersa cutem quærit. Pars

ocu,

oculos, datura materiā fletui: pars denique officiosior, non prorsus oblita seruiendi cor petit, eius capsulā occupat vt pro molli puluino, pro sella petili inferuiat regio visceri: oportuit humanæ structuræ axem irrigari; oportuit primum mobile hominis temperari cristallino isto circulo, ne iugi motu ignesceret tota machina. En tibi obsequentis feri officia, vario isto fine à coctione tertia distincta & separata, quamuis vnicam in secunda habuerint genesim & quāvis humorum in venis præcellentium naturam & odorē sapiant, amarescunt enim sæpe sudores, flauescunt, rubent, chlorunt, aut nigricant, probabilis prædominio; ratione pari cæterorum succorum laruati tincturis sæpe prorumpunt, adeoque fucati vt in eruditorum palestra non paucum luctando excitauerint puluerē: An .s. per sudorem humor qualiscunq; manente sua forma possit euacuari. Qui affirmatiuā propugnāt opinionē, in medium producūt Philosophū lib. 3. de part. anim. c. 5. hæc scribentem, iā nonnullis accidit vt cruentum quoddam excrementū sudarent propter vitiatum corporis habitum. s. cum corpus laxum fluxumq; esset sanguisq; præ cruditate humesceret imbecillitate caloris qui exiguis venulis inclusus cōcoquere non posset. quē simili verborum serie sequitur Auerroës, Accidit, tamq; ait, raro tamē quibusdam ex hominibus vt sudent sudorem sanguinolentū, quod evenit propter tenuitatē sanguinis illorū apertionemq; officiorū venarum eorundē: a philosophis trāseūt, ad Medicos, idē cōprobasse Gal. contendunt lib. de vtil. Resp. post mediū dicētē.

Con.

Gal. 3. de
sympt. cau-
sis c. lib. 4.
de sanit. tuē
da c. x.

Arist. li. 3.
de part. ani-
mal. ca. 5.

Auerroës in
com. huius
loci.

Cal. lib. de Contingit saepe poros ex multo & fervido spi-
util. Reip. ritu usque dilatari, ut etiam exeat sanguis per
Gal. lib. de eos ut fiat sudor sanguineus: itemque libro de
antidotis. antidotis: Neotericos etiam perlustrant &
Beni. cur. 4. euoluunt, Schenchium, Beniennium, Hain-
Cast. Hab. burgensem Castreum & Sexentos, qui sudo-
li. de morb. rem cruentum curando obseruauerunt nec sudo-
mulier. 2. rem tantum, sed & menstruum sanguinem, non
cap. 11. p. l. per mammas, per fedales venas, per os, nares,
amatus lu- aut secessum (quod facile est,) sed per oculo-
sitanus. rum angulos, per ungues auricularis aut annu-
Musa Brax- laris digiti, statâ periodo & admirabili circulo
fav. merc. erumpentem viderunt. Relictis medicis, Hi-
Vesal. 5. de storicos adhuc perscrutantur ex Diodoro Si-
fab. 15. culo deuehant Hæmorrhæos serpentes, atroci
 morfu, sudores elicientes sanguineos, quorum
 naturam post Veronensem Macrum, post Ni-
 candrum poetas antiquissimos, soluto penicil-
 lo delineauerunt Greuinius, Lynocerius, Gesne-
 rus, Aldrouandus & alij sed nullus Siculo Ele-
 gantius: audi; Erat, inquit, in Indiæ Orientalis
Lib. 17. bi- tractu magna vis serpentum, qui haud magni,
blioth. in re corporum varietate distinguebantur, alioqui
gno Alex. æneis virgis specie erant consimiles, nonnulli
ann. 2. densa & hirsuta crista arrigebantur, atque om-
 nium ea erat morsus vis ut mortem citissimam
 inferrent, si qui enim ab eis læsi fuerant gravi-
 simo torquebantur dolore fluebatque & toto
 corpore cruentatus quidam sudor; Id absque
 serpentum viru subinde Hæmorrhagiam simi-
 lem in Alcmeone ex Plutarco commemorat.
 (pullulant non raro ab interno principio Do-
 mestici

mestici Napelli; germinant intestina aconita;
vidit Vitus phalangicas choreas, vidimus sine
cane latratus, sine morfu vidimus hydropho-
bias.) Sed neque in historia pedem figunt;
Theologos Christicolæ examinant; Medici
Anthiocheni observationem non solum refe-
runt sed adorant, ex angore factum Christo
sudorem sicut guttæ sanguinis cadentis in ter-
ram. Quid plura? Rationes his dictis addere
conantur, primam eliciunt e sudoribus criticis
qui per morbos contingunt, in quibus humor
biliosus antequam in vaporem conuertatur,
sub propria forma per sudorem excernitur:
Roborant argumentum Hippocratis doctri-
na dicentis, *sudorem hac de causa fieri, quicun-*
que morbi in indicatorijs diebus indicantur &
febris ignis dimittitur in his de pituita & bile
quod tenuissimum est liquatur &c. liquari, nō
euaporari ad expulsionem criticam, pecan-
tem succum voluisse Senem contendunt. Se-
cundam rationem acutunt animi passionibus
quibus datū sit sanguinem attenuare & in fer-
uorem commutare vt per poros sub propria
forma quamuis tenui excerni possit: Nec istā
propositionem fulcro destituant Galenum vo-
lunt docuisse *per animi passiones corpus varijs*
mutationibus permutari, vt modo caleseat mo-
do frigescat &c. Tertiam formant e sanguine
per immoderatum coitum excreto, aut per
mammas nimio suctu ad lactis exhaustum e-
mulcto quod cum Hippocrate obseruatūt Lū-
sitani & Brassabolas. Si enim per illos amfra-
ctus

1. Ratio.

Hipp. lib. 1.
de morbis in
principio.

2. Ratio.

Gal. in arte
cur. ad Gla
uc. c. de E-
phem. ex
pass. anim.
2. de placi-
tis. cap. 7.
3. Ratio.

4. Ratio.

Cutis potest excerni, cur non pariter (aiunt) per poros dabitur erumpere? Possent & quartū addere argumentū à diapedesi, per quam si transcolatus sanguis per minatissima illa venalis contexturæ foraminula potest fluere; cur non per faciliorem & laxiorem cutis contexturam. Fauent huic rationi Gal. verba 5. meth. m. c. 2. dicentis, *sane profluit ex vena aut arteria sanguis aut reſerato earum ore aut tunica earum diuisa, aut transcolatus sine sudoris instar transſiſus & mox: Diapedesis ex tunica rarefacta & attenuato ſanguine oritur*, aduertit de ſanguinis fluxu loquatur aperte, quam cauſam etiā practici omnes inter hamoptoicas numerant.

5. Ratio.

Celsius Rod.
li. 5. cap. 2.

Ex Cēlio Rodigino adhuc, non inepte quintum deſumunt teſtimoniū, referente cruentati sudoris quatuor cauſas, conſtitutionis. ſ. prauitatem, corporis laxitatem, ſanguinis aquoſitatē vel humectationem nimiam, & caloris inſiti imbecillitatem: quæ omnes cauſæ poſſunt ſimul reperiri, ergo & ſudor veri ſanguinis, ecce arma quibus iſti ſe muniunt. Qui vero cōtrariā amant opinionem non poſſe, ſ. ſanguinem nec quemuis alium humorem naturalem, ſeruata ſubſtantiali forma educi per ſudorem: ſtabiliūt neceſſitatem modi ſubſtantię, tenuitatis nimirū aut craſitiei ad formę humoris conſeruationem, illiusq; nexū cum temperamēto proprio; nec poſſe iſtum perſiſtere labēte altera, quibus ſimul pereuntibus nō videri amplius poſſe ſubſiſtere formam in liquido compoſito: modum ſubſtantię dicunt diſperdi tenuitate, eadem
intem.

intemperari temperiem, his corrumpi formā
 naturalis succi, fieriq; serosum quendā liquorē
 humorū præexistētū in venis odore sapore &
 tinctura adūbratum, præterea sic exollant an-
 thorū loca præcitata purū sanguinē sudari nō
 dixisse philosophū sed cruētatum serum mor-
 dicus tenent: Auctoritati auctoritatē opponūt
 istā. Ex lib. de Hist. anim. c. 19. *S. sanguis immo*
dice humescit, morbus infestat: sic nam spiritum
saniei diluitur & adeo ferescit ut iam nonnulli
sudore cruento exsudarint; sudorem cruentum
hic memorat, nō citior ē; alibi cruentū quoddā
excrementū; Diodorus cruētatum Auerrous,
sudorem sanguinolentū; Alchmeonem Ichorē
sudasse non sanguinē, firmasse Plut. asserit Bu-
flamātinus: locū Gal. lib. de vit. respirationis
damnant velut spurium, plenum dogmatibus
doctrinæ Gal. repugnantibus: inīam Hipp. qua
 primū roborarunt argumentū non integre ab
 aduersarijs illatā exhibēt sic absoluūt & accen-
 dit partem extra corpus & partē intus & pars
 quē in corpore relinquitur vapor, sit vnde fit su-
 dor; sic soluūt: argumentū absolute negāt, prius
 in humor oīs futurus criticus sit vapor inde su-
 dor, si amarescat, si flavescat, bilis est accidens,
 nō bitis. Dile hocā Gal. loco sup. cit. animi pa-
 themata posse corp⁹ varijs agitare procellis cō-
 cedunt, Gal. oculato teste, totum corpus (dicē-
 te) in huiusmodi passionibus vidimus immuta-
 ri modo pallescere, frigescere, tremore, q; in me-
 tu sit; modo erubescere, calescere & v. hēmen-
 ter incēdi ut in excādētiā, sed aliquā passionē
 posse

Gal. li. 3. de

Symp. caus.

Ar. fl. li. de

H. anim. 3.

cap. 19.

Cam. Bust.

lib. 2. de a-

nim. script.

sacra c. 16.

t. 1.

Hipp. li. de

morb. in pri-

ncipio.

3. de symp.

caus.

Lib. de Pla-

citis c. 7.

posse verum sanguinem per cutem in sudorem impellere hoc negant, qui enim ad sudorem attenuatur iam nimis ferescit, iam nimis definit esse sanguis. Ad Christi sudorem nihil effecisse credunt motus animi, cum per timorem & agoniam sanguinem non sudasset naturaliter. Sunt enim passionis istæ quæ potius ad interiora trudent sanguinem quam foras expellant ut constat ex loco Galeni ex lib. 25. de sympt. causis. Vbi sic *per timorem & spiritus & sanguis intus se recipiunt, per iram vero solvantur ac disperguntur, proindeque exteriora incallescunt; at Agonia affectus ex utrisque conflatus inæquales habet motiones* sed cum à sensu literali tam Græco quam Latino verum fuisse sanguinem asseuerent; necesse est pariter ut illum supra naturæ modum excretum stabiliant; quamuis non desint Theologi nominis non infimi qui istum sudorem naturæ finibus terminatierint. Tertio argumento negant paritatem; diuersa enim est ratio sanguinis per patentes spermaticos ductus elicitæ aut per mammarum tubulos emuncti; & cruenti sudoris; crassiora multo sunt sanguine lac & semen, non ergo mirum tenuiorem succum exire per vias crassiorum quos nemo vnquam viderit per cutem expulsos. Ad diapedesim quartam hæmoptois causam respondent, per illam non verum excerni sanguinem sed substantiam ichorosam habentem feri speciem & tenuitatem qua propter in genere cruentæ excretionis non esse recipiendam, tertio de sympt. cau-

causis expressit Galenus. Simile excrementum sanguinolentum excerni dicunt à causis à Cēlio Rodigino relatis, praua enim constitutio humorum compagem labefactat, imbecillus calor, non satis concoquit; Laxitas corporis non satis retinet, nimia humiditas facit serescere & temperiem cum modo substantiæ dissolvere & mutare. Cruentatum ergo serum sudari concludunt non purum sanguinem, cuius substantiam ex aqueo & terreo permixtam voluit Aristoteles & ideo crassiore quam ut educi queat per cutem quod tantum serosæ illæ humiditati datum est consequi, si tamen prius alterationem illam insignem subierit ut in vaporem conuertatur in poris formam guttarum roantium accepturum, quæ mutatio subita absolute humorum naturis est incongrua, cum igitur verus sanguis non possit in vaporem immediate transmutari, mox reuerti in sudorem puri sanguinis; necesse est sudores quos hactenus obseruarunt physicia, ut non fuisse sudores; sed excretiones per anastomasm factas per nimiam pororum laxitatem nauseantibus venularum osculis & ex se decidente gustatim cruore, (poros enim esse venulas tenuissimas iam supra ni fallor diximus & Galenus etiam videtur hoc annuere dum transcolationem ad anatomosim reducit) aut si fuerint sudores fuisse Ichorosos aut feri cruentati, ad instar maioris orbis qui à primis seculis hucusque tot vidit nubium cruetas solutiones; sanguineas pluuias, tot hæmorrhagias fluviorum & fontium, euol-

3. De part.
anim. ca. 5.

enotue Liuium, Zonaram, Surium, & sexcentos; an ista veri sanguinis? absit à philosopho id credere: sanguinem nouit mentiri miniatus color, e locis cruore aut rubenti succo madentibus eleuati vapores funduntur in cruentas pluuias, vt in sybillinis habetur oraculis:

Lib. 4.

Et minio similes guttæ labentur ab alto.

Sic fluuij & fontes sæpe, si vnā Memphiticā Nili exceperis hæmorrhagiam. vere sanguis fuit ille quem Moyfis bacculus produxit, corruptis fluuij aquis, fuit diuina virtus verum hæpat, verum vitæ principium a quibus solum forma sanguinis potest erumpere; in reliquis casibus ad quos elapsa obstupuit ætas tū pluuiarum tum torrentium quære adsciticiam sanguinis tincturam. In ætnicorum simulacris cruorem sæpe fundentibus, accusa fraude miniatæ sandarachæ, seu resinosa cædri ad ambientis calorem liquefcentis, ergo nullus in nube sanguis, nullus in scaturigine fontium vitæ caracter, nulla in idolis veritas; liquores sunt omnia tincti, non aliter coloratum serum sudat microcosmus quam amplior orbis, utroque tamen non raro ludit summus artifex ad terrorem mortalium, sine sibi noto: sic nunquam incassum furit noster ignis (a quo iam diu aberrauit) alta semper petit, promittit, portendit, (vt dicemus in corona operis) sufficiat iam firmasse excrementum tertiæ coctionis ad instar insensibilis cuiusuis halitus, secum tamen defer-

deferre, à secunda, empyreumatis impressa vestigia quibus facile sit accendi & ignescere.

An affectio fiat ab humoribus putridis: locus Leuit. de lepra physice explicatus; de fascinio; de morbis anemijs; nachir, & gutta grampa.

Cap. V.

Quod sanum corpus transpirat, quod sudat à tertia expelli concoctione sancitū est: quod vero e corpore defluit cachochymo, à venis & arterijs iudicari aut deponi certū; sunt pori comune emūctorium, per illud natura potens, per acutos morbos se exonerat, ad illud impotens per eisdem sepe victa cadit: loquimini diuini numeri; dicite dies quos ad crīsim natura dixit. Per affectus chronicos aut neutras valetudines, vt plurimum fieri ad cutē metastases, non raro decubitus qui factas tollāt intemperies aut futuras prohibeāt (quod Hipp. solito laconismo ad vnguem expressit 6. epid. sect. 3. tex. 35. 36. 37.) collige hinc exhalantē nostrum ignē ab humoribus præternaturā se habentibus ortum ducere, qui fiet. n. vt à calido humido, à miti dulci que sanorum téperie producat ignea flammarum substātia? qui tā extrema caliditas quæ tā de facili yltima ad ignē fiat

D dispo-

Lib. 8. c. 43.
de varietate
rerum.

dispositio tenebit humores sine insigni putredine? quò in sexu ac temperamento humidioribus tanta siccitas? tanta tenuitas in excrementorum hypocondriaca congerie? nec afferat nobis Alexandrum & toto corpore odorem exhalantem suauissimum: non Reges Indos quibus illud connaturatum ab usu frequentissimo Bethelis, aut Cachundi: non Cardanum perpetuo odorem aliquem percipientem qui e cute sibi iugiter erumperet: non mirum illud; aptius enim natiuus calor adeo infra naturam ignis constitutus producet odores quam ignes, quia illorum efficiens causa licet sit calida semper, non admodum tamen sed mediocriter: vehemens enim calor halitus nimis dissipando odoribus aduersus est. Ipse varij istius odoris causas manifestissimas refert ad subtilitatem sensuum maximam, ad cutis raritatem, ad humorum tenuitatem vnde perpetua sensibilis exhalatio. Sed potior hæc ratio, ægrotauit semper medicus ille ipse fatetur pro miraculo; *neque enim (ait) memini me cum iam 52. annum exegerim vna die tota integra valuisse sed semper aliquid sensisse incommodi*: non fuisset mirum si ignes quoque eiaculasset sed non adeo incaluerunt humores, odorem attingere valuerunt non ignem: Indiæ Reges continuo haustu odorati pharmaci odoratos exhalant vapores quod forsitan & magnus operabatur Macedo vt tetros frequentis crapulæ nidores arte vinceret & obtunderet: nec nouum est in naturæ viridario produci hunc florem,
per

per varias nimirum alterationes & mutationes conseruari assumptorum qualitates; mulier & capra (dicebat Hippocrates) si elaterium sumperint pueris purgatio, ecce in lacte seruata cathartica virtus: memorare amplius Ponti, & Cambaia Reges potentissimos ad extremam cutem protraxisse medicaminum potestates vt ille iam totus antidotus venena respueret; hic omni peste sauiet atrocitus totus factus napellus totus regulus, nemo igitur ambigat in posterum quia medicaminis quod natura omni ex parte non valet vincere seruantur ad plures mutationes impressa vestigia: alimentum non seruatur, quia naturalis ignis illud alterat penitus, coquit & immutat: superat natura pharmaci modum substantiae; venenum superare non potest, quod in excellentiori consistat modo, quam a temperie caloris natui possit euinci; in contrarijs fac idem periculum: bezoartici energia quae non residet in primis qualitatibus, alteratis illis, inconcussa manet & caloris natui vim eludit, ita vt usu prolixiori fiant mille Mytridates ad quosuis ictus virulentos insauciabiles, vt secus versa consuetudine mille prodeant Guzarati Reges: mille puellae venenati consortij: mille facinatrices Soletanae, quarum ars metiri docta, naturam ab interno caractere facinantem sagax emuletur, vt in Triballis & Illirijs, in Africa, Scythia, & Ponto obseruarunt, Ifigonus, Nymphodorus, Apollonides, Philarchus, Solinus, Philostratus, & Sexcenti, quorum fascinatio

*Lib. 6. epid.
sect. 5. text.*

34.

D 2 absque

absque omni arte, obuios quoscunque miasmatibus pollueret & mortibus, effluente per oculos & cutē vniuersam ab interna corruptione tetro ac pernicioso halitu; cupientem experiri, non relegabo ad hyperboreos Scytas, non ad Afros adustos: Illirios aut Triballos mittā ad quotidianam menstruam sœminę consuetudinem, quam Zabrorū lex adeo horrebat ac detestabatur, vt sola domi manere mulier præciperetur, loca cremarētur in quibus pedem posuisset, neque solum pollueretur qui alloqueretur eam sed super quem ventus ab ea parte vbi illa foret trāsisset latam dixisset ad sacrā Leuiticę normam, sed an ambæ propter effectus letiferos aut altiora mysteria perpendāt theologi: hoc dicam medicus: Eo sanguine excidente visum esse tactas nouellas vites lædi in perpetuum, steriles reddi tactu fruges, emori insita, exuri hortorum germina, multum acescere, es & ferrum rubigine corripī, prægnantem mulierem abortire, non prægnantem concipiendi spem amittere, eboris & speculorum nitorem pannosis obscurari maculis, canes in rabie agi, homines affligi mille cruciatibus; quod prudens filebo, addam illud ex Fernelio, a veteribus inter venena fuisse relatum, sed non adeo scrupulose, non possū enim accusare sanguinem illum purum, rubentem, & iugulatę victimę similem, (sic depinxerat Hippocrates) nulla in hoc fascinatio, nullum contagium, nullum vitium a muliere bene constituta si erumpat. In illis tantummodo vitiatur quibus de-

terri-

terrimum inest vteri vel totius temperamen-
tum, aut morbus aliquis, aut improspere proce-
dunt menses, sic omne naturale fascinium ha-
bere non dubito pro parentibus corruptos suc-
cos, vitiatos spiritus, aut labefactata interna vi-
scera, à quib. eleuati noxi halitus mox spiritus
inficiunt, imaginationē intense mouent (vt
patet in stomacho turpiter picante corruptorū
analogia:) mox per oculos & cutem eiaculatur,
adeo imperceptibili aura, adeo veloci radio vt
difficile naturale à tessallonico distinguas fasci-
nio; hoc inquinatam naturam færenti fædere
augendo carmina subdit, barbaras voces, & cæ-
lestia sydera: testis est aphrodiseus dum fasci-
natores aperte veneficos statuit; nec dubium
est augeri venenīs fascinium, augeri carmine;
id probant non pauca carmina. Ouidius.

Nec mediæ marsis finduntur cantibus angues

Nec redit in fontes vnda supina suos.

Et illud.

Pocula si quando sæuæ infecere neuercæ

Miscueruntq; herbas & non innoxia verba

Auxiliū venit, ac mēbris agit atra venena;

Et illud tritum.

Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis:

Hac arte vfas Triballorum & Illiriorū relatas

gentes auctor est Plinius his verbis; fæminas *Lib. 7. ca.*

Bythiæ & in Pōto tiburnū genus & in Tribal-

lis & Illirijs qui visu effacient interimantq;

quos diutius iratis oculis inspexerit (q̃ facilius

sentiant puberes) pupillas binas in singulis oculis

habentes, easdem nō posse mergi ne veste quidē

D 3 gra.

*Lib. 4. ca. 4.
demoniaca
nie.*

*De abditis
rerum cau-
sis.*

grauatas. Ecce morbificam & infectam harum gentium temperiem, quid enim oculos duplici affici papilla nisi morbus? visu interire quid nisi labem à pestilente latenti latice surgentem explodere? ecce artem infamem non posse mergi, quo experimento infallibili veneficas hodie Germania probat ut testis est Bodinus, qui cum Theologis nullum fascinium naturale existimat, omne prorsus dæmoniacum veneficum aut artificiale credit, quod pariter Vairus amplectitur; nec immerito quod enim vulgus fascinium vocat, & reducit ad naturalia principia contagium est potius; sic sentio: non solum quod à manifesta putredine dimanat, sed adhuc quod à corruptione totius substantiæ contagiose disseminari statuit diuinus Fernelius: dicam igitur contagium; simplicem quantumvis qualitatem, medium immaterialiter efficientem, seu maius per intentionales, reales tamen species, aut epipolim: & inficientem venenato corruptele caractere, quod à celesti influentia & tali elementorum proportionem acquisiuit effacinans corpus, summa agendi virtute præditum ut quidquid tangat perniciofa inficiat qualitate & in effascinantem & corruptam naturam vertat, ac immutet & se ipsum multiplicando, qualitatesque corporis consumendo ad corpus perveniat vitalium spirituum solium, illosque dissipet & corrumpat nec ista internecio à simplici putredine; non à dissoluto temperamento sed ex abditiori causa procedit, supra elementorum conditionem posita, quæ
dum

dum nobis est infensa non corporis tempera-
mentum sed totam illius substantiam primum
ac per se offendit, ut cui sit prorsus inimica. .
Hoc causarum genere numerantur omnia pe-
stifera, deleteria & venena quorum ferocia in-
natum nostrum diuinumque calorem in ip-
sumque vitæ principium maxime ac primum
fauit atque debacchatur. Non raro etiam his
abtrusis principijs copulantur causæ materia-
les, maritaturque putredo simplex, e quorum
consortio, ò quot pestes, quot putida inquina-
menta, quot virulenta fascinia exurgunt: enu-
mera syphillides, exanthemata, Vngaricas
Theriodes, Britannicos hydronossos, Morauic-
as scarificationes, Scorbutos, Hydrophobias,
elephantes, & quæcunque extrema succorum
parit supernantia, obseruatum est illustrem
puerum qui hodie iuuenis elegans, vene car-
nosam & robustam agit vitam, ab inflicto per-
nitioso fascinio toto anno integro laborasse,
nec aliud parentes inuenisse remedium post
elusam medicorum celebrium curam & opẽ
præter expiationem per exorcismata quæ ac-
cer sita vetula submurmurando eructauit: quid
succeſſerit audi, carnes quas omnino liquefe-
cerat morbus recuperauit, a febricula libera-
tus colliquante quæ in ossibus iam inoleſcebat,
tandẽ terminata est virulencia in insignem ce-
rebrī siccitatem (mirum in puero) quæ illum in
horribilem Hydrophobiam deduxit quæ per
ætatem paulatim euauit: quid in causâ rogo
tanti mali? extrema supernantia, insignis ca-

D 4 cho-

*Lib. 1. prog.
ca. 13. l. 23.*

Leuit. c. 13.

chochymia, quæ vna nocte per plures deiectiones se exhibuit singulo secessu diuersum deiciens excrementum: referam exactius primo bilem atram aut nigrum succum (sic credere volo) secundo lacteum chylum, aut quid simile: tertio flauam aut croceam bilem: quarto paulo adustiore, aut fusco colore tinctam, quinto pallidiorem, sexto demum magis coctum excrementum ad cibalem materiam vergens: quid dixisses Hippocrates de variegatis deiectionibus quas omnes lethales decreuisti? est aliquid diuinum in morbis, hoc certum est, est consortium cælestis qualitatis cum materiali, à quo hæc portenta. Quid in cancro vniuersali non mirari dabitur cuius pernitiosum contagium leges singulis ciuitatibus præscripsit: paucas numerare licebit de illustrioribus quæ extrapomeria non habeant nosocomia ære extructa publico ad elephanticorum relegationem; qui olim iubente Aronide extra castra mittebantur eodem iudice exacte discernebatur inter varias lepræ mundæ vel immundæ species, sed illud admirandum & in hoc morbo planè diuinum, vniuersalem plagam nitidam dici & impollutam; particularem vero pollutam, inquinatam & cōtagiosam, hæc sunt legis intemerata verba. *Sin autem effloruerit discurrens lepra in cute & operuerit omnem carnem à capite vsque ad pedes quidquid sub aspectu oculorum cadit considerabit eum sacerdos & teneri lepra mundissima indicabit eo quod omnis in candorem versa sit & idcirco homo*
mm-

mundus erit, quando vero caro viuens in eo appa-
 paruerit tunc sacerdotis iudicio polluetur &
 inter immundos reputabitur, caro enim viua si
 lepra aspergitur immunda est, quod si rursus
 versa fuerit in alborem & totum hominē ope-
 rauerit considerabit eum sacerdos & mundum
 esse decernet; &c. Non tangam anagogicos sē-
 ſus, venerandi sunt non ventilandi, non polyti-
 cos; non ethycos, explicauit eleganter Philo,
 Physicos conor peruadere recessus; sic alimi-
 ne ſaluto: Videtur non parum consentanea lex
 naturali rationi, nam quanto excrementa abū-
 dantius per cutem erumpunt, tanto minus in-
 terna læduntur viscera: & tanto vegetius ex-
 hibetur naturalis facultatis robur: in vitiosis
 ergo corporum dispositionibus & cacochymijs
 exigua quædam in cute eſſeſcere in prauis
 eſt, quia impotentia expultricis arguitur & vt
 cauſa parum confert, parum enim eſt quod
 exit, e corpore, quare merito timetur male par-
 tibus altioribus, vbi vero contra plurimum eſt
 quod extra cutem truditur vndique à capite ad
 pedes totum interiùs corpus manere purum,
 eſt ſententaneum: in hanc ſententiam ſcripta
 ſunt quamplurima ab Hip. multis in locis, aper-
 tiſſime vero, & quod ad hunc locum maxime
 facit, hæc verba, *ſed & quæ ſub cutē abſcedunt Lib. 2. epid.*
foras tubercula velut putreſcētia & quæ ſuppu ſect. 2.
rantur aut vlcus aut eiſmodi puſtula aut ſcā-
me, aut deſluuiū capillorū, vitiligines, lepræ aut
eiſmodi quæ abſceſſus ſunt acernatim fluen-
tes & nō ſemirepentes. His docet Hippocrates
 has

has omnes excretiones excrementorum incutem esse debere copiosas non semifientes, quia per copiosas excretiones manet mundum interius corpus; vera sunt hæc & solida: sic explicabat doctissimus Vallesius; sed nos penitiora rimemur.

De sacra Sit illud ratū & constans axioma, *quidquid*
phil. ca. 19. *corrumpitur inficit aerem & obuios quoscunq;*
de lep. *donec corruptio terminauerit hoc, confirmat*

Theoph. scribēs laconice lib. de odoribus, *quidquid corrumpitur tetrum exhalat odorē*, quod plurimo comprobari potest experimento, oua dum corrumpuntur horrendo & fædo halitu aerem ad nauseam inquinant, terminata corruptione exeunt pulli: quid corrupto vino exsecrabilius? acetū eius terminus corruptionis, impedit corrupttonem: basilicon & spica celtica herbæ satis odoræ si corrumpi incipiant extreme sætent, si desinant corrumpi in olea & balsama fragrantissima & saluberrima euadunt; quid plura? corrupta genitura naturam induit veneni & mille crudelium morborum existit causa, pari gradu elephanticorum sanguis dum corrumpitur contagiose inficitur donec tota massa sanguinaria fuerit immutata penitus & ad vltimum peruenerit corruptionis gradum, tunc omnino cessat periculum contagij; tunc secure conceditur leproforum consuetudo, & ad liberum cæterorum consortium tanquam impolluti & vere mundi reuocantur: hæc sane præclara & elegans legis physica enodatio, adquam non parum accedunt nostri

stri ignis per cutem eruptiones, intus enim corrupti latites, terribilia quæ non caufarunt fymptomata? acerbis hæmicraneus dolor: de fluuim capillorum & reliqui in hiftoria de pîcti affectus quam non arguunt fupernatantiâ? peculiari foco congeftam, quæ demum vbi vltimum corruptionis gradum acquifuerit ad cutem enaporans in naturam euadit igneam, nobiliffimam fcintillantem & incorruptibilẽ. Sed aduerte in præfenti obferuatione & fimilibus multis quæ fuo loco deferibentur non adeo infignem humorum putredinem inueniri fiquidem febris abeft & inter ftatas hæmicranie periodos illæfas prorfus ædit actiones: fic poteft fatisfieri, non dari quidem putredinem abfolutam, fed potius corruptionem humoris in hypocondrijs congefti a quo ite perturbationes & aduftorum halituum effluxus ignei, qui fuccus non folum corruptione fed vilcerum excellenti calore non paruam concepit falcedinem vnde prompta phlogofis & ad ignem aptiffima difpofitio falfa enim facile ignefcere oftendit Ariftoteles problem. 23. 13. quærens *cur mare potis fit flammam emittere aqua potabilis non item*; caufam reddit *quia oleum ex fale extrahi poffit*, at cum oleum flammam producat non eit à ratione alienum poffe mare flammigerare propter oleaceam quam in fe continet partem, qua cum potabilis aqua careat flammam emittere nequit quemadmodum, neque marmor, neque glacies in flammam prorumpere poffunt, non poffunt
dul-

dulces sani & bene temperati humores flammam emittere aut vapores igneos, sunt dulcia *causta aphlogista*; quæ cremari quidem possunt non autem ignis fulgorem concipere, ut voluit Philosophus, 4. metheor. 9. & 2. de anima. tex. 43. at salsa & amara vere sunt *phlogista* sunt visibilia & flammantia: omnis igitur humor ut est ignis pabulum cremari aptus, est non tamen omnis flammam concipere, sed ille tantum qui aliquid pingue & oleaceum habet, ut aqua salsa & corrupti, falsi adustique succi. Qui medium tenent locum ut qui in se vim ignis non suceperunt adeo excellentem & puram, fuere fumus & fuligo, obseruatum est in quodam Salomone Hebreo Veneto, qui, squamoso impetigine vniuersum corpus occupante fumum adeo densum & caliginosum quoties furfuraceas squammas scalperet, emittebat ut visum intereiperet. Sed tamen occasio mali, fuit salitorum nimius usus quæ pituitosum succum ita disponere valuerunt ad fumum non ad ignem. Adhuc paulo inferius solet sistere adustionis gradus; ignem aut fumum cum non possit, sudorem fundit olidum tetrum & nidorosum ut patet in Capro, pedum & alarum fæditate; de qua sic lusere poetæ.

Morbis caper.

Catullus.

Valle sub alarum trux habitare caper.

Et Horatius.

An grauis hirsutis cubet Hircus in alis.

Et

Et Apollinaris Sydonius.

Trito sub cothurno

Epid. 2.

Fert olida marem capellæ:

Et Ovidius munditiem imperans amatoribus
post longam fucorum seriem ait.

Nec male odorati sit tristis anhelitus oris

Nec lædat nares virque paterq; gregis.

*Ovid. lib. 5.
de arte amandi.*

Satis obscura frasis credenti feram, nescienti
morbum quem græci tragon dixere qua voce
etiam vñs est Martialis.

Citra tres istos adustionis aut falsuginis terminos, ignem, fumum, sudorẽ, adhuc debilius agit adurens calor in humore corrupto; anemĩa excitat symptomata, ambulonem flatum, luxuriantem, furiosum: non loquor de lasso ac languido calore cuius proprium est excitare flatum quos intensissimus soluit penitus, ut rigidum frigus cogit & ligat, testantur hæc Boreales & Procyoniæ Serenitates: tempestates Pleyadum & arcturi. Agitur de vehementi feruore qui ventos in corpore eleuare potissit, non discutere; ventos non quales medius calor, sed feruiores multo, vagabundos & impetum facientes. Quod Galenica docebat curandi methodus, solita solertia, aiebat enim 12. method. Si ex accidenti aliquo coniunctus his humoribus crassis & glutinosis, spiritus est, qui ex ijs quibus continetur corporibus erumpere prorsus non potest, grauissimis omnino doloribus qui ita se habent cruciantur: quippe accidit illis duplici de causa vel obstructione vel calore, nã & obstructio spiritũ cohibet nec
exire

*Gal. 12. meth.
th. in.*

exire permittit, & crassa glutinosaque cum calefiunt flatuosum spiritum gignere solent: & paulo post: quo pacto igitur dolores eos quos frigidus humor in medio intestinorum interclusus excitauit sanare conuenit sane non profusionibus & cataplasimatis quæ violenter ex calefaciant, lenti enim omnes crassique & frigidi humores ab ijs quæ calefaciunt nisi etiam valenter digerant liquantur & in flatum mutantur &c. Ex his Galeni verbis facile videre est vehementem calorem non impedire quo minus flatus fiant aut siquidem facti sint non eos discutere, verum cum nulli sint ex materia de integro excitare, adeo vt idem Galenus crebro admoncat à nullo tantopere in eiusmodi humorum abundantia meruendum esse quam ab immoderato calore qui eos liquet atque in flatum vertat, digerere autem non valeat, optime animaduertit medicus ille italicus vt est apud Paulum æginetam qui omnes fere colicas affectiones frigidis remedijs, præter omnium opinionem persanauit: nec ipsummet Paulum hæc res latuit, medendū inquit doloribus qui ad gelidos, tenaces & spissos humores referuntur, prouidendo ne vehementer calida adhibeantur remedia: nam ab admodum calorificis præsidiorum materijs liquefacti funduntur magisque in flatulentum spiritum rediguntur humores eiusmodi. Quod noster Lusitanus Amatus, vt non periculosum, rarum tamen & solertia plenum auxilium memoriæ reliquit suis centurijs non esse dicens,

A valde calidis excitari flatus.

Lib. 3. c. 43.

dicens, cuiusvis triuialis medici frigidam co-
 piose dare coli dolorem patientibus, qui iam-
 diu multis & calidis remedijs sed frustra fue-
 rint vsi; præsertim valde sitientibus: & nos sæ-
 pe apud Cantabros medicinam exercentes su-
 mus experti, per quos endemius debacchatur
 immanis colicus dolor (quem à cruciatu rabiẽ *Colic. dolor*
 vulgus appellat) qui in artuum pertinaces sy- *in Paraly-*
 derationes terminatur: obserbauimus non semel, *sim desinet*
 aphonas factos quamplures; viddi gibbosos
 (vt à phrenitide nouerat quondam Hippocra- *Hip. li. 5. e-*
 tes) curauimus non paucos quibus corporum (& *pid. tex. 51.*
 hoc frequentius) soluebatur compago & ro-
 bur: Paralyseos denique omne genus ab ista
 rara metapthosi nihilosecius quam descripse- *Tho. Erast.*
 runt, Erasius, Andrenacus; Coyter: quam etiã *par. 4. disp.*
 obseruauere Trincabella & Hollerij Scholio- *c. parac. An-*
 graphus, quorum historias nõ referã ne incul- *dern. in. cõ.*
 care videar iam dicta, hoc vnum aduertam, *ad li. 3. c. 18*
 non solum à copia pituitosi succi ac vehementi *Pauli egin.*
 flatuum agitatione hoc malum nasci, sed pari- *Coyt. li. ob-*
 ter à calidorum ac biliosorum admittione; e- *ser. anath. et*
 quidem in infinitis prope nullum vidi hoc ma- *hyr. trinc.*
 lo affectum qui non esset natura calidiore & *li. 3. c. 1. de*
 ficciore, & in quo non multa simul bilis gene- *ra. victus.*
 raretur cuius calor non mediocris à materia *Scholiogr.*
 tenaci flatus produceret, nõ quiescentes nebu- *ad cap. 41.*
 losos, aut tardi motus, *emphysemata* constituẽ- *dem. inter-*
 tes, tympanitides, pneumatomphalos & mil-
 le; sed furiosos ambulones, tenues, & cum in-
 tolerabili dolore vagabundos, quorum sobo- *Morb. Na-*
 les, me hercle & affectus ille erit, non vulgaris *chir.*
 quem

quem Arabes Nachir vocauere, melancholicis valde familiaris & adustis naturis ac climatibus; cuius iconem hic accipe, pictore Albucaci, dicente, *accidit sæpe dolor in quibusdam*
Lib. 2. c. 23. membris à flatu tenui & furioso qui summa
velocitate permutatur de membro ad membrum
in naturis præcipue calidis & siccis atque adu-
stis sole & laboribus: post definitum morbum, descripsit adhuc, & curauit Arabs in pagana muliere: Cauliacus, vt virulentum timuit & tanquam à venenata materia eleuatum, the-
Giudo Cau
liacustract.
2. de apost.
ventoso.
Obseru. fla-
tus ambula-
tus.
 riaca & alexipharmacis non dubitauit reprimere: non secus ac nos sumus experti in lusitano qui habitabat ad litus oceani cantabrigi vi-
 ro habitus corporis gracilis adusti que ætatis consistentis, ac temperamenti calidi & sicci, quæ illum in melancholicum & hypocondriacum affectum deduxerunt, à quo fonte surgebat ambulo ille flatus qui modo caput, modo pedes, dorsum, genas, gulam, suras & reliquos artus summa pernecitate decurrens acuto dolore cruciabat, pseudo turgentiam in sanguine & humoribus excitabat & denique frigido sudore inferiorum partium flata periodo quotidie soluebatur. Turgentiam istam sine dubio *anemiam* vocauit Hippocrates lib. 2. epid. sect. 5. tex. 11. & lib. de flatibus, pro cuius curatione tam absolute imperabat venesectionem, insinuans febrium & morborum apoplecticorum & omnis feruoris sanguinis causam esse flatus sanguinem perturbantes, ea lege qua in ampliori orbe flumina & mare vento agitantur
 &

& turgent: o quam pulchre ad rem Seneca
 huic flatui ventum comparauit; nempe quod *Lib. 6. nat. quæst. c. 18.*
 eius vis (dicens) non possit cohiberi; quod nulla
 eum teneat compages, soluatque indomita na-
 turæ potentia quodcunque vinculum; spiritus
 namque inuicta res sit: sed quemadmodum aliū
 suæ generationis locum ventus non agnoscit
 præter terram sic, etiam flatus alijs in locis ra-
 ro quam in ventriculo & Hipocondrijs veluti
 terræ cauernis gignitur. Inde ab immodico ca-
 lore eleuatus, ventorum instar ab igne subter-
 raneo generatorū (vt vere & eleganter proba-
 uit nouissime Nardius Doctiss.) in viscera quæ
 cūque dilabitur, & in reliquū corpus permeat,
 qui vbi maior influxerit nec emittitur; exitum
 quærens corpus concutit, rigorem inducit, &
 grauissima infert symptomata; quæ omnia sub
 anemin nomine intellexit Hippocrates & nos
 cum Doctissimis Valleſio, Mercuriali, &
 Cornario, *ventum aut flatuosam ventosita-
 tem* (vt eorum verbo utar) interpretamur, non
 vt Ioānes Stebe, subuentaneo sensu *subuenta-
 neam* commentus est *gonorheam*: sed flatulē-
 ra potius tela, non permanentes priapismos;
 mentita aneurismata, pseudo synæches, subsul-
 tus aut iectigationes vniuersales (ad quas obstu-
 puerat solertissimus Hippocrates) fugaces il-
 las musculorum suræ aut pedū conuulsiones, *H. l. 1. epid. sect. 3. eg. 4.*
 nantiū funestū cōpedes quæ apud vulgus *Gutte-
 grampæ* nomen sibi adepti sunt; malū quod O-
 rientales Indi vt sunt (etiā nobiliores) piscatio-
 ni deditissimi & insignes vrinatores, *tambacis*
 E (sic

(sic nominant) ex eletro superstitionis, aut talesmanicis annulis, nouerunt auerruncare; sacrum metuentes affectum, quod male viderint mergi fortiores, & gurgitibus glomerari natandi peritiores; præpeditos retractione illa truci & infauista: sed læuia sunt hæc, transeamus iam ad alia quæ ab interna humorum corruptione prorumpunt ad cutem; dictis non minus rara, ignibus tamen nostris valde analogæ, & ad eorum causam explorandam conferentia valde.

De Rhopalosi, Plica, & cæteris morbis Pilaribus: de Dracunculis: de Gemursa Plinij an sit Ton & Nigua Brasilianorum: de Crinonibus, & Pthiriasi.

Cap. VI.

Capillatam adhuc arripio occasionem, agendi de capillatis affectibus: est Pilus excrementosa tertiæ coctionis exhalatio, à calore moderato in cutis rariora spiracula pulsa: est Ignis Lambentis materia eadem aut parū diuersa; Pilescit ille fumus: hic ignescit; pelluntur ambo à calore, excernuntur ambo à coctione tertia; trudentur ambo per angusta pororum oscula: non ne igitur ista capillata

lata agendi occasio? ita sane; immo hirsutissimus cerus, si inter reliquas pilares affectiones, vnam principem numerabero *Rhopalosis*, de singulis postmodum dicturus tanquam valde analogis nostris ignibus. Est hic affectus quem sic vocauit auctor libri diff. medic. à voce *rhopou*, quæ dictio græca fasciculum, sarcinam ve e diuersis colligatam sibi vult; descripsitq; per *concretionem* & *velut in baculos coagmentationem summorum pilorum inextricabilem*, præuiderat forsan vetus auctor nouam Poloniae Gorgonem Plicam, simili mallonum intricatione, quasi anguibus erumpentem; rara symptomatum syndrome ac pluriformitate Protheum: aut forsan illo seculo grassantem nouerat extinctam paulopost luem; iterum anno 1564. Polonorum malo pullulaturâ atrocius; sed demus plicæ nouitatem, (sic volunt doctores non pauci sic indicant inaudita symptomata) vetustatem Rhopalosis; sit antiquior Rhopalosis; sit mitior, & prorsus ignara lædendi: crediderim per illam capillorum infiltratam molem emungi & depurari sanguinem vliginoso tetraque halitu, humoreque putido, sicque remanere puriora interna viscera: in plica non fieri eo pacto; non viribus se exonerantis naturæ, sed irritantis morbi malignitate, ac morsu: sed dum Saxonius Hercules, ille putauimus, herculeæ solertia implicatum explicat morbum; audi tu interim Rhopalosis descriptionem exactam à nobis, dum Pisisageremus obseruatæ in Sicula muliere, anno 1639. quæ

E 2 pro-

propter inusitatam & monstruosam capillitij
 inuiscationem, per Europā quæstus gratia cir-
 cumferebatur : habebat duas capillorum præ-
 longas cæsaries, vltra nouem palmorum lon-
 gitudinem productas, quæ ab occipitio emer-
 gentes corporis staturam longe superarent, &
 inexplicabili nexu intertextæ omnem prorsus
 vincerent artem ; partim continua concretio-
 ne, partim ad instar fundæ tarsica diuarcio-
 ne quincuplici radio diuisæ : rursus in vnum
 continuum funem conglomerabantur, donec in
 copiosas fimbrias terminatæ, leonum caudas
 apprimè æmularentur, quo titulo atque Icone
 omne genus hominum ad monstri nouitatem
 accesserat : non dolebat illa pilorum conglome-
 ratio, nec scissa fundebat cruorem vt in pli-
 ca pathognomonice obseruatum est, nec aliud
 incommodum afferebat, nisi quod ab eo tem-
 pore quo crescere ceperant cincinnorum illi fu-
 nes, non fluxerint amplius menstrua ; sed ne-
 que ab illa retentione, sensibilis vlla noxa ; non
 tamen impune aliquando per incuriam par-
 tem cincinnati abscinderit ; solent grauius lædi
 qui amputant, aut capi oculis aut mente : fre-
 quentius videri hoc malum in Scicilia prædi-
 cabat, esseque alta vulgi mente repositum, na-
 tos sub leonis sydere, eo solitos infestari quasi
 Horoscopi signaturam, aut Herculis Clathry-
 forme Rhopalum caudatis mallonibus refe-
 rentes, & ideo vocari syderatos aut fanaticos :
 confugit sæpe vulgaris ineruditio ad numina ;
 toties Herculem de morbis accusat, quoties
 ad

adinusitata accidentia cogitur obstupefcere; sic non ablutunt Germani (quorum idioma *morleg* aut *v volchestres* appellat affectū) dicentes à quodam ludēte spiritu, de repente im-mitti hoc malum; non hominibus solum, sed & brutis, cum sæpe equorum iubæ hoc viru ir-ritæ videantur, Seyanico omine: subitam eru-ptionem (vt interim taceam frequentissimum germanorum experimētum) sensit perillustis Veronensis Christophorus Radetus qui horæ spatio à breui somno meridiano experrectus inuenit sibi subito concretam capillorum pro-missam cesariem, quā adhuc hodie inexplicabi-li inuiscatione fæde impexam gerit, nullo pror-sus sanitatis dispendio. Dæmonum esse ludibriū aniliter opinantur indocti; & si qui Primores viri illud scripserūt, negotium penitus enoda-re non curauerunt; loquuti sunt ad mentē vul-gi; sic apud Raabiam Hæbreum medij tem-poris doctissimum, & alios probatē fidei viros fit mētio de Rhopalosis lymphatica illa causa: quo pariter fundamento religiosius intractā ser-uant, sibi timentes grauitur qui amputauerint: quare matronis suis sic affectis, illud hodie cō-cedunt hēbrei vt impexa coma possint immer-gi legalibus vndis, quibus alioquin nō licet per-fundi per mēstruas pollutiones, nisi minutissi-me abstergantur omni labe; tantus timor à de-rafa incaute Rhopalosi, vt etiam leges tran-sgredi non vereatur; tanta fides ab intacta vt faustos auguretur euentus. Sed plicam iam explicemus à Rhopalosi sola malignitate

E 3 diuer-

diuersam: quid dicam pumilio post Patauinum
Herculem? illud vnum in affectu isto truci vni-
uersum sanguinem vnde quaque pilis reperiri
refertur, (doctissimus obseruauit Cracouien-
sis Slouacius) & vice versa capillum omnem
tubulatim sanguine imbibitum; accusabo ne
pro illo portento vehementem imaginationē?
ad instar rabiosorum quorum in sanguine, in-
tenta nimis mens canum reales figuras sæpe
valuit imprimere? an potius copiam fuliginis
quam nimia adustio vetauit extra prorumpere?
excellentiore sui siccitate valentem inter-
narum partium humectam naturam vincere,
& ubicunque pilefcere? quid mirum: non ne
Sabirorum Hirsuta corda (vt interim singula-
res de Aristomeno, & Lyfandro taceam Hi-
storias) canebat grandiloquus Poeta Nonnus
lib. 26. dyonisiacon. Sic

*Pone sequebatur rabidorum turba Sabirū
Quis hirsuta rigent condensis pectora setis:
hispida pectoribus corda. hinc interrita
mens est:*

*Nec fera magnanimi Bellonæ signa pau-
scunt.*

Non ne menstruorum vice expulsam pilorum
glomeratam congeriem, vidit apud Hebreos
doctissimus Sadochi Filius Eleazarus? vt scri-
bitur in Talmud. tract. de nida. cap. 3. Non ne
in vlceribus genitos quotidie tergit chyrurgia?
& in lacte vrinis & stomacho, medicorum
pro-

probat plurima obseruatio? cur non item per malignas constitutiones in sanguine dabitur erumpere? vt sine plica adhuc notauit Cardanus in Hispano quodam qui & in sanguine & in excrementis omnibus pilos emittebat, & nos in nauta cantabro qui de stomacho ingentem pilorum, carbonum, & lapillorum copiam sæpe euomebat: Tertiū est quod de mammarum pilis teneant neoterici, aduersus Philosophi opinionem (vt interim hunc tundamus pilarem morbum) generari scilicet in mammis pilos quos sæpe cum forti dolore, febris, & alijs symptomatibus erumpere sentiūt lactantes; non autem cum Aristotele Plinio, & Arabibus haustum imprudenter cum potu vel cibis capillum ad mammas relegari, aut ab expellente natura, fugenteque infantulo; aut fortiori attractrice illic tunc vigente fortius; sic credere etiam Cardanus & Manardus ex recentioribus, nec doctissimus Thomas à Veiga omnino commentitium & absurdum arbitratus est, ob sanguinis ad vbera confluxum & partis laxitatem insignem. Sed Rondeletius malum hoc ex pilo hausto nulla ratione fieri posse contendit, ac per meseraicas, hæpatis exiguos ductus, venam cauam & axillares ac denique per tot angiportus, tenuesque amfractus, ab ore ad mammillas pilum nequaquam duci; quin potius si deuoretur per inferiora cum fecibus alui facile delabi; sed in mammis ipsis produci (quod expresse voluit Alexander Benedictus) non secus ac in abscessibus inueteratis ob va-

*Cardan. in
com. aphor.
sect. 4. 67.*

*Arist. li. 7.
de Hist. ani.
cap. 11.
Plin. lib. 3.
cap. 10.*

*Alex. Arab.
tractat. 14.
pract. ca. 2.
Card. lib. 8.
de var. rer.
cap. 44.*

*Manard. 7.
epist. 2.
Veiga com.
ad li. 6. c. 3.
de locis aff.
gal.*

*Rondel. de
hist. aquat.
c. de cancro.*

E 4 rias

*Vesal. li. 5.
de corp. hū.
fabr. ca. 18.*

*R. mosch. 8.
gyp. tra. 24.
breuiarij.*

*Mercur. 5.
var. le. 7. c. 4.
Cast. Hüb.
Sener. med.
pract. lib. 2.
p. 2. cap. 24.*

rias humorum qualitates, materiam in calcu-
los, arenam, ligna, carbones, amurcam, & se-
tas porcinis similes conferti constat; vnde
Vesalius non verum pilum in mammis gigni,
sed quippiam pilo per simile, sicuti in renibus,
vrinarijsque meatibus filamenta gignantur
quæ palmo longiora sæpe se obseruasse scri-
bit magnus ille Aegyptius Moyse. Mercuri-
alis fibras sanguinis esse iudicat; Castrus
Hamburgensis lactis cōcreti filiformem por-
tiunculam; Senertus nouissimus vermiculos
pilos referentes, à sanguine illic putrescente;
vt in poris dorsi sæpe obseruatum est, & quam-
uis rarius etiam in vmbilico: ecce nobis hinc
surgit præ manibus alia pilaris morbi speties,
quæ indicabit quam facile sit ob insignem pi-
lorum cum vermibus connexionem & affini-
tatem, pilos vermiscere: viuunt facillime cri-
nes, sed sædius tamen: capilli mulieris polluta
menstruis, sub fimo sepulti fiunt serpentes;
& pilus e cauda equi in aquam proiectus
vitam concipit, & transit in vermem perniti-
osum: vnde non prorsus explodenda Me-
dusæ fabula, fortassis, super veritatis funda-
mentum istud fuit extructa, vt reliquæ om-
nes: cæterum plicæ sanguinei intus capilli
quid nisi viuentium rudimenta sunt? quid nisi
serpentum sub obscuræ imagines? aut quis non
hæsitabit ad cruorem efusum & intensum
dolorem amputatorum? hinc quidam vitam
sensitiuam & vegetatiuam per intus succio-
nem capillis tribuere non, sunt veriti: sed ab-
sit

fit à philosopho talis error : plicæ capillitium non secus ab ordine naturali recedit, ac cætera corporis excrementa in vermes, lendes, & pediculos quotidie transire experimur ; in hoc solum diferunt quod in plica, crinonibus, dracunculis, pthiriasi, & reliquis raris huiusmodi affectibus, fiat per insolitas & ingentes corruptiones, in lumbricis comunibus per simplicem excrementi, humorem exuberantem ; & certa quadam coctione vt doctissimus Vallesius existimauit. Crinones igitur nunc examinemus ; est infantilis morbus qui pilaris dicitur, eo quod capilli quidam cineritij aut nigricantes e dorso prorumpunt quos Senertus vult esse vermes, non pilos, qui in dorsi porulis gignantur ex materia viscosa & ob cohibitam transpirationem in hoc vermium genus transmutata, quapropter à quibusdam dicuntur Dracunculi ob similitudinem cum dracunculis, qui Aegyptijs & Indis sunt familiares : Georgius Kufnerus cum hisce *Geor. Kuf. demorb.pue* confundit, sed male, etenim valde diuersus morbus est dracunculus quem Arabes *Vena rorâ ca. 10.* *Medeni*, & *Ciuli* nominarunt & hodie Hispani Indiam Occidentalem nauigantes, *Culebrillam*, dicunt, regionibus, temperaturis, & ætatibus calidis & siccis valde proprius & congener ; secus ac Crinones qui infantulos potius infestant, eorumque alimentum depopulantur, vnde à Germanis *Miteffer* appellantur quod alimentum infantium, absu-

*Montuus in
anascene
morborum.*

Absumant, qui enim hoc morbo laborant contabescunt fere, & licet satis comedant & alias bene valeant non nutriuntur, & pruritum molestissimum in dorso percipiunt; continuo eiulant, citra causam euidentem; & solum per euulsionem pilorum eiusmodi sanantur: Montuus argutissime iudicat affectum præambulationem epilepsiæ quæ neque prothopathia cerebri, neque sympatia ventriculi; sed posterioris alicuius secundum dorsum partis, à qua excrementum veluti fuliginosum quod pilorum materia existit, per nervosa corpora ad cerebrum usque ascendit: nisi reuellatur frictionibus & per cutis poros iam a frictione sicca rarefactos exiens, in pilos vertatur unde curationem omnes statuunt in euocatione huiusmodi pilorum, aut vermium, quorum progressa capitula, nouacula præsecuntur: Pareus excitat fomentis calidis, & melle mixta farina tritici; quo remedio pullulant pilorum ora; Montuus mulctra vitur, mox barbescente dorso infricatur pilis corium laridi aut per vossellam pili omnes ad vnum euelluntur: Kufnerus radicem brioniæ eligit, coctam in lixiuio e cineribus quernis parato: tandem Lusitanæ mulieres quas huius morbi peritissimas medicatrices audio, oleo mixta fuligine curant: Sed Andreas Dubithius subtiliorem curandi rationem narrat Polonis vsitatam, *In labrum aquæ calidæ (inquit) pueros lauant; in illo iniiciunt panis in micæ friati manipulum; cinerisque parum, quibus pueros fricant, mox aquam*

*And. dubi-
th. in epist.
med. à sch.
coll. epi. 27.*

aquam percolant, & panem illum in massam
 compingunt, quæ ubi in diuersas partes mani- *Sener. med.*
 bus distrahitur, magnam subtilissimorum pilo- *pract. lib. 2.*
 rum vim oculis offert primo die, posterioribus *par. 2. c. 24.*
 diebus pauciores; postquam conualescunt in-
 fantes, plane nullos hæc ille: quæ medicatio, si
 pariter certa dierum & horarum imperita ob-
 seruatione exequatur (vt refert Senertus) non *Disc. est fis-*
 prorsus à superstitionis omni labe erit me iu- *sura capill.*
 dice vendicanda. Plures pilaris morbi diffe- *Tric. est in-*
 rentias non referam, quia longe distant ab ope- *uersio pilo-*
 ris argumento; nihil enim Discophia, nihil tri- *ra palpeb.*
 chosis cum ignibus nostris, aut cum naturali *Kufner con-*
 vel morbosa ad cutim expulsionem; proprius e- *fundit crino-*
 rit pingere dracunculos, ne Kufneri confusio *nes cū dra-*
 noceat inexpertis, non Pharaneos flamma- *cunculis.*
 rum vomitu formidabiles, quos figuratum æs *Drac. deser-*
 contra naturæ vim specificam frenare valuit, *ti, palaran*
 & extinguere: non item metheoricos volantes *igniti figu-*
 quos tepor, halitusque laxitas non semel in nu- *ra anea ser-*
 bibus effinxere: sileant nunc isti; suo loco descē- *pentis eleua-*
 dent in arenam, quantumuis Fortunius Lice- *ta, frenaban-*
 tus cum morbo moliatur confundere, existi- *tur.*
 mat enim re vera ex corporibus hæbreorum *Drac. volā-*
 viuientium, exortos fuisse paruos serpentes, ac *tes metheo.*
 vermes vsque adeo malignos vt crudeliter ero- *igneæ impre-*
 derent eorundem membra; magnamque ijs ad *siones.*
 ferrent inflammationem acerrimos ardenti- *Plut. che-*
 simosque dolores incutientem, vnde ignei siue *ronens li. 8.*
 igniti serpentes denominati sint, verum ista *symposia. 2*
 opinio cum textu Biblico parū cōuenit: morbū
 nos describamus aut describentem audiamus
 Che-

Cheroneum sic de Agatharchidis mente loquentem: *maris rubri* (inquit) *incolæ affectio- nibus nouis & nunquam auditis tentati sunt, nā dracunculi quidā parui crura & brachia edentes eruperunt; qui si tangebātur statim emergebant atque musculis infixi, minime tolerabiles inflāmationes pariebant; hoc morbi genus prius nemo vidit vnquam, neq; posterius alijs, nisi his solis contigisse vt alia multa*: sic relata retulit Plutarcus: crediderim pariter ignotum morbū descripisse Aetium, Aeginetam & Galenum: hic ingenue fatetur à se nunquam visum, ideoque non posse de illius ortu & essentia quicquā exacte conijcere; tanquam de affectu, nō Græciæ: sed certis quibusdā Arabiæ locis endemio. Arabes Hispani, Auicennam, Auerroem, Raziū & reliquos huius classis authores intelligo, quantumuis extēsius plura de illo prodiderint, iurarem tamen ab illis nunquam obseruatum, non enim nouit Hispania istum vermem, quem Zona torrida & Climata illa adusta Diameses & Diasirenes & contraria, tātum procrearunt; hodie Lusitanis notissimum, dum æquatore peragant; à Mozambique aut insula. D. Laurentij ad promontorium Guardafu, aut insulā Socotoram. Loca mediterranea dedere nomenclaturam: apud Arabas Medina Talnabi fædo cultu ciuitas insignis, *venam meden*, appellauit: insula Dracontios (quam Ptholomeus Africæ adiacentem facit, aut alia eiusdem nominis Lybiæ proxima), *dracunculorum* impressit appellationem; aut forsan animalis simi-

Aet. lib. 14.

ca. 86.

Paul. lib. 6.

ca. 83. & li.

4. c. 52.

Gal. li. 6. de

locis aff. c. 3

Lib. 4. f. 3.

f. 3. c. 71.

Lib. 7. c. 24.

similitudo, vt hodie Hispani à colubro, *Culebrillam* dicunt. Nascitur sub cute, (non quod Galenus coniecit intra venam) vermis satis longus ac subruber qui motu suo cutem erodens & inflammans dolorem excitat, neque sanatur nisi eximatur integer, abruptus enim acerrimos dolores excitat (nonne isto symptomate cum Rhopalosi & Plica comparasses? non absurde sane: qui negant esse animatum, sed humoris vi serpere, vt Ambrosius Pareus, negligentius rem expendere; est enim vermis non secus quam syrones, nostri; non minus dracunculis ignoti antiquitati; tacebo igitur veterum curationes, vt Indo hispanorum medendi methodum referam à me non semel obseruatam, sunt isti absque dubio in hoc vno præcæteris peritissimi, magistros enim illos fecit periculum, pauci namque Peruana litora contingere valent malum inexperti, quod sic curare didiscit etiam seruus infimæ fortis; dum caput dracunculi exertarit, bacillo deligatur & quotidie parum retorquetur, ad instar chordæ, quæ cytharæ clauulis torquendo tenditur; non secus eximitur nervosus ille vermis; emollientibus prius delinitus; mox extracto lumbrico vlcus exsiccantibus curant, demum partem roborantibus stabiliunt, diu mansuram impotentem: hos & similes vermes gignit America, luxuriantis soli, nidorose spirantis salis, lubricæ influentis cæli, vrentis denique acriter solis,

pes-

pessimæ pestes: sic *Guzano*, sic *Ton*, seu *Nigua*
 atrociter infestantur Indicolæ; atrocius noui
 colones qui negligentius sibi curant: ille re-
 ctum intestinum ac podicem, fætide inuadit,
 vrit, exædit, dissipat. Hic pedum digitos præ-
 cipue & extremam sub vnguibus sedem eligit
 vt extreme pruriat, pungat ac terebret: vermi-
 culi ambo; ille quem descripsit Alexius Abreu
 longitudine digiti, crassitudine fili mediocris,
 corpore molli, capite duro, & nigro: hic (quem
 post Indiæ Historiographos, Cardanus & eius
 antagonista Cæsar Scaliger depinxere) e puli-
 cum genere pestis quædam atrox, minor est
 multo pulice quæ hærens homini adeo lanci-
 nat dum nec videri potest nec præhendi; quarta
 die crescere incipit in tumorem vt pisum supe-
 ret qui fætus plenus est lendinibus candidis;
 hic sæpe neglectus pedes in gangrenam con-
 uertit: ille magna accidentium caterua comi-
 tatus, ardores, exustiones, dolores, fissuras, &
 vlcuscula varia in ano & ipso intestino prodit,
 in reliquo corpore lassitudines, cephalalgias
 vertigines, intestinorum rugitus & borboris-
 mos, diarrheam, appetitus prostrationes, inex-
 haustam sitim cū nidorosis & calidis ructibus
 à ventriculo, mox ingrauescente malo, a ne-
 glecto præcipue remedio proclamatum est;
 nec ab vlceribus malignis & corrosiuis in qui-
 bus sphincter iam depastum vlla speranda sa-
 lus. Curatur victu tenui refrigerante, suposi-
 ta ex limonis medulla glande, specificè vero
 galiopside quam Lusitani Indi *fedegosam* vo-
 cant,

cant, inspersa caphura : & reliqua quæ præfatus auctor longe describit.

Sortitur pariter & *nigua* suum Alexiphar-
macum, mirifice enim *Curoquus* fructus in-
uentus est, ex quo extractum oleum presenta-
neum est remedium edaci vermium scaturigi-
ni; quam sæpe, apud me, mente volutavi ut cū
illo morbo deperdito & nomine etiam oblite-
rato *Gemursa* Plinij confunderem : nascitur
enim sub digitos pedum tuberculum *Gemur-*
sa, quod gemere faciat sic dictum Festo Pom-
peio : ego aptius deducerem à verbo græco
gemo, plenus sum et gemos plenitudo; tuberculū
enim plenum lendinibus candidis est *nigua*;
orseo etiam *surgere* significat, quasi in tuber-
culum & tumorem plenum & refertum sur-
gat iste morbus; sic consentanee placuit ada-
ptare locum Plinij & affectum priscis cognitū,
Tiberij præsertim principatu; posteris restin-
ctum hactenus, per *Niguas* & *Ton Brasilien-*
sium repullulare.

Restabat adhuc *niguarum* indicare præcau-
tionem; (Guzanus etenim sola munditiæ præ-
cauetur) parit *nigua* soli insolens halitus ideo-
que difficilius effugitur; necessitas docta pen-
siles excogitavit lectos, adhuc in rudi & incau-
ta illa gēte, ad quos *Asclepiadis* inuentum per-
uenisse, aut quod *Oribasius* de gestatione pro-
didit, non est credendum. Ad Orientis Indos
constat illorum vsum deuectum ab Alexandri
militibus, qui ut nocumenta serpentū euitarēt
(quorum in illo tractu magna vis erat) suspen-
debant

*Asclep. 1. le-
ctos agrotis
pensiles ex-
cogitavit.
Pet. crinitus
li. 14. c. 4. de
honest. disc.
Oribas. li. 9.
coll. ca. 14.*

Lib. 17. bi-
blioth. ann.
Reg. Ale. 9.

debant (ait Diodorus Siculus) ex arboribus le-
ctos: non aliter retiformes suas *amacas* suspē-
dunt Brasilienses (sic lectos pensiles vocant A-
mericani) quibus se à terræ nocumentis tuen-
tur, sic niguam effugiunt, sic præcauent: hodie
Hispani, Hispalenses præcipue, magnopere
amacis delectantur, ut æstiuos feruores venti-
latione refrigerent, & ut quiete meridiana
mollius alliciant somnos: sic hominum inde-
fessa luxuries in proprios usus cuncta trahit, sic
in molliem vertit omnia; ars medica illo in-
uento sapienter vsa est omni tempore, testis lo-
quatur Aetius ut olim, dicat Mercurialis & Sā-
ctorius ut nunc prodesse posset; sed desino me-
dica præsidia; me conuerto ad non contemnē-
da harum retium officia, sunt amacæ mollia
pilenta, sunt rhedæ, sunt cursores equi, sunt le-
cticæ, sunt lecti: quid plura? eo vectationis mo-
do confeceris quamlibet accelerata itinera;
serui enim æthyopes duodeni aut seni, succol-
lantur, quibus longo in itinere vicarium in la-
borem alij succedunt; insedit hærus supposita
culcitra, & puluinis; dum sistere imperat, ful-
cra iubet defigi terræ, quibus extensa remanet
rete: quam conficiunt ex filo aloes americanæ
(*Pitam* dicunt) vel ex gosipio molliores: sed
ne admodum his irretiar, me iterum ad ver-
mes conuerto, pruriunt adhuc & vellicant,
scalpenda igitur prolixiori imbrice ægra cutis,
radendus tegula scatens vermibus homo: ecce
hinc informes *Scirones*, chirones dixerim po-
tius, eo quod præcipue manus pruritu mole-
stant

stent & arent cuniculis, (hinc non male Hispani *aradores* vocāt) animalculum vt scribit Scaliger qui nulla forma expressa præterquam globi vix oculis capi potest, tamque pusillum vt non atomis constare sed ipsum vna ex Epicuri atomis videatur. Ecce illinc fædam pthiasim non caput tantum pueriliter inuadentem, sed hæroice etiam ad necem dilacerantem totum corpus: morbum illustrarunt morientes olim Scylla dictator & elapso sæculo Philippus Hispanorum monarcha: alios quos tam reïdiosa mors susculit referūt historiographi, & Sereni versus isti causam videntur indicare.

Noxia corporibus quædam de corpore nostro

*Progeniit natura, volens obrumpere somnos
Sensibus, & monitis vigiles intendere curas;
Sed quis non paucat Pherecidis fata tragedi
Qui nimio sudore fluens, animalia tetra
Eduxit, turpi miserum quæ morte tulerunt.*

*Sylla quoque infelix tali langore peresus
Corruit, & fædo se vidit ab agmine
vinci.*

Nimiū sudorē accusat, a nimio humore, extreme putrido emanantē, quem natura sæpe critice, sæpius vero symptomatice nō integre, ideoque infauste, trudit ad cutē; casū elapsis nuper diebus obserbauimus in famulo pharmacopole Veronensis ad D. Zenonē, qui febre correptus

F mali-

maligna, per multum sudorem pediculofum,
 non integre decernente natura aut, palindro-
 mia infelici breui sublatus est. Sed ò miseram
 humanæ naturæ sortem! quis hæc intelliget?
 melius esse gigni animalia, quam materiam
 putrem intra permanere, cenlere viri doctissi-
 mi; & probat ratio medica: inde tamen ruina,
 desperatio, mors, vnde erat speranda salus; &
 qui videbatur debuisse iuuare admirandus na-
 turæ conatus, ipse iugulat ac interimit, paucos
 enim superstites reliquit infamis phthiriasis:
 pauciores crudelis vermis Sabaudicus; mali-
 gno & carnifici astrorum influxu anno 1545.
 exortus; declarauit vulgare nomen truem
 morbi naturam; *troußegalant*, dicebant Galli
 quasi qui fortiores & elegatiores iuuenes gle-
 meraret & tolleret de medio: Paucissimos
 horrèda *Hungarica lues* in qua natas passim in
 humanis corporibus vyperas ac lacertas nar-
 rant, quibus mille hominum in dies post cru-
 ciatus acerbissimos interirent, nulla medico-
 rum arte vel industria succurrente, sed altera
 simul pestilèti vexante febre quam *theoridem*
 medici, vulgus *vermem* appellabat, à vermibus
 in cerebro ipso redundantibus: credam ne
 cum Auicenna, malignam materiam termi-
 nari in viuentia ne intra noceat? quod Scali-
 ger elegantiori ac sublimiori calamo scripsit
 diuinum nempe opificem vt suam infinitam
 sapientiam proderet, maluisse viuentia quam
 putrem vitæque carentem materiam in natu-
 ra multiplicari, & viuétium perfectorum cor-
 pora

Leuin. Sã-
 derius gan-
 dauensis de
 hoc morb.

Pet. forestus
 obs. de feb.
 pestilenti.

Iord. de pe-
 ste tract. 1.
 cap. 19.

Balth. Cora
 din. de luce
 panonica.

Exerc. 260.
 sect. 5.

pora dum corrumpuntur non simpliciter in putredinem abire, sed in animalia ignobiliora: nisi credidero; videbor aduersari ijs, quæ supra retulimus de termino corruptionis leproforum; sed in his ubi nam termini perfectio? ubi excellentia? est bonum in se dices; cum sit & uiuat, est finis à natura intentus, ergo bonum: esto: sed cum extreme infestum sit & malignum, non videtur opus sapientis & prouidæ naturæ eduxisse parentum destructricem prolem; fuisset satius Bezoardicum generasse præsidium in corporibus, aduersus putrescētis humoris impetum, aut ex perfecto illo corruptionis termino, aut coctione illa quam Vallesius doctissimus agnoscit in vermium generatione ex materia nondum corruptelæ contagio inquinata: fuisset utique: aut si non alexipharmaca præsidia, qualia in histrice, ceruo, ceruicapra, bufone, & mille; quæ annotarunt historiarum naturalis scriptores; innoxias saltem eruptiones, aut saltem non lætaliter infestantes; sed ratio est in promptu; non quæuis materia apta est ad quosuis effectus; certa certis competit, ut philosophatur Galenus (quamuis impie non admittat Dei omnipotentiam, aduersus Mosem & Platonem) dum Deo tribuit tum eius quod est melius in ipsis opificijs electionē, tum etiam materiæ delectum: scimus enim apes iuuenço perempto generari, ut e Democrito, Mago & Virgilio, refert Columella: ex asinica dauere fucos: ex muli crabrones: ex equi vespas oriri passim ab authoribus doce-

*Lib. 1. prog.
com. ad tex.
18.*

*Lib. 11. de
vsu art.*

*De re rust.
li. 9. ca. 14.*

F 2 tur;

tur : Bombyces ex iuuenco, folijs mori nutriti
Bomb. lib. 2. nasci docet Hyeronimus Vida his versibus.

*Quod si spes generis defecerit omnis ubique,
 Semina que aruerint, Iouis implacabilis ira
 Sicut apes teneri reparantur cæde iuueni :
 Hic super accidit tantum labor. ante iu-
 uencus*

*Bis denosque dies: bis denasque ordine noctes
 Graminis arcendus pastu, prohibendus ab vn-
 dis,*

*Interea in stabulis, tantum illi pingua mori
 Sufficiunt folia, & lactenti cortice ramus,
 Viscera ubi cæsi fuerint liquefacta, vi-
 debis*

*Bombicem fractis condensam erumpere costis
 Atque globos toto tinearum efferuere tergo
 Et veluti putres passim concrefcere fungos.*

Eleganter sane . alia multa circumferuntur
 quæ an omnia vera sint experientia cõsulenda:
 Bufonem è cadauere anatis elixæ, nasci ; e to-
 sto ranas scribit Cornelius Agrippa: e medulla
 humana in sepulchris, serpentes educi tradidit
 Plinius: & Poeta sic, cecinit.

Li. 10. c. 56.

*Sunt qui cum clauso putrefacta est spina se-
 pulbro*

Mutari credunt humanas angue medullas .

Et de scorpionibus, e cancris, Ouidius.

Concava littorco sidemas brachia cancro

Cætera supponat terræ, de parte sepulta

Scorpius exhibet, caudaque minabitur vnca.

Non

Non aliter ex succis varie in corpore humano dispositis, varias vermium & rerum præternaturam genera produci statuendum est; ex certis tamē certa: sed præ cæteris rebus aptior notatur dispositio in humoribus ad vermes quam ad alias res inanimatas: argumēto sunt ipsa animalcula in singulis humani corporis partibus genita, in proa cerebri & e naribus eiectos vermes vidit Beniuēnius; ex angulo oculi amatus Lusitanus; & nos semel in puella Bearnensi; in auribus inuenit Oribasius: in dentibus Auicenna; sub lingua & vlceribus Cauliacus; in hæpate Albinus; in pulmone & thorace Al-saharaius; in vtero, renibus & vesica Hippocrates; in intestinis omnes; in lotio Montuus; in sanguine Plinius; in musculis ægineta & Auerrou qui expresse egritudinem bouis descripsit per vermem sub cute genitū, non secus ac bobus; quorum est familiare malū; in Pericardio denique & ipso cordis sinistro ventriculo, iam nouæ microcosmi pirauitæ, nouæ salamandræ innoxia flammis videntur erumpere cum admiratione, de quibus copiose Schenchi in libris obseruationum, & retulit Vidus Vidius.

Modū generationis horum in humano corpore insectorum, triplicem statuit Licetus. Primum qui fiat ab anima veteris animalis aliam generante in excrementis intra corpus sibi subditū comprehensis, non quidē sibi similē sed se lōge imperfectiorē, impedita à materie imperfectione. Alterū cū ex excrementis ab alimento segregatis in quibus vt in vase, insit portio

*Vidus Vid.
c. de morb.
cordis.*

*Lt. 3. de pōt.
vitt. ortu.
cap. 52.*

animę illius olim viuentis à quo prodit alimentum; talia enim excrementa in corpore animalis, ab ambientium viscerum calore coctionem passa & coctione dispositiones ad vitam necessarias adeptæ, latentem intra se animam accipere in formam viuificam, & hoc modo vermes generari frequentissime in ventre humano, ex primæ coctionis excrementis ad intestina delatis: Tertium modum constituit ex excrementis, in quæ, coctione caloris conuersa est substantia viuentis illius in quo huiusmodi animalia sponte gignuntur, in quibus excrementis superstes sit prioris animæ aliqua portio veluti in vase, quæ ubi calore ambientis digerente, iterum ad vitam dispositiones necessarias acquisierit, semetipsam subditę sibi materiæ impertiatur in formam viuificam diuersorum animalium diuersi generis constitutricem; priorem enim adeo esse labefactatam vt degenerarit in essentiam pristina longe imperfectiorem, atque hoc modo sponte oriri posse in utero humano serpentem, in cute pulicem; intra cutis meatus pediculum: hæc Licetus.

Primum modum nos plane reijcimus; non enim constat animam vnā, aliam diuersę speciei generare posse, nec ad nostrum institutum facit talis generationis modus.

Tertius adhuc parum est consentaneus, in humana præsertim anima, quam nullo modo diuisibilem admittimus; quis enim credat animam humanam ita degenerare vt in vermibus animam abeat; sed mittamus istam: impium est

est hoc fari; equinam quis in vermibus, in vl-
cerofo equo genitis credat? qui pariter vermē
vere & formaliter esse equum non stabiliat? à
forma enim esse & denominatio rei pendere
certum est.

Secundum modum potius admitterem (si
illam olim viuentis animæ portionem, semi-
nale principium intelligat) cum Cornelio Gē-
ma qui ex alimentis tali infectis principio, de-
mum in excrementis remanente, generari
vult in corpore humano varia vermium gene-
ra; sunt namque sponte nascentium occultif-
sima semina; nos exempla quædam ad hoc te-
tigimus in nostra theumenia ex Gasparellio, de
ranarum pluuiæ, videlicet quod ranæ in nubi-
bus generentur ex seminali ranarum portione
cum lutofo vapore sursum eleuata; itemque
ex Quercetano de plantarum forma in cineri-
bus assertata; & aptius adhuc ex Guidone Bro-
senſe de planta suscitata ex eiuſdem ſale, ſpi-
ritu, & oleo, ſimul terræ mandatis; quod ex-
perientia sæpe comprobauit; vides quam oc-
cultæ ſint ſeminalia principia? quis dixerit vn-
quam in aqua deſtillata plantæ, iacere ſopitam
formam? quis in ſale, aut oleo? facile foret de
infectis facere idem periculum quod non du-
bitarem iri reſponſum: ſiquidem in piſcinis
(refert oleus magnus lib. 20. cap. 24.) omni in-
genio & induſtria piſcibus & aqua exhauſtis; ſi
poſt tempus iterum aqua impleantur, adhuc
repullulat piſcium ingens multitudo à relicto
in limo aut parietibus ſemine; ſi autem in ter-

in gremio à calore Solis credis posse suscitari, quid ni in humanis visceribus? à calore naturali, ex materia intra corpus aliunde allata, tali infecta semine? hæc me mouent istum generationis modum concedere, quæ Senertus morose rejicit; sed tamē comunem placet amplecti opinionem, non scilicet, semper esse necessarium illa seminalia principia reperiri, aut illam viuentis olim animæ portiunculam; sed in humoribus putridis, corruptis, & supernatantibus, introduci dispositiones ad vitam, à calore præternaturam; quiquidem succi quantumuis maligni & incoctiles, coctionem tamen certam ad illud opus infecti animalis generandi admittunt: illam vero coctionē quæ facit cessare putredinem & reducit humores qui sunt in via putredinis ad suum naturale temperamentum, non amplius apti sunt recipere; aptitudinem enim vt in substantiam humanam mutantur, corruptione & malignitate iam amiserunt; nec amplius dari potest regressus à priuatione ad habitum; at in illo humoris cadauere quid vetat fieri coctionem quæ disponat materiam ad diuersam formam viuentis scilicet infecti animalculi: istam coctionem non vidit Vallesius asserens à succis malignis non posse vermes generari; quinimo ab illis interim genitos e dulciori materia.

Nos ex ista fieri non negamus comuniores tamen lumbricos; rara autem, pernitiōsa & deletheria animalcula, à succis supernatantibus, varie à calore putredinoso dispositis & sæpe ab infau-

infausto astrorum influxu epidemice & cōtagiose pullulare arbitramur : huius superioris causæ exemplum esto ; præter ea quæ de febre Hūgarica & Sabaudica supra retulimus , quod in galla obseruauit Mathiolus, varia scilicet insecta , per annorum varias tēpestates produci ; quandoque araneam : quādoque vermiculum. Et non raro muscam scaturire : vnde nā isthæc varietas ? cur non semper idem ex eodem producitur ? non sane à materiæ diuersitate : non sane à caloris putridæ cachryos vario gradu, hæc mutatio ; necessum est à cœli positu hæc oriri , præcipue si causas fiscitemur quare musca illic genita bellum portendat ; aranea pestem ; vermiculus annonæ minetur caritatem : nō ne influxus qui aerem & sublunares reliquas causas ad bellum, ad pestem, ad famem, fuit potis disponere hæc symbolica efformauit animalia ? ita sane : nec incassum mysterioso priscorum characterismo musca fuit pertinaciæ ; pugne & belli hieroglificum : & muscarū dominus Belzebub, insidiator & rixarum author Diabolus . Corruptionis, tabescentiæ & pestis aranea . Vermis denique tanquam segetū consumptrix tinea, sterilitatis, penuriæ ac famis infame mortalibus omen creditus est .

Sed quid minetur e corpore humano viuus eiectus vermis, quid mortuus, audiamus à Vallesio ; Respondet sic vir Doctissimus quæstioni in prognosticis triuali : morbos scil. per quos multi lūbrici viui apparent, non esse malignos ex materia, sed ex accidentibus ; viui enim

enim licet grauiora inducant symptomata⁹ anxietates, deliquia animi, morsus & conuulsiones: mortui tamen cum maligniori morbi causa vt plurimum coniunguntur, & ab ipsa malignitate necati & arescentes foras expelluntur; attamen Rasi^{us} & Auicenna hanc partem sequentes mortuos deijci malunt. Aetius & Aegineta e contra viuos expelli satius iudicant, facilius est enim (dicunt) vermium frenare libidinem & impetus extinguere medicamentis, quam humorum malo mori & orgasmo resistere: sed parcant graeci; parcat Vallesius, quo malignior se prodit materia peccans, eo magis expelli viuos opinamur, e maligniori enim & supernatanti cachochymia gignuntur, quæ vt illorum est principium & scaturigo potius viuos cōseruabit quam occidet; nihil enim ab eis ex quibus fit destruitur; nec dubium est illud semper à natura intendi quod melius, ad microcosmi tutelam, melius est viuientia produci animalcula quam succos venenatos introduagari; qui vero mortui deijciuntur vermes, ab alia causa enecari crediderim quam à malignitate succorum, vel ab alexipharmaco vel à cibo vermibus aduerso assumptis: vel si à maligno humore, à diuerso tamen ab eo ex quo fuerint geniti: cum enim in corpore male disposito plures & varij humores maligne putrescant, ex altero possunt generari vermes, ex altero vero qui diuersa corruptionis & malignitatis sorte corripitur, eosdem occidi; quam sæpe dum effugere conantur, non solum viui exeunt

exeunt sed quærentes exitum quasi furentes in loca se trudent nobiliora & terribili quatunt languentem agitati; unde statuo tum ex materia tum ex accidentibus maligniores esse morbos per quos hæc infecta viua expelluntur quam anecata.

An hoc pacto credendum est ignem lambentem à prouida natura ex corrupta materia accensum? ita forsan: paucis enim diferunt vita & ignis, vt luculenter notauit Muretus, & si læthiferam materiam sagax natura viuificat; cur eandem non inflammabit? si vita frænat corruptionem, si est anima viuens præsentaneum veneni alexiterium; an non ignis extremorum morborum est sacra anchora? an non cuncta præter ignem putrescunt? sed non isto calle pergitur, quantumuis vita & ignis mutuo se se amplexentur, quantumuis ex vtroque communes hauriantur methaphoræ non fit ignis lambens intra corpus, ne quidem in ipsa cute; lambit cutem, lambit comas in ambiente genitus, non intime penetrat, vt vita quæ

— *Intus alit totaque infusa per artus
Agitat molem, & toto se corpore miscet.*

Sed quia ignea & vigoris ignei; ideo hæc in humano corpore sponte viuentia ad ignium lambentium parallela placuit agitare. Restat
vt

vt horum essentiam & causas expeditius agitemus, vt isto igne vitam concipiat informis embrio, vt splendeat latens ignis edito hoc fetu sic viuet ignis, sic ignescet vita nostrarum lucubrationum.

Finis Primi Libri.



LIBER



LIBER II.

De Igne Lambente

Cap. I.

*An sit : quid sit : à quo sit : & propter
quid sit ignis Lambens .*



N hac abstrusa naturæ mage-
statis abyssu, in isto ignium sa-
cro pelago, sit mihi Polus pu-
rus ille ignis : sit mihi lux a-
ctus ille purus supremæ lucis,
qui per cuncta illuminando por-
rigitur: Cælesti hac vrsa duce, terrestrem imi-
tabor vrsam, informem catulum ignem meum
lambentem, lambendo efformabo; non exter-
na tantum membra lingua comam; sed adhuc
intima viscera ratione perscrutabor.

Dari ignem istum adeo certum est, ut secus
dicere, absurdum sit : non enim ex hypotefi lo-
quuti sumus; veram tradidimus historiam; nec
oculus nos fefellit, nec ad stridorem obscuruit
auris :

auris: non est præstigium, ò vulgus; non illusio; crede ignem: noli protinus confugere ad dæmonum ludibria, consule Doctos, sed quid aio & iam doctus esses.

Exempla postmodum allatura tibi fidem facient, non igitur plurimo scriptore veridico pertinaciter obiste. Et tu sciole caue ne hallucineris ad Lucretij versus istos, quibus tecum sentire videtur ita canens libr. 2. de rerum natura.

Nec tamen omnimodis connecti posse putandum est

*Omnia: nam vulgo fieri portenta videres
Semiferas hominū species existere: & altos
Interdum ramos eigni corpore viuo:
Multaque connecti terrestria membra marinis*

*Tum flammam, tetro spirātes ore chimeras
Pascere naturam per terras omniparenteis
Quorum nil fieri manifestum est.*

Nil horum fieri in natura posse scribit poeta physicus, aut inexpertus, aut inter raro contingentia & monstrosos euentus volens recensere; quidquid id sit, non tantus est Lucretius vt prisca & nouissima experimenta subuertere possit autoritate, extant enim apud Aristotelem, Theophrastum, Plinium, Plutarchum, Atheneum, & ex Neotericis Iulium Scaligerum & Rubeaquentem Conradum & alios, exempla mirandæ connexionis, rerum inter se

se distantissimæ naturæ, ita ut merito in Lucretium possint eadem carmina retorqueri.

— *Namque vulgo fieri portēta videmus
Semiferas hominum species existere: & al-
tos*

Inetrdum ramos egigni corpore viuo.

Hæderam natam e cornibus cerui viuētis; cul-
mum hordeaceum geniculatum exortum in
vesica hominis; spicam farris genitam e naso
mulieris viuæ; in utero canis orestei genitum
truncum vitis, obseruarunt authores præfati
& verissimis tradiderunt fundamentis: & quod
magis est dentem aureum natum puero
Silesio anno 1595. mordicus defendunt Mar-
tinus Rulandus, Andreas Libavius & Iacobus
Horsticus: Cur igitur quod multo facilius est,
denegabimus naturæ omniparenti? dari scilicet
flammas e corporibus hominum & bru-
torum viuentium scintillantes? Et si quod ex-
piratur est fuliginosa & ignea exhalatio pro-
diens e corde animalium, in quo Aristoteles
& Galenus igneum calorem vehementissi-
mum agnouerunt; quid ni fieri poterit ut ani-
mal quod piam temperamenti calidi aliquando
ex ore & naribus flammeum efflet spiritum?
quid ni à calore viscerum attenuata satis quæ
expellitur per poros exhalatio, de facili igne-
scet & inflammabitur? nihil sane obstat, nec
caloris natui suauitas, mille causis in dies il-
lum acuentibus & innaturam vertentibus
igneam,

igneam, potest resistere. Sit igitur ratum, ignem lambentem, serpentem, aut scintillantem posse in animantium corporibus dari naturaliter. Pergamus nunc ad rei naturam exossandam: ex traditis libro superiori, colligi facile potest quid ignis lambens; nos interim ex philosophorum scriptis hanc construximus definitionem.

Est flamma, genita ex rara subtilique exhalatione, eleuata ab humore viscoso, pingui, aut corrupto corporis præcalidi temperamenti, certo gradu ab astris insiti; & dispersa per vniuersam cutem, quæ exiliens aut frigore ambiētis aeris per antiparistasiā coacta, aut leuiter inter se collisa accenditur.

Flammam esse ignem istum primo capite lib. I. statutum reliquimus, quæ profilientem exhalationem adurit, non secus ac quæuis alia flamma suum depascit fumum, nec obstat coruscantis exhalationis celeritas, aut motus instantanei incendi, dispergitur enim vt plurimum, in multas atomiformes particulas, subita conflagratione scintillascentes; quæ pinguiori glutine sibi hæret exhalatio, lentius flagrat & distinctiori radio.

Hinc sume differentias huiusmodi quorundam ignium quos philosophi inter ignita metheora numerarunt, ignis scilicet fatui: adhærescentis: Castoris: Pollucis: aut hælenæ; ocyor est noster ignis, quia materia ficcior & rarior; ideo velocissime coruscat, nec corporibus quæ offendit ita facile glutinatur: porrho
ignis

ignis noster e corpore viuo effluit, nō e quauis vliginosa aut cadauerosa pinguedine quātumuis affinitate maxima cum prædictis metheor-
is coniungi existimes : locis generationis & materiæ maiori aut minori lentore & portio-
ne differunt.

Nec profecto admirando huic affectui cau-
sa deest naturalis, eaque multiplex.

Prima est eademque comunior, quod ex
humanis ferinisque corporibus assidue per oc-
cultos cutis meatus halant exhalationes fumi-
dæ igneæue genitæ vi caloris interni ex partiū
solidarum substantia, quarū exhalationes cras-
siores ac terrestriores in pilos abeunt, tenuio-
res autem & magis igneæ in halitus insensibi-
les, quos vbi frigidit s externa cogat, cur in
flammam quandoque non appareant? sic in
maximis æquoris tempestatibus halitus multi
ex nautarum maximopere laborantium cor-
poribus sursum subliti, ad navium antennas
malosue, atque ibi ab aëris intensiore frigore
coacti coruscare solent in flammulas. Sic Ari-
stoteles in aeris media regione vndique à fri-
gore circum obsistente conclusam comprehē-
samque exhalationem fumidam ignescere scri-
bit in fulmen fulgurque coruscans.

Dixerim propterea ex nobilis Matrone cor-
pore surgentes halitus à frigore aeris coactos
micare in ignem, tenuitate innoxium vti e
flamma in aqua vitæ eccensa, quam impune
contractamus.

Secunda causa esto, si huiusmodi exhalatio
G pro-

prodiens ex animalium corporibus fuerit ad igneam naturam valde propensa, & frictionibus attrita, ultimam ad ignem dispositionem acquirat, & statim ab igne in quouis mixto existente, atque adeo ab igne propriarum carniū & vultū inflammetur. Non alia ratione attritus aer intermedius affricu chalybis cum silice nec non hædere aridæ cum lauro viridi, atque absolute duorum quorumcunque lignorum confricatione, quod vulgo faciunt occidentales Indi ad vsus domesticos ignem sibi comparaturi: aer inquam medius attritus disponitur maxime ad igneam naturam induendam, quam demum acquiritur immediate ab igne delitescente in lignis, lapide chalibeue: licet ignis ille in mixto mire labefactatas confractasque à contrarijs sibi permittis, atque adeo exillimas vires obtineat; nam ubique, patientis summa dispositio supplet imbecillitatem virium causæ efficientis. Quinimo si aer, multo magis a natura ignium distas, quam exhalatio de viuento corpore prodiens, confricatione sola lignorum in quibus multo minus ignium inest quam in animalibus (ut docet Aristoteles animæ nobiliori plus caloris in corpore tribuens:) soloque confrica lapidis & chalybis in quibus minimum insidet ignis; si aer inquam attritus in ardentis ignis scintillas facillime commutatur, cur non ignea exhalatio consimili affricu ex animalium corporibus exiens inflammas emicare valebit?

Tertia causa si exhalatio a proprio fuimet igne,

gne, caloreque viuidiori, aliorum elementorum partes sibi comistas consumente, inflammatur: ijs enim non amplius sibi repugnantibus exultat inflammam sursum ascendentem. Atque hac ratione fimeta sæpenumero sponte accenduntur & Galenico testimonio fimus columbaceus olim à semetipso ignem concepit: & præfata metheora falsa nauigantium numina, vt vult Doctissimus Nardius proprio igne accensa flagrant: quem secum à macrocosmi scaturigine subterranea deduxere.

Non secus nostræ exhalationes ab igne subterraneo Microcosmi ignitæ possunt inflammari, victis ab eo & consumptis quæ resistere possint partibus.

Has tres causas in metheoris agnouit argutissime Ficinus & in comentarijs Plotini his *Lib. 8. ene. ad. 2. ca. 15.* verbis expressit eleganter. Quod autem ignes accendantur in alto, non ab æstu cæli, sed forsan ex aeris illius angustia prouenit, in quo calor ex calore motuque cæli leuiter primum accensus, euadit paulo acrior angustia loci, cui cum se applicat subtilis vapor & siccus atque sulfureus fit feruor longe vehementior vapore, vbi etiam ex motu vaporum concutiente calor intenditur veruntamē plus adhuc est ibi luminis quam caloris, &c.

Tres adhuc aliæ perscrutando possunt detegi huius affectus causæ quas exarabo quātumuis ex accidenti contingentes, & ideo valde improprie quia tamen ab authoribus notæ non mediocriter circumferuntur, non filebo.

G 2 Potest

Potest (aiunt) aer ambiens, corpus affectionem patientis circundās, forte fortuna tali exhalatione infici, quali sæpe numero inficiuntur polyandria & patibula, viscosa & pingui putrilagine scatentia, de qua surgens pinguis halitus antiparistasi in ignem fatuum aut lambentem accenditur, qui obuijs quibuscūque corporibus flagrando adhærescit, comas lambit & artus discurrendo lumine perfundit. Sed postulat hæc causa fortuitos euentus, nec singularis hominis tunc esset rara affectio, sed cuiusvis locū pertingentis: non secus ac si quis ferreriae riuiulum in delphinatu iuxta Gratianopolim flagrante circūfuso aere in ignem, trāsgrediatur.

Alia ex improprijs causis esto, si coma fuerit vnguento aliquo delibuta quod ad se flammam arripiat, quale forsā fuerit quod in Lauinia sacrificatura crinibus ignem concepit vt canit Vergilius 7. eneid. consueuerant namque olim Regina capillos vnguentis odoratissimis perfundere, in quorum compositionem si aliquid naphthæ vel rei naphthæ similis, cū aqua vitæ ingrederetur quod eminus ab ardente cæreolāpadeue flammam ad se trahere concipereque valeret, non est dubium potuisse similem lambentem affectionē æmulari. Sed hæc causa præuiū postulat fucum & aliunde mille in contrarium abundat impedimētis: hac igitur explosa. Tertiam adhuc referamque huius igniti effectus veritatem plane destruere videtur est enim.

Possē sæpenumero ex aliquo corpore spirantem exhalationem esse tum crassiusculam quæ
visu

visu concipiatur, tum etiam multi participem ignis quę flammam representet, quod in melancholicis facile est inuenire, e quorum corporibus ignearum exhalationū magna manus attolli solet, aiebat .n. Gal. atram bilem quatenus fulgido cōstat colore esse fulgurosam & fauillōsam habereque splendentem nigrorem: sed 4. Aph. 21.
G 23. quid est fulgidus color? nisi fulgoris quodammodo particeps? hinc fulgens, splendens, fulgurans, seu fauillans, aut vibrans; idem re est: hæc igitur excrementa sunt quę scintillando vibrāt & quę violēter agitata ad cutem deferūtur, & necessario carnē cutēque penetrant: quod insinuat Gal. lib. 1. de diff. resp. ca. 20. & alibi, & lib. 3. de præfag. ex pulsibus c. 7. ait cinerē putrefacti humoris & fauillā idem esse. Quam sententiam cōplecti videtur Scaliger eruditiss. scintillarum spetiē per candoris in aere reflexionē, nō veras ignis scintillas ex politis & putridis exilire affirmās: quia cādidi natura quā maxime accedat ad naturā lucis; in cubiculo. n. vndique cōcluso micant fulgores ensium & speculorū: cādor autē in putridis, humore absupto, sicut & in cineribus aptus est refulgere (putridum nāque hic intelligit iam pridē putrefactum nūc demum arefactum vt *ultima anaſis* facta sit, si enim adhuc humor intus continetur non videtur ignis exiturus;) ceterū exempla quędam memorat vt sententiam huiusmodi firmet & suos cōtra Cardanum amaros effundat sales.

Hæc causa profecto nisi experimēto & testibus oculatis se opponeret videretur āplectēda

G 3 &

& superioribus numeranda legitimis, ut quæ concurrat cum temperamento cunctorum ferre qui igne lambente sunt correpti: & aliunde quæ validis Galeni fundamentis fulciatur. Sed tamen quod est simile non est idem, nec potest admitti ista causa, alioquin omnes melancholici similem fulgurantem exhalationem eiacularentur & omnes hoc igne lambente afficerentur, quod repugnat veritati; præterea ut in Historia descripsimus nostri ignes etiam extra corpus per aliquod tempus asseruantur inter stragula scilicet quæ si amoveantur rursus exiliunt & crepitant in lodicibus: unde nam istum motum tunc accipere? non sane ab humore terrestri & tartareo; reliquum est ut ab igne & vere realiter igne illum acceperint: primum motum & cum illo splendorem potuerunt à vibratione & viuo corpore adipisci: sed secundus qui in mouendo & vertendo stragula conspicitur non nisi ab igne credendus est: nec adeo cæcutiunt qui viderunt, ut in distinguendo fulgorem nigredinis seu albedinis ab splendore flammæ hallucinentur oscitanter: sed aduertat ipsemet Scaliger, ut scripsit, non exiturum ignem nisi a putrido iam arefacto & quod ex marcedine iam extremam acquisuerit arefactionem (illius sunt verba) ergo si talia dentur putrida incenerita & arefacta, fateatur necesse est posse ab illis verum ignem prorumpere, quod aliud est ab specie & similitudine quas ipse defendere conatur: nec in furaceis squaminis aut exhalationibus siccis
adeo

adeo fulgidus cātor vt possit tenebras illustrare, corusco quantumuis splendore in aere reflectatur aut vibretur.

Aliquam igitur trium præfatarum causarum, legitimam fanciamus, quæ tamen non in quouis subiecto operetur idem, sed sic valeat accendere salientes e corpore fuligines (vt notauimus in definitione) ab astris taliter disposito & ista mirabili signatura inculpto cœlitus: quod suo modo philosophatur Apuleius Medaurensis in libro de Deo Socratis, hoc opus, & similia naturarum miracula tribuens aereis medijs potestatibus, sic scribens, cæterum sunt quædam Diuinæ mediæ potestates: inter summum æthera & infimas terras: in isto inter sitæ aeris spatio: per quas & desideria nostra & merita ad Deos commeant; eorum quippe de numero præditi curant singuli eorū prouide: vt est cuique tributa prouincia vel somnijs confirmandis, vel extis physiculandis, vel præpetibus gubernandis; vel oscinibus erudiendis: vel vatibus inspirandis: vel fulminibus iaculandis, vel nubibus coruscandis: cæterisque adeo per quæ futura dignoscimus: quæ cuncta cælestium voluntate & numine & auctoritate, sed dæmonum obsequio & opera atque cura: vt Annibali somnia orbitatem oculi commoneant: Flaminio auspicia periculum cladis prædicent: Accio Nauio miraculum coctis adijciant, atque vt nonnulla regni futuri signa præcurrant vt Tarquinius Priscus aquila obumbretur ab apice. Seruius Tullius flamma

G 4 collu-

colluminetur à capite. Postremo cuncta ari-
lorum præfagia, fulgurum bidentalìa, carmina Sy-
billarum quæ omnia vt dixi mediæ quædam po-
testates inter homines ac Deos obeunt, &c.
Quæ apte nos tribuimus astris tanquam causis
secundis, varius autem, & imperitabilis eo-
rum positus, imperitabiles & admirandos
parit effectus & hominum varias rarasque na-
turas. Diuini opificis nutu & instituto in cunctis
operibus suis admirandi, vt orbis pulchritudi-
nem augeat & sapientiam suam infinitam red-
dat mirabilem.

Reliquum est vt finis lambentis ignis breui
dispalescat. Confugio ad ignita metheora ipsa
me manu ducent sunt nostri ignes microcosmi
metheora sunt parallela amplioris orbis, illo-
rum finis est (aiunt phisici) consumptio fumo-
sarum expirationum ad viuientium incolumi-
tatem & salutem, fere enim huiusmodi anheli-
tus noxi sunt quibus idcirco purgari aerem
oporteat. De isto fine aliquid tetigimus in calce
libri primi: nihil obstat quominus maligni &
fætidii halitus igne purgentur vt vita. Secundo
præsignificatio aliquorum euentuum ex diuino
instituto, vt infra ultimo capite ex antiquorum
exemplis notabimus. Tertio vt quibusdam vi-
sum est, naturæ æqualitas quia cum ignis re-
gnante frigore per hyemem diminutus sit &
inferiora creuerint elementa, conatur natura
ad æqualitatem omnia reducere plures igneas
concretiones generando: hæc ratio parum mi-
crocosmo conuenit, ignis enim lambens po-
tius

tius & copiosius hyeme conspicitur : sed adaptemus. Potest dari in pensum humoris melancholici, atri & tartarei quo tales ut plurimum abundant ut eius malignans natura corrigatur igne, eius crassities attenuetur: eius frigiditas temperetur; & tandem ut eius nigror & obscuritas illustretur & clarescat ne sic præpeditus damnum lethale sit allaturus microcosmo.

Cap. II.

Plura exempla similia connumerantur.

AD exempla propero, ne experientiæ fulcris destituta hæc ruat & labatur Pyramis ignea : fidem suam habent historiæ non contemnendam; nec semper nugantur poetæ carminis artificio, velo hyperbolico verum laruant non destruunt : ex istorum igitur fide loquar & ab antiquo rem illustrabo.

Ascanio Iu o Aeneæ ex Creusafilio e vertice flammam erupisse canit Virgilius his versibus. 2. Aeneid,

Quum subitum dictuque oritur memorabile monstrum,

Namque manus inter mæstorū ora parentū

Ecce levis summo de vertice visus Iuli

Eun-

*Fundere lumen apex, actuque innoxia
mollis
Lambere flamma comas, & circum tem-
pora pasci,
Nos pauidi trepidare metu crinemque fla-
grantem
Excitere & sanctos restinguere fontibus
ignes, &c.*

2 *Launiæ Nouercæ, non multum dissimile con-
tigisse concinnit idem vates 7. Aeneid. Sic.]*

*Præterea castis adolet dum altaria tædis
Et iuxta genitorem adstat Launia virgo
Visa (nefas) comis comprehendere crini-
bus ignem
Atque omnem ornatum flamma crepitâte
cremari
Regalesque accēsa comas, accensa coronā
Insignem gemmis: tum fumida lumine
fuluo
Inuolui ac totis vulcanum spargere tectis.*

An Launiæ ignis iste fuerit eiusdem originis cum Ascanij Hammula dubium est. Versuum verba, ad ignem potius ascitisium videntur sensum trahere; & forsan naphthæ, aut Aproxi-dis facultate, a vicina flamma conceptum & arceptū: (est aproxis herba cuius radix e longinquo cocipit ignes; teste Plinio à Pytagora.
Est

Est naphtha bitumen natura adeo spirituosum & cum igne tanta cohæret cognatione vt etiã ex interuallo flamma in illud transfiliat, & calore solis facile accendatur.) Vnde Plutarchus in Alexandro naphtham à quibusdã pharmacum Medeæ scribit appellatam, qua coronam & peplum creontis filiæ inunxerit atque hac arte combusserit. Quid si Hercules sacrificaturus ad aras accedens veste naphtha illita flammam concipiente combustus esset in Oeta monte? & hic sit sanguis Nessi Centauri quem poetæ fingunt? de quo Ouidius, 9. met. fab. 3. Sed aliunde remansisse illam Laviniam liquaminis nõ patitur sulfureus ardor: aut fuit mollis flamma, lambens, simili portento Ascanij ab interno principio excitata: aut si Babylonico bitumine attracta, fuit medicamine frenata & correctã immanis eius voracitas & græca vrendi libido.

Seruius Tullius, Corniculani & Ocretiæ captivæ filius; ignibus notior quam scepro, inter flagrantia portenta merito numerandus: is cum in domo Tarquinij Prisci educaretur, flammæ species caput eius amplexa est: ait Plinius minor. lib. de vir. ill. quid Apuleius tulerit de hoc igne supra tetigimus: sed an vere fuerit ignis nec ne, ex Plinij verbis hæsitabit quispiam, flammæ speciem, similitudinem flammæ non flammam intelligens: sed maximus Valerius flammam emicuisse narrat; & Ovidius ignem coruscum libr. de fastis memorat his versibus?

Nam

3

Namque pater Tulli Vulcanus, Ocretia ma-
ter

Præsignis facie corniculana fuit
Hanc secum Tanaquil sacris de more pera-
ētis

Iussit in ornatum fundere vīna focum
Hæc inter cineres obsceni forma virilis
Aut fuit aut visa est, sed fuit illa magis

Vide Plin.
li. 36. c. 27.

Iussa foco captina, sed & conceptus ab illa
Seruius à cælo semina gentis habet
Signa dedit genitor tunc cum caput igne co-
rusco

Cōtigit in que comis flammeus arsit apex.

Iocatur Ovidius in Seruij parētes, & dum Vul-
canum effingit patrem forsan inde ignis lam-
bentis causam rimari voluit, & ad passiones
quæ hæreditarie deriuantur, recurrere: nos si
ex T. Liuij; Ascanio matrem demus Lauiniā,
exemplum addemus non contemnendum: ni-
hil vetat profecto, si rem totam soli committas
temperamento posse hæreditarias accēdi scin-
tillas, quas parentum stygia simile per infe-
ctos spiritus fæui suggererit, ignem exsus-
flante vehementi imaginatione; scimus enim
abstrusiora multa ab atavis in nepotes deriuari.
Sed vt plurimum discriminatim afficit
natura multos nullo functos gentilitio san-
guine, quos cælum aut gradu certo ad ignes
disponit, aut in occultos fines subito inflam-
mat, vt.

Lucio

Lucio Martio, duorum exercitum duci euenisse perhibetur, cui flamma ex capite dum cõcionaretur eluxit: scribit Val. Max. Potuit animi in dicẽdo feruor & impetus aut igneos oculis iaculare spiritus, aut vapores ita tenues efficere qui facile explosi, ut diximus ignescerẽt & inflammarentur, ò quoties angustia rerum fumina, aut præceps & vrgens periculũ loquelas soluit, ò quoties mēbra liberauit syderata!

In eadem naui Magnus Alexander vt proditum monimentis est, periculo ingenti circũuentus in India quodã prælio concussis armis visus est lumẽ fundere: nisi forsã morosus quis velit armorum concussus & vibratos splendorẽs, flammam fuisse ementitos; ego non dubitarem in Alexandro tanto facilius potuisse inflammari vapores quanto (vt supra notauimus) illos continuo per totam cutem exhalabat odoratissimos.

Nec solo Romanorum Regi effectus Vulcanus Pater, effingitur pariter à poetis Licinio Caco quondam Tarraconensium tyranno, eo quod excandescens ore & naribus ignitos efflaret halitus. Sic Poeta, de illo.

*Huic monstro Vulcanus erat pater, illius
atros*

Ore vomens ignes, magna se mole ferebat.

Figmentũ forsã & ex eo sparsum quod Cacus celeberrimus ac ifestissimus latro, (vt testatur Liuius) cuncta crudeliter de vastaret & igne pol-

pollueret ac sanguine; eademque de causa dictus Vulcani filius; sed nulla hic emphasis aut allegoricus sensus; ignes vere exhalasse asserit Ardelinus Philosophus quem meminit eruditus Nierembergius: immo super istud fundamentum extructam non dubitat Vulcaai fabulam; non aliter quam seruio Tullio, sic Licinio Caco effecti patris, sed quid mirum accendi halitus per excandescencias; per easdem ex ore fundebat cruorem Epirota ille celebris Castriotus.

7

Accedamus ad paulo propinquiora tempora, quæ sua etiã exempla suppeditabunt: Theodoricus Gotthorum Regis pater, ut referunt aucthores primæ notæ, ex corpore toto scintillas profundeabat.

8

Id ipsum (addit Cælius Rhodiginus) & de se prodidit sapiens quidam ita ut scintillantes flammæ hinc inde proflirent etiam cum sono.

9

Lib. I. ca. 4.

De Vbamba Gotthorum pariter in Hispania Rege, scribit Sabellicus post Hispanorum Historiographos, ut ad supremum Regni fastigium eueheretur, per flammam fuisse monitos curiæ procures, in formam columnæ à capite eius ascendentem.

10

Præterea inter miracula hominis, ait Cardanus, magnum illud censerî debet quod cuidam monacho Carmelitani ordinis per annos tredecim perpetuos euenit, nam quoties capillitiû reducebat ad occiput, scintillæ ignis e capillis erumpebant. lib. 8. cap. 43. de R. V.

11

Et Franciscus Guidus Iuris Doctor dum nudus

nudus in lecto recumberet casu brachia sibi manu leuigans flammis conspicuas excitabat.

Pari correptus incendio Antonius Zamfius Pisanus Bibliopola cum subuculam, nuncupatam, lineamque interulam arctiorem exueret flammis e dorso & brachijs crepitantes efflabat, magna cum familiarium admiratione ac formidine. Hæc F. Licetus.

Hoc etiam frequentissimo in more positum erat Maximo Aquilano medico, vt referebat Petrus Lopus Pisani peripathi professor doctissimus.

Philochymicus Ioannes Fabri in suo Palladio narrat se puellam vidisse cui inter pectendum, e capite in gremium caderent ignis scintillæ, ad instar ruentium stellarum, magno cum adstantium stupore.

Notum est similia cadentium stellarum meteorora obseruata fuisse Parisijs in Illustrissima Caumontiæ Heroina: quod etiam retulit Scalliger exercit. 174. non vt crederet ignem, sed squammam potius candidam e sudore sicco exilientem vt supra notauimus.

Et in Serenissimo Mantuæ Duce Carolo Gonzaga, leui frictione facta, per totam cutem flagrantem obseruatos fuisse halitus, mihi amplissimo testimonio retulit Excellētissimus Franciscus Pona inter Veronenses Medicos eximie doctus.

Petrus Bouisfeau prodigiosarum historiarum scriptor, virum pingit cui sæpe capillitiū, non secus flagrabat ac si aqua vitæ imbutum

lin.

18

lintheum accenderetur. In noui Regni Granatæ ciuitate sanctæ fidei. Simili passione visus est correptus Hispano Indus quidam adolescens criollum dicunt: cuius rei testimonium misum est illustrissimo pariterque literatissimo Domino Laurentio Ramires à Prato Regio à rebus Indicis consiliario, qui mihi epistolam patefecit.

19

Quid plura? adhuc superest quod narrat Cardanus, cuiusdam scilicet amico suo cuius nomen propter dignitatem silentio præterit: cum domum venisset hora prima noctis exacta in pallij consueta depositione scintillæ a dorso petasi sparsim profuierunt iterumque reposito pallio dum amoueretur denuo eruperunt, unde geminato timore perculsus est: intra quindecim dies accusatus veneficij ab inimicis, & quæsitus vt occideretur voluntarium suscepit amicorum consilio exilium. Hæc non omni o contra naturam existimat, quando quidem nulla diuinitate fiant, nec tamen ad causas naturales traducere nouit; posset quidem ait, lignum exsiccatum faginum ignem producere etiam in die, de petaso autem difficile est reddere rationem. Hæc lib. 14. cap. 69. ego non ita difficilem inuenio. Nec inuenisset artis politicæ fœnix ille laconissimus Maluezius, dum vestes, in Dauidæ, partes nostrum certo pacto statuit, ait sic lepidissimo sermone italico. *I vestimenti in vn certo modo sono parte di noi mentre che sono uniti à noi, gli spiriti che continuamente esalano da nostri corpi sono*

sono quelli che producono cotale vnione & coloro che gli credettero animati, bisogno, che crederessero anche i vestimenti se non animati almeno ripieni della anima del huomo. Non igitur mirum si expetaso exierint flagrantēs spiritus; si pinguis halitus aut rhipæ quibus petasus erat imbutus conflagrauerint Nec secus scintillant lodices aut lintea nostræ illustrissimæ nobili quæ solo tactu remanserint infecta hoc ignescente halitu; ita vt mirum sit etiam à corpore separata scintillare ac vibrare, vt ex historia patescit.

Sit itaque pro corollario, insigne paradigma Alexandrini Medici Megetij qui à vertebra coxæ in laborante coxendice ignem exiisse & oculos combussisse testatur, Simplitiij testimonio & Philatei relatu.

Et quia triplicem ex Platonis opinione ignem supra statuimus, non abs re erit post flammās & prunas, in his exemplis exhibitas, indicare pariter lucem ignium nobiliorē. Scintillæ innoxie exilientes fuere pro flammis: flammæ comburentes quales e vertebra coxæ prædicto languenti erupere, ad prunatum ignem possunt referri: Tiberij Cæsaris denique rara & individualis oculorum natura quæ expergefactus noctu paulisper haud alio modo quam luce clara contuebatur omnia, paulatim tenebris se se obducentibus, ad cælestem ignem, lucem scilicet pertinere certum est. Inest enim cerebro & oculis lumen aliquod etiam si exiguum;

H

Et

Et in timeo Plato visus rationem expositurus, ignis, aiebat, illius qui non vrit quidem sed illuminando suauiter diem inuehit mundo, participes oculorum orbes Deos fecisse, & intimū nostri corporis ignē, siquidem huius ignis germanum syncerumque per oculos emanare voluisse.

22

Huius ordinis sunt Augeæ micantes oculi quos celebrat Apollonij interpres. In suis prælectionibus physicis de se idem testatur pater Baiolius, & ego sum testis ocularis, obserbauit que vniuersa Schola Burdigalensis. Licet us

23

Fortunius sibi aliquādo idem contigisse iurat.

24

Et Cardanus inter sui mirabilia de se scribit in prima iuuenta illud sibi cum Tiberio fuisse commune vt nuper experrectus in maximis tenebris omnia lustraret ac si dies clara esset, breui

25

tamen vi illa sese subtrahente. Ciuem Brigantiniū refert Brauus petrasilamus paucis ab hinc annis, noctu adeo acute vidisse vt minutissima quæquæ distingueret. Augusto denique vt Au-

26

guste exempla finia & adeo eximio teste claudam, catalogum ita entiscebant oculi vt si intētius aliquē esset intuitus cogeretur is, seu splendoris nimietate caligaret, vultum submittere.

27

Sed hoc forsan à seuera magestate & certæ Deitatis imagine qua ornari Regū ora voluit Altissimus. Interim nos ad paulo inferiora transeamus exempla quæ, à brutis quantumuis excerpta non parum tamen ad instituti facient confirmationem.

Caput

Cap. III.

*Recensetur Bruta quibus tale quid
à natura conceditur.*

SI huiusmodi ignes, splendore solo micantes aut lumine, historiam firmare valent, amplam certe dabit brutorum omne genus exemplorum farraginem; si enim terras perscruteris, maria penetres, aera diuidas, suas gemmas exhibebunt singula elementa, vere gemmæ & plusquam gemmæ: lucent & non videntur, gemmæ sunt; viuunt ac germinant certe plusquam gemmæ.

His sine dubio, ex prælibatis ignibus, ignes nostri gemmei lambentes micabunt ultro; nec ideo deerunt in hoc capite alij ignes, immo ipsissimi lambentes, quos describimus, & ratione non dissimili scintillantes e ferino corpore.

Ignes equus arduus efflat.

De Tiberiæ equo canebat Architreus, qui ore flammam euomebat dum furens per ardores præliorum agitabatur.

Posse id fieri satis supra probatum est, nec quicquam repugnat per excandescencias inflammari spiritum e fonte calidissimo erumpentem. Nec idcirco illi dabimus genitorem

H 2 Vul.

Vulcanum, aut vnum e flammiumis Solis qua
driiugibus, de quibus Ouid. 2. meth.

*Interea volucres, Pyroëis, Heous, & æthon
Solis equi, quartusque Phlegon, binuitibus
auras,*

Flammiferis implent &c.

Talis sine omni poetica fictione potuit esse
equi natura ignea quæ facile scintillas ore e-
mitteret.

2

Num. c. 21.

*Supra pro-
gim. 2.*

Quare libenter subscribo dicentibus ignitos
illos serpentes in Pharanea solitudine populo
immissos recalcitranti; vere fuisse igniuomos:
non qui Dipsadum instar ingentes ardores aut
igneam inexhaustamue sitim flammamue
sicuti Niuernensibus inuisibilem, morsu incu-
terent: sed qui veras & lethaliter vrentes scin-
tillas per aera spargeret horrorem eremi for-
midabili augentes lumine: non pauci sunt qui
literalem istum scripturæ sensum sequantur vt
notant Rassi, Abenezra, Lyranus, & Abulen-
sis; apte igitur paradigmatis vice non contem-
nendi; nobis erunt flammigeri serpentes isti.

Sed altiore ignem illustremus, aut illustre-
mur illo potius, sedem quantumvis infimam
occupante. quid! quod vilem putredinis sobo-
lem ornet excelsior flamma? inflammentur
muta, celestique radio soluantur in abstrusa
eloquia? radientur diuinitus in scintilla sacro al-
mæ lucis amicimine? non immerito minutula
hec Soli & astris equiparabat Pergamenus nec
pauebatur ab illis vt sede, superari artificio: audi
illum

illum, lib. de usu part. 5. ne mireris (inquit) quod pulcher sit Sol & Luna, adhuc quod chorus omnium astrorum miro artificio digeratur, neque etiam te stupore perfundat illorum vel magnitudo vel splendoris venustas vel inquietus motus, vel circuituum ordines ita ut quæ deorsum posita sunt si illis conferatur parva & abiecta esse videantur suoque ornatu & dignitate carere, etenim conditoris sapientiam virtutem ac providentiam hic quoque relucere inuenies: quid igitur à Anaxagora tanti faciebas sidus vidisse vnicū? quid Solem tantummodo aspexisse semel tibi in præmium vitæ suffecisse fatebaris? humiliori intuitu potuisses altiora contemplari: Ecce Soles, astra, Cæli in minusculis animantibus; ecce lucem; cælestem ignem, cælestem portionem in vermibus: ecce novū asterismum, aut insignē planetarum syfigiam, in Coccoio ab Indo observatam: quiesce igitur aut obstupefce potius ad lucidissima quatuor sydera quæ in hoc insecto strenue micant; duo in oculis totidem sub alis, adeo radianti splendore fulgent ut non lucernas, non faces ad quævis munia altis tenebris obeunda desideres; cōcinne profecto Vesputius inter sydereia illa nova novi orbis schemata quibus meridionalem cæli partem hactenus ignotam, distinxit, Coccoium locasset: nec opportunius sane Triangulum Pavonem; Chameleum Apē Indicam & reliqua quibus supra quadraginta octo, ad veterum invidiam ornatur Australis plaga cœli; ad istius Scarabei lumen, ait Herrera Indicarum.

Gal. lib. 5.
de usupar.

3

Ouier. li. 15
Hist. Ind.
cap. 8.
Hortel. in
descr. insu-
la Hispan.

H 3 rerum

rerum scriptor peritissimus, & exactissime
 post alios Aldrouandus, netur, sinitur, textitur,
 venatur, piscatur, pingitur ac legitur distin-
 ctissime & noturna itinera absque ulla hæsita-
 tione conficiuntur, si facis vice manigestetur
 animalculum: Indi, pedis digito pollicis deligāt
 sicque viam & aerem illustrant, quod scite ce-
 cinit Bartasius ille vatum Gallorū facile prin-
 cept. die 5. 1. septim. vers. 735. sic.

*Desia l'ardent Cucuye, es Espagnes no-
 nueles*

*Porte deux feux aut front, & deux feux
 sous les ailes*

*L'aiguille du brodeur, aux rais de ces flam-
 beaux.*

*Souuant d'un liēt Royal, chamarre les ri-
 deaux.*

*Aux rais de ces brandons, durant la nu-
 it plus noire,*

*L'ingenieux tourneur polit en rond
 l'hyuoire*

*A ses Rais l'usurier raconte son thre-
 sor*

*A ses Rais l'escriuain conduit la plume
 d'or.*

O quam lepide!

*Sed adhuc illud mirabilius in hac noctiluca,
 humore certo madent stellulae splendentes,
 quo*

quo sæpe delibuti Indicolæ non secus splendescunt quam si flammis circumflagrarent hocque faciunt vt culicum (quibus maxime infestatur America Hispaniola præcipue insula) pungentes euitent promulcides ; hunc enim nitorem, seu forsan succi odorem effugere culices compertum est.

Ex isto humore ab animali separato non minus tamen lucente, non inepte respondisset Cardanus mordaci suo Scaligero sic ludenti exercit. 94. 3. *Coccoium quare ex India (Cardane) petisti vt eius testimonio liquorem illum tuum in tenebris lucentem occacares ? nam si ex Hispanicis comentarijs in eo insecto, oculorum vis lucidissimorum simul extinguitur cum vita, liquorem illum tuum post mortem viuere neceße est &c.* sane Scaliger optime quidem concludit, sed Cardanus liquorem illum Coccoij, mortuo Coccoio per dies aliquot micare si vidisset, potuisset asserere: hoc scimus nos experti; nec deperdi simul cū vita laticis splendorem si tamen prius e viuo dematur scarabeo.

Perscrutemur adhuc insecti naturam mirabilem, venatur hoc ingenio; ardentem torrem gestant Indi & Coccoium vocitant ac sæpius Coccoium repetunt, aduolat ex templo ac torrem sequitur iugi volatu (quadam forte luminis sympathia) nec vocantem fugit immo occurrit potius quasi delectetur appellatione, tunc venator flabello aut pallio percutit, ac deijcit circumuolitantem fulgorem, qui supinus si cadat adeo torpet vt vix erigi possit am-

H 4 plus

plius, ac ita facili negotio in manus venatorum
dæuenit.

Sed in Europam reuertamur hæc quoque
suos habet Coccoios, quid enim aliud Aristote-
lis lampirides, aut vulgares cicendelæ? aut quid
Coccoium quam americana noctiluca, eo ta-
men differunt (ait Alarouandus) quod illud sit
muticulus & mediæ cuiusdam naturæ inter
cicēdelam & scarabeum; ob id enim quod
præferunt cicendelam appellare possimus, ob
alarum vaginas quibus est præditum scarabei
inter genera referre.

4 Cicendela pariter vtrique & pennata & a
pennis cum Coccoio fulgorem habet com-
munem; cum Scarabeorum familia cassidem;
nō igitur immerito nostram cicendelam Coc-
coium Europeanum vocabimus: quantumuis A-
mericanum quadruplici fulgeat speculo; Euro-
peum vnico tantum fulgore radietur. Cyso-
lampida non male appellauit Fabius Columna,
quia e natibus splendorem emittit; nouum no-
men! nouo (vt credit) inditum insectorum ge-
neri: a nullo enim, præterquam a se descriptū
impennem noctilucam gloriatur, sed potuisset
vidisse Aristotelem quem non latuit sane hæc
cicendela, lib. 4. de hist. anim. cap. 1. vbi agnouit
lampyrida alatam & sine alis: & exercitatissi-
mum Scaligerum Valconum L. crambam de-
scribentem, apud quos cicendelæ quas lucran-
bas appellant omnes sunt impennes; quod ve-
ro subdit mares in Valconia esse alatos sed non
lucentes, verum quidem ait, sed cum non lu-
ceant

ceant nihil ad nos, illud sufficit nobis quod lampyris alata apud Italos non alata apud cantabres, noctu fulgore coruscanti splendeant. Sed ad descriptionem : illa pennarum biatu refulget, clunium colore, nocturno volatu & illarum compressu obumbratur ; hæc blattarum modo gradiens noctu idem coruscat igneus fulgor, natium obliquo motu, quo deprehenditur atque venatur æstate: Eo vtraque posterioribus fulget lumine vt noctu absque face obscuro loco, pagina per quam exiguo caractere descripta legi possit ad moto desuper animali paulatimque supra lineas deducto : post mortem etiam lucent in obscuro cadeueris nates quâdiu adsit humor, exsiccato quidem illo lumen deperditur : reliquum picturæ huius insecti eiusque historiæ naturalis (vt verum fatear) nemo exactius delineauit Fabio Columna. nemo minutius retulit. De illo denique Thilesius Cossentinus læpido ænigmate hæc exarauit.

*Tantula nocte volans volucris, micat aere
tantum*

Ardenti similis scintillæ: quam puer olim

*Aequales inter metuebam tangere, ne me
Vreret: infirma est ætas cum nescia rerum.*

Que quoniam noctu lucet, cognomen adepta est:

Aut

*Aut incensa nitet quoniam veluti ignea
lampas :*

*Cauda sit vna licet, nomen non est tamen
vnum.*

*Hæc modo summa petens, commotis emi-
cat alis :*

*Rursus & adductis fuluum decus aurea
condit :*

*Ardentique procul fugiens levis igne co-
ruscat :*

*Et quocunq; volat, secū sua lumina gestat:
Lumina quæ tenebras arcent, & flamina
temnunt.*

*Nunc velut obsequiosa videntibus aduo-
lat, atque*

*Fit magis atque propinqua magis: scin-
tillat & ante*

*Ora, minuta velut candētis frustula ferri:
Verbere quæ assiduo fornacibus excutiun-
tur.*

*Ex quo rapta Iouis stygio Proserpina
(namque*

*Vna fuit comitum) veterem mutata fi-
guram,*

*Quærit adhuc domine vestigia, & om-
nia lustrat.*

S Paucula adhuc venemur de feris terrestribus
quæ noctu lucent & in primis ecce ut lupus
Phe-

Phebeum animal sese nobis offert adeo micantibus oculis & igneum spiritum adeo vibrantibus ut illo altis tenebris nullas non discernat Caulas, nullis parcat ouilibus; sed quid loquar ad aspectum bruti rapacis non timidi tantum pecoris sed hominum loquelæ & vocis audacissimæ? Herebo ad maleficos radiorum fulgores:

————— *Vox nempe Merin*
Iam fugit ipsa &c.

Sed qui nascetur ab igne congelatio? qui feruidus & igneus lupi spiritus, ossa etiam durissima in ventre dissoluens, vocem non soluet? quin potius præpediat? sed hoc vulgare commentum crediderim & potius fabulam in lupo quam lupum in fabula (ut trito fertur adagio) ni fautores haberet principes Platonem & Virgiliū. Certius est propter oculorum igneam ac splendens naturam, lupum Apollini sacrauisse veteres, *lycon*, autem Solem vocari etiam Lycopolytana Thebaidos ciuitas testimonio est, quæ pari religione Apollinem & Lupum colit, In utroque Solem venerans, quod hoc animal rapiat & consumat omnia in modum Solis, ac plurimum oculorum acie cernens *tenebras notis eumcat*, quapropter & illud cum Leonibus & elephantibus habet comine ut magnopere externo terreatur igne. Hæc de leone leguntur apud Aelianum, animal illud (inquit) valde est igneum & ea est causa cur illud ægypti

D. animal.
li. 12. ca. 8.

Vul-

Vulcano consecrarunt, exteriorem autem ignem timet ac fugit, ut aiunt, propter magnam, copiam interioris: porro cum valde sit igneus Solis domum esse dicunt. Nihil inaeptius de lupo ista exarare potuisset Aelianus: si enim Leonē Aegyptij Vulcano consecrarunt; & Lupum Athenienses Apollini: si ille externas patet flammās, non minus lupi ignem ex silicibus excussum reformidant: si ille interno plurimo abundat feruore, tanto exuberat calore lupus ut flammarum coruscantes radij effluat ei ab oculis: si demum leo Solis domus perhibetur, lupum ipsummet Solem ethnicos vocasse & coluisse notauit Macrobius.

Gesnerus tamen ex Aphrodisiensi aliā causam cur flammigera haec animalia flammās reformident, retulit his verbis; Leones, inquit, per Solem ingredi acriorem non patiuntur, sunt enim oculorum acie acutiuscula & ignem interdum iidem, ob eandem causam fugiunt: satis congrua ratio, splendor enim quam facile visum dilgregat satis notum est; sed lupo crediderim potius metum posse incutere percussa saxa, quam ex illis excussum ignem, qui parum immanentem quin potius coruscatem continet splendorem. Cum enim lupi ex canum agrestium sint genere, ut arbitrat Cardanus, peius timebunt à minante filice, quam à coruscante scintilla: dedit Aegyptijs sacerdotibus, occulta haec antipathia illustre hieroglyphicum quod exarauit Pierius valerianus, sub titulo timentis à re pauci momenti, sed his relictis

*Lib. 11. ca.
de lupo.*

licetis sufficiat nobis illud certissimum, lupis
micare in tenebris lumina fulgore prunato.

In fele domestica bellua illud quotidie ex-
perimur, *ut in tenebris splendeant oculi*, syde-
ris lunaris aiunt sympathia ; quæ tanta est, ait
Marcellus Virgil. ut lunæ notas & imaginem
quandam in oculis referat, in quibus ad quori-
diana luminum lunæ incrementa decrementa-
que augeri papulas ac minui constat.

Histrici aculeato animali similem oculo-
rum radiantem naturam tribuere videntur nō
illepidi Claudiani versus.

*Assimilat Porcum, mentitæ cornua setæ
Summa fronte rigent, oculis rubet igneus
ardor, &c.*

De Gryphis pariter monstrosis inter quadru-
pedes & volucres amphibijs sic Nicolaus Re-
usnerus cecinit.

*Ignem micant oculi : curuatur acumine ro-
strum,*

*Sibilat & grandi lingua retorta so-
no.*

Ambhisbenæ tandem reptilium diræ pesti, que
veneno ancipiti ictus vibrare nouit mortiferos,
lucere oculos instar lucernarum scripsit Isi-
dorus, libr. duodecimo Originum.

His ne recte annumerabo Diomedæas volu-
eres? quidni: de his plura leguntur apud Pliniū,
sed

sed præcipue illud ad nostrum, argumentum;
Li. 10. c. 44 *illis aibus micare oculos fulgore igneo.* Sed si
 prunellas rapacium & nocturnarum alitum
 spectes; prunas potius dices quam prunellas,
 sunt namque illorum quamplurimi, illo lumine
 insito, naturali illa face præditi prædæ noctur-
 næ consequenda gratia.

IO

Eodem fortasse fine aues Hyrcinias, de qui-
 bus loquuntur Plinius & Solinus splendore co-
 rusco ornauit natura parens: non micant istæ
 oculis, quod iam exemplo multiplici videtur
 vilescere: *de tota pennata veste vibrant ful-
 gores igneos:* vincit atram noctem de pennis
 etiam decissis, decissum lumen, nec breui illis
 euanescit fulgor, quia non in humore moratur
 facile consumptili aut putrido, sed in exacte
 sicca materia, aptissima ad ignem producen-
 dum vibrandumque; an hoc est quod præfato
 loco voluit Scaliger? ita forsan: & eiusdem
 exemplo confirmatur a se scilicet quondam ad
 montem bellum in excubijs militaribus procul
 in arbore visam lucis speciem: sensim accessit
 se miratum immobilem; Gallina erat candida
 (ait) quæ metu ob tumultum rapinamque ger-
 manorum peditum conterrita ex villa cum au-
 fugisset ibi pernoctabat. Sed cur in cunctis
 candidis gallinis, columbis, & anseribus non
 contingit similiter? cur non in pavonibus &
 psittacis quorû vagus color propius accedit ad
 ignis naturam & splendore? humor namque
 terreus (quo excellit Pavonis caro) adeoque
 bene concoctus, vapores splendidos & multum
 lucis

lucis in se habentes eleuat, ex quibus colores illi varij; nec tamen splendent noctu nec fulgorem emittunt. Certum est candorem plus habere splendoris & tanto magis splendere colores quanto plus de candore continebunt: unde facile crediderim aues illas siluæ Hirciniæ pennarum fulgore noctilucas, fore candidas, cum neque Plinij neque Solini autoritas secus credere nos trahat: immo septentrionales feræ vt plurimum albedine perfunduntur natia: hoc facile dabimus Scaligero, sed à candoris solummodo reflectione, insignem produci in aere splendorem igneum; non patietur canorus olor qui dum candidissimo ornatur amictu minime tamen, se prodit igne corusco: interna ergo querenda nobis, huius luminis scaturigo & in alitis substantiali forma non in accidenti locanda.

Non secus quam Pheniceum cæleste iubar, quod scriptis meis pandere non parum dubito propter dubiam fidem volucris vnicæ; sed concessa priscis gentibus historia; mature sapientibus allegorico sensu nostri argumenti lepos & splendor erit rediuius Phœnix.

II

*Arcanum (enim) radiant oculi iubar,
igneus ora*

*Cingit honos, rutilo cognatum vertice sydus
Attollit cristatus apex; tenebrasque se-*

*rena
Luce secat, tyrio pinguntur crura ve-*

neno.

Elegan-

Eleganter sane, sed elegantius Barthasius.

Le celeste phœnix commença son ouvrage
Par le phœnix terrestre, ornant d'un tel
plumage

Ses membres reuiuans, que l'annuel flam-
beau

De Cairan iusque en Fez ne void rien de
plus beau :

Il feist briller ses yeux, il luy planta pour
creste

Vn astre flamboyant aut sommet de sa
teste

Il couurit son col d'or, d'escarlate sō dos,
Et sa queue d'azur, puis voulut q' Atropos
Luy seruit de venus & qu'vnc mort fe-
conde

Rendist son ange esgal aulong aage du
monde.

Sed splendoris causas mox referam, si prius per
æquora licuerit parum diuagari. Ne miteris
hospes, in aquis celeste iubar, celestis ignis, la-
cis dico spargas guttulas: fertur semper spiritus
Domini super aquas, nunquam de ferri desinit,
nec obliqua afinitate à cælis distant maria: *scha-
mair*, vocat cælos, celestis lingua; paucis dem-
ptis, aquas *mair*, appellat, non ergo mirum in
aquis tot syderum rudimenta reperiri, in cælis
tot aquarum catharactas; an non aquæ quon-
dam

dam fuere cælum? antequam firmamento di-
uideret Deus aquas ab aquis? & antequam in
vnum locum imperasset congregari? quis ne-
gabit totum spatium illud aeris & ignis quod
forſan ſibi male commenti ſunt philoſophi, an-
te aquarum in vnum locum conbragationem
aut fuiſſe cælum aut fuiſſe aquas? nemo ſanę
mentis: non meminit certe diuinus ille philo-
ſophus Moſes, aeris aut ignis: cæli volucres me-
morat non aeris: quid ergo? an negabo elemē-
ta duo tam preclara & adeo in hominū menti-
bus alte repoſita? quid inde? quid mihi cū Ari-
ſtotele cum Anaximene aut Heraclito, dum-
modo meæ philoſophiæ fautor ſit diuinus co-
dex, à quo fonte omne verū: aquæ ſunt cæli ſed
tenuiſſimę, diuino illo igne quaſi fouente ſpiri-
tu rarefactę: aqua eſt maris pelagus ſed condē-
ſata & increaſata, ab eo inſtanti quo ab altiſſi-
mo iuſſa eſt recipi in anguſtiorē locum; me-
dium ſpatium quod philoſophi vocant aerem
aqua eſt inferiori tenuior; craſſior ſuperiori,
quaſ diuiſit firmamentū: & fiat firmamentum
quod diuidat aquas ab aquis, ait Moſes: cōdēſa-
ta eſt tāta moles aquæ quanta ſufficeret ad de-
tegēdā terrā futurā mortalibus matrē; reliqua
aquarum portio remanſit rarior ad eorundem
conſeruatiōem & reiquorum terreſtriū ani-
malium (aer namque nulla ex ſe gignit anima-
lia, vt notauit Apuleius, vt neque ignis) vide-
batur non potuiſſe conſeruari terreſtria abſque
aquarum quodam rudimento, non ſecus atque
aquatilia, quæ terræ conſuetudinem habeant

*Li. de Deo
Socratis.*

neceſſe eſt ad ſui conſeruationem; ò quot ex
 terreſtri & volatili familia cõtinet hoſpites im-
 menſum æquor! ò quot terra in antris ſuis
 fert aquatilia! hæc duo vere ſunt elementa ve-
 re fertilia; producat terra animam viuentem:
 producant aquæ reptile animæ viuentis & vo-
 latile ſuper terram: reliqua quæ vocantur ele-
 menta ſunt elementorum ligamina, non ſunt
 elementa; nec videntur fuiſſe creata in prima
 alla Geſeſi vt aqua & terra, quæ in illis princi-
 pij ſacris characteribus *In principio creauit
 Deus Cælum & Terram*; habent ſuæ originis
 ſtemmata; quaſi dicat in principio creauit Deus
 aquam & terram; ſed ſatis ſit nimium diuer-
 tiſſe calamum, volunt iſta ampliores paginas
 & altiora otia; nec ignem deſcribentes aut æ-
 rem ignitum, videbitur conſentaneum explo-
 dere à phyſica aerem aut ignem non enim ex-
 plodo magnum illum ſpiritum, elementorum
 quaſi vitalem in corde mundi genitum, repe-
 tam ergo inceptum iter; aquæ ſunt Cæli dixi,
 nō ergo mirum in aquis videri cælorum agmi-
 na & totius vniuerſi cōcepta ſimulacra. Quod
 Poeta meus admirāda muſa ſic modulabatur.

*Voilà pourquoy ce Iour il commence à ani-
 mer*

*Les nageurs cytoyens de la venteuſe mer
 Des eſtangs en gourdis, & des fuyantes on-
 des*

*Qui par les champs ſeconds ſe roulent vaga-
 bondes*

Ren-

Rendent tant de poissons en forme si diuers
 Q'on voit comme plongé dans les eaux l'univers,
 L'onde à comme le ciel, lune soleil, estoiles &c.

Et quod illustrius est ignis cælestis portiúculas
 (quas hic ambimus) in aquis non paucas ad-
 mirari licet; An pluūt stillæ lucis illæ, stellæ po-
 tius, ab amante cælo, consanguinitatis lege, so-
 rorem ornante gemmis fulgentibus? an adhuc
 super aquas fertur spiritus Domini? Pergite
 gemmata agmina; pergite flagrãtia *selachita*,
 cartilagineo pallio lucentia: qui vos squammis
 spoliavit, ille vos anicit lumine quo noctis vin-
 ceretis umbras. Nec vos solas effecit alma pa-
 rens æquoris fasces nam lucernas etiam gignit
 Mare. subit (ait Plinius) in summa maria piscis
 ex argumento appellatus lucerna: linguaque
 eius ignea per os exerta, tràquillis noctibus, re-
 lucet, cui Luppis hoc posuit disticum.

12

Li. 9. c. 27.

13

Est lucerna mihi nomen, quod lingua reful-
get,
Sinoctu aspicias, lumina vera putes.

Lucendi vis alijs præterea piscibus inesse com-
 pertum est: Concharum e genere Dactili sūt,
 ab humanorum unguium similitudine appella-
 ti, his natura, in tenebris, remoto lumine alio
 fulgore clarere, & quanto magis humorem
 habeant, lucere in ore mandentium, lucere in

14

I 2 mani-

manibus, atque etiam in solo atque veste decidentibus guttis; ut proculdubio pateat succi illam naturam esse quam miremur etiam in corpore, verba sunt Plinij lib. 10, cap. 61. & satis dilucidæ præfatus Lippus sic descripsit

*Dactylus illustrat radianti lumine pontum;
Appositus mensæ, lumine mensa nitet.*

15
*Rondel. de
piscibus.*

Lunam piscem tum forma tum nocturno lumine cæleste sydus referentem (quam Galli Beut, appellant) obseruasse radiantem memorat Gesnerus, & idem testatur.

16

De miluo pisce qui in tenebris ardentes mētitur prunas: illud expresse scribit, mortuo adhuc animali splendere non parum oculos libr. de herbis lunaribus.

De his extant curiosa epigrammata quæ referre non displicuit, ijs tantum disticis quibus res aptius tangitur.

De Luna.

*Hunc multi piscem dignantur nomine lunæ
Quod lunam ex aliqua parte referre putent*

*Forte etiam noctu quod multo splendeat igni
A tali dictus lumine luna fuit.*

Ergo suam caliditatem retinentque suam æquora lunam

*Tres fuerint, terris si addita luna fiet.
Hæc de miluo. quem forte cum lucerna
super*

superius descripta confundunt.

*Hunc noctu splendere ferunt, ideoque lu-
cernæ*

*Nomine dignatur maxima turba ho-
minum, &c.*

Inter maritima adhuc admirari licet pennam
quæ pennis auium quæ ornamenti gratia gale-
ris, postquam arte comptum & fucum rece-
perunt, affiguntur similis est. Est enim coloris
diuersi, à piscatoribus *penis pennatus* dicitur,
quod altero extremo suo, extremam penis vi-
rilis glandem præputio denudatam represen-
tat. Quamdiu viuit, intumescit, fitque ex in-
teruallis solito maior: emortua flaccescit peni-
tus. Lucet autem micatque noctu, stellæ in-
star. Iconem dedit Rondeletius, & descriptio-
nem lapidum hoc epigramma ad effigiem po-
situm.

17

*Quis neget aquoreis extent quod mentula in
vndis*

*Illarum vera hæc cum sit effigies
Nam flaua, aut nigra, aut viridis, quædam
esse videtur*

*An maris ex spuma mētulanata fuit?
Est. & noctu nimio candore relucet
Quæque etiam pennas alitis instar habet.*

18

Mare sarmaticum seu germanicum pisces alit
calidis regionibus ignotos & valde mōstrosos.

I 3 Eius.

Eiusmodi est is qui limaci similis, dolium corporis mole æquat, arboreis autem cornibus ceruum, extrema cornua in orbiculos rotundantur vnionum instar splendentes: ceruice est crassa, *oculis accensæ candelæ modo micantibus*; naso obrotundo &c. descripsit ad vnguem Pareus lib. vigesimoquarto post solertissimum Theuerum qui id in Dania vidisse asserit tom. 2. lib. vigesimo, suæ cosmographiæ.

19

In Nouergiæ mari ingentis magnitudinis pisces conspiciuntur *quorum oculi procul esse ardentes ignes noctu à piscatoribus crediti sunt*, vt refert Olaus magnus libr. 21. capit. 3. an idem sint cum supra descripto Theuetti monstro limaciformi, nec ne parum refert.

Sed cui istorum conueniat quod Gregorius Nazianzenus tetigit, in ijs carminibus in quibus præcepta dedit virginibus, non facile est indicare; cuiusdam piscis mentionem facit quem *empyron* vocari mōstrat hisce versibus.

20

Ictys æmpyros est.

Idem voluit Laertius in fine vitæ Empedoclis, vbi eius sententiam de animarum transmigratione proponens sic loquentem facit:

————— *Kai ex alos empyros ictys &c.*

Quamquam D. Basilus 8. Homil. in Hexameron, huiusmodi sententiam innuens, non *empyros*, sed *enaios* legisse videtur. Cæterum qualis fuerit piscis *empyros* non satis conuenit inter auctores, alijs interpretantibus Assarum, alijs igneas rubrasque maculas habentem (puta troctam saxatilem) propter quas apud Athe-
æcum

neum in octauo; pisces nonnulli fluuiatiles *em-
pyrundes* dicuntur: alijs verba ad Salamandram
torquentibus. Sed toto celo à vero aberrarunt, *Lib. 5. var.
lect. ca. 8.*
quid enim illis post *selachita*, post lucernas,
dactilos, lunam aut miluum vere *empyra*, que-
rendum est? tolerabilior est Mercurialis qui
stellam piscem sibi proposuit propter eius fer-
uidam & vrentem naturam, omnia enim in
mari cōtacta adurit omnemque cibum statim
peragit de qua post Aristotelem Plutarchus, *Arist. lib. 5
de hist. ani.
cap. 15.*
Plinius, Albertus Magnus & Rondeletius
scripsere, sed cum non fulgeat in tenebris non
audet admittere utpote quæ non conueniat cū *plin. li. 10.
cap. 60.*
versibus Naziāzeni qui *empyron* minime igne
domari scribit & accensum in medio mari lu-
cere; quid ego sentiam pandere non dubitabo;
ad genus cartilagineum scilicet, posse apte re-
ferri *empyron*: ista enim noctu lucent, ut dixi-
mus, & indicat nomen græcum, à verbo *selao*,
quod est *splendo*; & Galenus de illis scribens *Lib. 3. de a-
nim. fac. ca.
de cartila.*
horum animalium ait cutis est aspera & noctu
splendicans. Sed qui dabitur resistere & non
domari flammis *empyron*? an cutis aspera, cla-
uata & lappis scutellata osseis, quasi crusta
quadam aut armatura ignis violentiam ad té-
pus præpediet? an vero mucor, quo molles &
cartilaginei pisces ut plurimum exuberant,
ignibus valebit resistere quin & sæpe prunas
extinguere? ut de Salamandra quidam perhi-
bent. ad hæc, maior pars eorum quæ noctu lu-
cent certo imbuuntur latice in quo spiritus ille
lucidus firmatur & inde scintillat ac se prodit,

I 4 ita

ita ut vix quæ luceant reperiantur absque humore splendente & quæ multo humore aereos pingui, & viginoso abundant absque splendore: sunt huiusmodi cartilaginea quæ tum splendere noctibus, tum ignes congenito & viscido humore possunt extinguere. In spinis quorundam piscium in Scotia hoc expertus est Cardanus noctu prunarum instar lucēibus; cum autē asseruasset post quindecim dies evanuit nitor ille. Vidimus nos millies apud Cātabros, pisces quos boldrinos vocāt micare admodum in tenebris, donec viginosus humor quo imbuuntur perdurauerit, nec solum pisces aut squammas illorum sed mantilia quibus forte inuolueantur simili splendore tinctura, qua perditamox evanescebat fulgor: non evanescit subdit Cardanus, in cicendula, non in ligno quoniam in spina causa est nitor, in ligno candor, in animali lux; ego vero dicerem omnium esse causam, lucem sed spinarum aut squamarum piscium, residentem in humore excrementitio & pingui: lignorum in humido aereo foras euocato à putredine dissolvente; animalium vero viuorum in humore congenito & exactissime concocto.

Sed antequam splendoris istius causæ variæ enodentur; duo exempla referam & experientia & argumenti proprietate illustra, sæpe nobis contigit experiri (quod etiam notauerat Licetus.) in frictione nigræ felis e dorso belluæ flammæ erupisse quod frustra in candidis tentatum est.

In

In equis porrho hoc contingere tritius est, nec egemus exemplis Ioachimi fortij aut Cardani asseuerantium per nigri equi collum manu sursum ac deorsum in tenebris ducta, vndique ignium scintillas erumpere se conspexisse: dum hæc scribuntur extat Veronæ equus cuius possessor est mihi charissimus Archangelus Podauinus pharmacopola ad insigne Archangeli, in quo idem experiaris. Si per collum, vel strigilem vel manum forti agitatione ducas, exhiliant scintillæ, non scintillarum species ab albedinis reflectione (cum equus sit saurus, non cādidus) sed veræ scintillæ igneæ: rubei autem equi affluabile iracundi læui & ardenti euadunt animo, talisque color splendore non pauco viget & ornatur; at nigri pariter seu fusci ab exustabile plerunque sunt fortiores ac furibundi, vnde non mirum (vt etiam ex felibus nigris) si ex fulcis equis potius istiusmodi exhalationes vibratæ accendantur, rationibus superius deductis.

Neque est quod Scaliger nobis opponat equum candidum quo ipse in Calabria potitus est ad vsum cathaphracti, ex quo in tenebris, strigilis frictione squamma siue furfur candidum districtum exiliens veras ignis scintillas æmularetur & oculos falleret crebra ac corrosa vibratione; non autem veræ essent igneæ scintillæ: certe an fulgor ille à furfurū exilientiū candore an vero ab equi colore cādido micauerit, debuisset explicare: crediderim nihil

pilo-

pilorum albedinem hic conuenire immo potius albus color segnes timidos ac pigros (utpote qui sit pituitæ tæboles) efficit equos ; ex quibus minus feruidi spiritus , minus sicca exhalationes eleuantur quæ mox difficiliter accenduntur . Sed potius squammulas fursuraceas quas siccus sudor excernit in equis omnibus , etiam aliter coloratis aut nigris , esse albas ; & strigili aut frictione amotas , in terram decedentes (non enim vibrari credendum est cū sint valde terreæ) aliquem leuem fulgorem emittere , non tamen ex se , sed ab aere externo , quantumuis nocturno in earum siccitate & leuore receptum & inde repercussum : at quod eiaculari & exilire etiam cum sono & crepitu sentitur , calidam & siccam exhalationem esse certe nobis credendum est quæ ut diximus accendatur & tanto facilius quanto à materia calidiori fuerit eleuata .

Reliquum est ut lucentium non vrentium animalium noturnus splendor luci meridianæ dispalescat . Pergo dicere .

Sicut cor mundi Sol suo ambitu lumen & per lumen virtutes suas inferioribus affundit , ratione compari in corporibus nostris Cor motu suo quodam perenni proximum sibi sanguinem agitans , ex eo spiritus in totum corpus , & per illos , luminum scintillas membris infundat , singulis quidem , sed oculis vel maxime ; ad surrectas utique ac prominentes corporis partes , spiritu leuitate insigni scandente , præcipue eiusque lumine per oculos qui perspicui sunt

sunt atque omnium partium nitidissimi vberius promicante: fecerunt enim Dij (ait Plato) & nos sæpe retulimus illius ignis qui non vrit quidem sed illuminando suauiter diem inuehit mundo, participes oculorum orbes: talis flammæ spiritus est vera causa nocturni splendoris oculorum: sed cur non cunctis, dices, tum hominibus tum brutis euenit similiter? an quod non omnes eodem tenuitatis gradu dispositos spiritus, sunt consequuti; quanto enim tenuiores, eo lucidiores esse non est dubium, qui ad diurnum Solis splendorem disgregati dissoluantur facile: vnde contingit tales noctilucos oculos interdum lusciosos & hebetes obseruari; nocturnum vero aerem crassorem aut obscuriorem impune ferre; & inde detegi spirituum apprimè subtilium splendor qui non parum videatur vibrare radios & externas illustrare tenebras: an etiam quia glauci & felinei oculi quodam splendore perfundantur qui ex adnatis tunicis exiliens facile aerem verberans videatur coruscare: proprius est color iste, noctuarum oculis quæ nocturno videntur aere & ideo apud Græcos dicuntur Glauca: felium quoque & leonum, itemque amphisbenæ serpentis (vt vult Isidorus) lumina pari colore perfundi certum est quibus non minus datum splendere noctu.

Li. 12. Origen.

Perpendendum modo, quo pacto Cicendellæ & similia insecta quæ noctu lucent, elucescere videantur, Aristoteles in opusculo de sensibus, vt scribit Philaltheus, com. in libr. de celo,

cælo, polita tersaque præsertim aquea & ærea apta esse ad producendum fulgorem, sed non ad mittendam lucem asserit: idcirco illa animalia quæ noctu vagantur perpolita dum volant aerem terunt nocturnum & fulgent. At gemmæ & diaphana perpolita apta sunt ad fulgorem, nec tamen noctu fulgent ex se.

Melior certe est ratio Georgij Reischij in sua margarita philosophica. noctiluca inquit noctu ideo visibiles sunt quia intrinsecum & connatum lumen habent, illudque habent ab igne: nam huiusmodi vermes quoniam sine sanguine sunt & frigidi, igneas partes circa digestionis locum concurrunt & ibi lucent. Sic & piscibus qui frigidi sunt & in frigido degunt elemêto natura squammas protulit multum duras & terrestres, partes igneas conseruantes pro roborando calore naturali.

Sed cur lumen cicendulæ aut Cocculi aqua aut glacie non extinguatur, hanc posuit causam Albertus Magnus, non enim inquit potest dici lumen illorum esse de natura cælesti: quod natura cælestis non venit in compositionem corporum generatorum & corruptibilium. Sed huius & similium conclusio accipitur ex his quæ à nobis in secundo de anima sunt determinata. ubi ostendimus quod natura perspicui non est propria alicuius elementi, sed communis natura quæ est in multis & participata est per prius & posterius ab illis, quæ quidem prior est quanto est ab opacitate remotior, & hoc est quanto naturæ superiorum similior efficitur;

citur; & huius proprie actus est lux quæ fieri
habet in illa natura: fit autem in ipsa quoties
constat partes eius limpidiores esse & nobilio-
res: & ideo tunc micant omnia talia: hæc au-
tem compositio aliquando est in toto composito
aliquando non in toto sed in exterioribus tan-
tum, cuius causa est leuitas elementorum præ-
dominantium quæ magis accedit ab intimis cõ-
positorum ad extrema eo quod talia superna-
tant &c. hæc Albertus qui, cum de noctilu-
carum lumine ageret de alijs item noctu lu-
centibus suam opinionem haud tane spernen-
dam prorsus tradidit vt suam rationem de ci-
cendelis horum exemplo clariorem faceret.
quam iterum ducemus ad incudem, cum lu-
centia inanimata referemus, licet in his magis
mihi arrideat Georgij Reischij sententia:

nunc transeo ad enumerandas plan-
tas noctu lucentes breui ta-
men discursu ne Doctis-
simi Gesneri opus
lepidissimum
transcri-
be-

re videar, quod ipse feli-
cissime ad cornua
duxit.

..

Caput

Caput IV.

*Describuntur Plantæ quæ ignem
eiaculantur.*

NEc spoliantur vegetabilia cælesti lucis
ornamento: ornantur equidem suo
igne, veste sua, vermiculantibus scin-
tillis segmentata, plusquam auro: nec deficit
oculata chlamys arboribus: habent oculos ar-
bores in surculis; sic dicti non solum ob figuræ
externæ signaturam, sed ob interni potius ignei
spiritus affluxum; inde enim germinant, non
aliter quam ardenti propagato spiritu & per
oculos effuso; sic vident animalia luminibus,
sic lucent natorum oculis, sic micant sic ful-
gent, non orbantur ergo lumine vegetabilia;
quamuis animalium non plantarum simula-
chra viderint diuini vates in sacro illo diuinæ
lucis pileto flammeo; videbatur non meruisse
flores fouentem tantum zephyrum; vrentis
adeo flaminis impetui non fore ut sufficerent
fragiles plantæ terrenis nimium fixæ scrobi-
bus. Sed aptissimam crede, vegetabilium na-
turam, amplectendi cælestis influxus, non mi-
nus quam animalium, plātauerat enim à prin-
cipio altissimus Paradysum, ab exordio totius
vniuersi; sic Hyeronimus; ante omnem rerū
creationem plantatas à summo opifice arbores

in

innuit. Sed illud nimis curiose hebraizans protulit: collige tu ex his plantarum præ cæteris creaturis antiquam genesim, excellentem naturam & arctam cum diuino influxu necessitatem.

Sed quandoquidem in pensilis istius horti Hypathras labyrinthas scandere licuit; perscrutemur an inter tot consitarum arborum myriades flagrantem aliquam ac scintillantem inueniamus.

Credidere non pauci terrestrem paradisum à Deo fuisse plantatum in illa vere Elisea insula quæ hodie Zeilani nomine circumfertur, illustri gemmarum partu; rara aromatum germine; semper virens, fertilis, illibata: in hac ut testantur Hortæ, Argensola, & Ludouicus Romanus mira crescit arbor, robusto trunco, proceritate mediocri, minuto ac crispo folio, colore corticis cinereo, *quæ noctu fulgores vibrat igneos & obscurissimam noctem rutilo vincit splendore*; tantum iubar ligno! tanta pompa speciosæ arbori! ut famam vitæ adepta sit; qui Zeilaneum constituere paradisum & ipsimet incolæ, hoc sibi alte persuasum habent; sed cum multis alijs à vero aberrant toto cælo, non enim in Taprobana paradisus: non sub æquatore; nec minus allegoricum credendū est Edenium Pomarium; aut in vertice montis attingentis globum lunæ constitutum (nugæ sunt hæc) pensilem adeo aut idealem sibi somniarunt non pauci Paradisum quos terruere forsitan salebrosū iter & ignoti limites: vere fuit
in

in Oriente positus, deliciarum hortus ille mirificus; sic fidem facit inconcussa sacrae paginae veritas: nil quæras amplius, quis ergo credat Zeilaneam arborem noctu splendentem, quantum vis ardore & scintillis viuam, esse vite mysteriosum lignum, vetitum transgressori Adamo? & rhomphea versatili à Cherubo, inexorabili custoditum? Nil vetat fane, quo minus sacrum illud pulchritudinis viridarium, infinitis pari splendore rutilantibus herbis creuerit ad loci auctiorem gratiam & ornatum: sed in reliquis terræ vallibus, si quæ fuerint plantæ huiusmodi; nullatenus sensatorum hominum debent rapere admirationem: naturæ varietudinis sunt opera: sunt eiusdem pulchrescentis rara cosmetica: sed sunt sæpe miracula ayla insipientiæ, & quicquid supra domesticam consuetudinem eleuatum conspicit vulgus, mox admirabundus aut errabundus in Sacramenta reijcit; paradisos sibi somniat; & mytheria fingit infinita: hæc causa est Zeilanei Paradisi vidisse in insula micantem noctu arborem: obseruasse in vertice prærupti scopuli vestigium plantæ pedis humani, vt ex eo apochripham hauserint fidem. Prothoparentem ibi fleuisse penitentem, & præ dolore plantam impressisse saxo, ad tanti amoris ardorem forsitan liquefcenti: viden quantum sit in rebus inane?

Non aliter micat arbor ista quam admiranda illa palestinarum Baaraz cui pariter crediderim non paucas ineptias superaddidisse super-

perstitutionem populorum præsertim illo pede præ cunctis Orientis gentibus claudicantium, sic illam nobis expressit Flavius. *Vallis autem qua ciuitas a parte septentrionali cingitur, quidam locus Baaraz appellatur vbi radix eodem nomine gignitur quæ flammæ quidem assimilis est colore, circa vesperam vero veluti iubare fulgurans, accedentibus eamque euellere cupientibus facilis non est: sed tamdiu refugit, nec prius manet quam si quis urinam muliebrem aut menstruum sanguinem super eam fuderit: quin etiam tunc si quis eam tetigerit certa mors est, nisi forte illam ipsam radicem ferat de manu pendentem. Capitur autem alio quoque modo sine periculo, qui talis est. Totam eam circumfodiunt ita vt minimum de radice terra sit conditum: deinde ab ea religant canem illo que sequi herum cupiente, radix quidem facile euellitur, canis vero continuo moritur tanquam eius vice, a quo herba tollenda erat traditus: nullus enim postea accipientibus metus est, tantis autem periculis propter vim capi eam opere prolitum est, nam quæ vocantur dæmonia, pessimorum hominum spiritus, viuis immersa eosque necantia quibus subuentum non fuerit, hæc cito si tantummodo ægrotantibus applicetur abigit. Hæc ille; huius plantæ in nostra Theumonia iam mentionem feceramus propter aliquod animæ sensitiuæ rudimentum, quod in illa iure merito admiratur; nunc vniuersam auctoris descriptionem referre placuit, vt perpédamus,*

Li. 7. c. 29.

2

K an

an à nugis aut superstitione libera nobis tradatur palestina ista radix; sed quid muliebre lotium aut menstruum sibi volunt aliud? Sed philosophemur adhuc, quamuis ab argumeto tantisper discedamus; supra ni fallor menstrui sanguinis insignes malignitate effectus tetigimus, adhuc violentiores ac pestilentiores credam, communes plantas exurit ac tabefacit, non contactu solo, sed vicinitates, non mirum si rara hæc Baras Zoophita natura illustris, ad maligni hostis præsentiam hæreat ac stupe scat, forsitan illi muliebre menstruum venenum est specificum, plusquam alijs, partem præcipue sensitivam corrumpendo; non vegetativam cum cæterû plantarum genus eo are scat ac corrumpatur: non ne torpedo stuporem incutere piscibus ac piscatoris brachio compertum est? ac si veneno singulari roboretur molle animal in pensum flaccidissimæ naturæ quod de illa cane bat Oppianus, torpedini, molli, teneræ, debili, tardissimeque natanti, pro robore venenum à natura datum esse: non secus plantæ huius vegetativa forti contemperatur calido, armatur ignibus & scintillis stipatur, quibus malefici hostis menstrui infestam naturam contemnat facile, in debile ac tenerû sensitricis vestigium (quo veluti infamulatum tantæ vegetatricis, natura diuinam plantam ornauit) irruentis lætaliter.

Lib. 2. alison.

Cæterum an mèltruus sanguis, radicis acornitale & napelleum halitû frenare valeat propria virulentia, facile credent qui venenum

vene-

veneno student vincere, exemplo illius adultere mulieris quæ diuersa miscuerat pharmaca propināda marito zelotipo, vt trito fertur epigrammate, aut qua methodo Sarmatarum populi pestilentem luem solent abigere; factore nimirum ac corruptione multorum canum occisorum & in plateis derelictorum, quam retulit Alexander Benedictus: ex putredine siquidem in dictorum canum cadaueribus cōcepta in aerem exhalante; eius corruptionem, animantium generi mortiferam videtur posse immutari: cuius quidem immutationis causam existere, aiunt, discordiam ac rerum dissimilitudinem vnde & vnum venenum sæpe fugare alterum, proculque abigere obseruatum est; quod & ipsum insignis quidā naturæ perscrutator Zoar nomine, referente Benedicto constanter affirmat: nos tamen horum philosophorum explicationi vt ex parte erroneæ suffragari plane non possumus vt enim si malum malo addideris, sic etiam si venenum veneno miscueris. nunquam resultabit bonum vel salutare. Vt taceam hoc loco, licet corruptiones dictas quas illi abigere pestem contendunt, ad ipsam producendam solas iudicemus impares: tamē cæteris paribus ad eam subtilitatem eleuari possunt vt contagium potius promoueant quam eius inhi-beant cursum, non est ergo verisimile quod radicis maligna vis, menstrui virulentia emendetur, quin potius augeatur & crescat: adhæc illud solum legitur apud Iosephum, illius aspersione quiescere tantum fu-

Lib. de febre pestil. cap. 6.

K 2 gien.

gentem plantam non autem lethalem eius in euellendo halitum temperari refractione mutua, satis enim iam firmata radix & consequuta, adhuc non impune euellitur. An vero tetri halitus ex scrobe tanquam ex repente gremio eleuatis; an vero immundi spiritus radices custodes euellentem iugulent non satis constat. Sed hoc potius crederem.

Et præterea genuini fundamenti vice pro verificando Hesperidum mendacio exhibere hanc plantam non erubesco: immanem draconem aurea mala vigilanter custodisse confinxere poetæ, hanc forsân aut similem innuentes, energumenis apprine vtilem cui draco humani generis hostis assideat inuidens hominum felicitati, si tantum alexicacum conentur adipisci: non sunt nugæ: fugauit quondam Asmodeum suffitus cordis Callionimi: & mille sunt plantæ quibus similem energiam imperituit altissimus, (de quibus singulari questione agemus fusius in libris variarum lectionum, quamprimum fauente Deo in lucem edendis,) patet enim ex præfata Iosephi Historia, non esse vapores ab scrobe eleuatos, siquidem potest sine noxa profundissime excanari, dummodo non prius eruatur: constat aliquid supra comunem naturæ ordinem illic coniungi, ex eo quod violenter renitatur radix, effugiat altissimeque immergatur: ex eo quod presente alia speciei eiudem sine vilo periculo extrahatur: an ageret radix in propriam speciem? non sane: vltius, mihi crede, tendit sacra radices virtus:

Librorum Variarum Lectionum. Aub.

cus: ex eo quod collecta, sit omnium radix potentissima, solo contactu quæ fugare valeat Dæmonia: quod denique lucifugos spiritus vibrato plurimo splendore in tenebris abigat ac dissipet; quo vno lucidissimo argumento nostra nunc ut illustrarentur scripta pretiosissimam plantam ex Iosepho libenter accersuimus.

Tres adhuc supersunt plantæ noctu splendentes quæ ad nostram peruenere notitiam, de quibus Aelianus & Plinius breuiter sunt loquuti: hæc de Nyctilope leguntur apud istum: Nyctegretum, ait, inter pauca miratus est Democritus, coloris ignei, folijs spinæ, nec à terra se attollentem, præcipuam in Gedrosia narrat, erui post æquinoctium vernum radicatus, siccarique ad lunam triginta diebus, ita lucere noctibus, Magos Parthorumque Reges uti hac herba ad vota suscipienda. Eandem vocari Chenomychon quoniam anseres à primo conspectu eius expauescant: ab alijs Nyctilopas quoniam e longinquo noctibus fuigeat.

Illud habeo in hac planta quod aduertam, acquisititium forsan possidere fulgorem, productum nempe ab ariditate post euulsionem contracta: sed tamen necessum est fateri, à principio interno, illo decorari splendore, quem viridis & aqueus humor obruit donec per siccitatem euanescente impedimento & attenuatis partibus igneis; eductisque de gremio materiæ in quo sepultæ iacebant admirandæ flammulæ; non

K 3 . p-

*Ge. n. r. u. n. u. i. e.
e. plant. y. a. c. h. o.
in centibus q's
Lunariis up
pallat.*

Lib. 21. c.

3

non parum agente ad id lunaris syderis tæpore & euocante partes aqueas ad exteriora, quæ mox igneis illustrentur & sic fulgorem emittant. Similem lucendi causam dilucidabimus, mox, referentes ligna putredine lucentia.

Sed tamen licet nyctilops sopitum cõtineat fulgorem, non eundum est inficias illi (vt pariter similibus lucernis vegetantibus) aliquid diuinum inesse præter comunem plantarum ordinem. Nec enim incassum à magis & Regibus Parthorum tam sedulo appetitur: Quamquam non inueniste aliquis afferre posset ex Platone, mille florum colores vaga pulchritudine micantes nil aliud esse quam flammulas, in illis genitas ob substantiæ tenuitatem paucitatemque humidi, nõ autem ob diuinum quid, præter comunem plantarum ordinem: optime quidem sed vt in floribus, folijs, fructibus, & alijs quibus vis rebus creatis, non ad proprium dumtaxat colorem sibi congenitum, sed ad figuram etiam distinctiuam speciei, atque indiuiduitatis; certus gradus, inefabilis (incertum aptius dixerò) pro vniuscuiusque indiuidi aut speciei temperamento statuendus est: non aliter in nyctilope gradus ille temperamenti absconditus qui scintillantes fulgores producit; est illud diuinum quid, à sola namque diuina sapientia cognoscitur vt ait Fernelius; ergo vere diuinus: simile iubar non secus quoduis produceret virgultum si tali condonaretur gradu, splendent quidem flores, micant, ac fulgent
colo-

Li. I. de ab-
dit. rer. cau-
sis c. 3. e 4.

coloribus suis quantum fert eorum gradus
temperamenti congeniti, sic Baaraz dum viret
igne coruscat, sic arbor Zeilanea : sic denique
marina *Aglaophontis*: sic terrestris, quæ diuer-
so nomine *Cinopastus* appellatur : istæ sunt reli-
quæ quæ desiderabantur de quibus scripsit Ae-
lianus tanto lumine noctibus distingui ; scintil-
larum iubare tanto radiari ut nō lucernas sed
fasces dixeris. Nihil de his habeo quod dicam
amplius, ita ieiune illas nobis tradidit Aelia-
nus.

Sed nyctegretum Democriti adhuc redu-
camus ad incudem, triginta diebus lunæ radiis
expositam, fulgorem concipere post Plinium,
reliquit testatum nouissime Ruellius : an her-
ba, syderis humore putredinem contracta ad
lignorum instar marcidorum noctu lumen ef-
funderet? an radiorum lunarium tæpore tanquā
instrumento exhibebit artifex sopitus suas vi-
res? & in materia sepultas excitabit? hoc sane
crediderim: similes enim vegetantis animæ
igniculi instrumento eodem surgunt in illo ad-
mirādo archano, chimico (quod retulit Quer-
cetanus de forma in cineribus latitante.) Sed
quis ille artifex qui tanto utitur instrumento?
pari ratione erit dicere Solem non parentem
sed instrumentum generationum? hoc ipsum
innuimus, nullatenus enim Solem agnoscimus
causam generationis nisi instrumentalem; ve-
rum artificem intra rem esse expedit, non ex-
tra : hic est vera rei forma substantialis, quæ
utitur Sole calorem agente, pro instrumento

K 4 sepa-

4
5

separato: pro coniuncto vero, calore compo-
 ti aut igniculis in composito latentibus, quos
 ipse excitatus agit: in Solis ordine vitur in
 plantis calore terræ aut fimeti, in animanti-
 bus, vteri, quorum calor instrumenta sunt pa-
 riter separata quamuis dignitate & energia
 multo inferiora Solari. Oscitanter igitur Ari-
 stotelem tam absolute Solem & hominem ge-
 nerare hominem: Solem & plantam, plantam
 eructasse, credunt nonnulli. Vin exempla pe-
 remptoria? lege doctissimum Guidonem Bro-
 censensem, ille Lutetiæ Parisiorum brumæ diebus
 medijs trium horarum spatio offetet tibi semi-
 natas & productas plantas ad mediocrem ma-
 gnitudinem, instrumento quod ipse solertissi-
 me in locum solaris caloris, tunc temporis &
 loci, frigide satis & pigre operantis substituere
 nouit. At ille mirus artifex vere domesticus
 adeo penitissime complectitur materiam vt
 vix ab illa segregari valeat, quantumuis segre-
 gari videatur, habet enim ab altissimo datam
 ministrantem sibi in custodiam intelligentiam
 saltem vnaquęquæ plantarum species suam sibi
 commissam, quæ vt aiunt hæbreorum sapientes,
 plantas ferit & crescere facit (hæbraismus est)
 quod probant illo Iobi 38. numquid nosti ordi-
 nem cæli & pones dominatorem eius in terra?
 (quamuis alij dominantia sydera intelligant
 non spiritus potestatum, ex affinitate verbo-
 rum *Mazal* & *Mosel*, quorum hoc potesta-
 tem, illud *sydus* significat: in Brutorum specie-
 bus hoc certius statuitur, sic tenent Origines,
 Augu-

*Lib. de nat.
 plant. c. 17*

*Herex itra-
 ba. pereg.
 80.*

Augustinus, Aretas, Andreas Cretenſis, & alij patres, inter quos adhuc exactius rem premit Augustinus, adeo ut videatur ſingulis plantarum & brutorum indiuiduis veſte assignare cuſtodem ſpiritum. Minifteria fuere aſſistentium Angelorum reduxiſſe in Noeticum ſacrum illud vitæ aſylum ſingulas animarum ſizigias: exinde diſtribuiſſe per orbis plagas ſingulorum naturis ingenuas. Hæc Enthea mens Naucleæ vice regit opificem nec diſperdi ſinit vnquâ; ſinit cohiberi aut quieſcere in gremio materiæ ſed corrumpi corrupto quamuis composito, illud non patitur.

O quam pulchre quamuis audacter nimis clamarunt neoterici quidam, immortales plantarum animas; quantumuis immortalitatem intellexerint Coſmicam (læuius hoc malum) non æternam illam quæ fide inuiolabili nobis extenditur ultra naturæ limites, ultra mundanam durationem (impia nimis & effrenis foret illa cogitatio) potuiſſent tamen ad primos obtutus acutiora occęcare lumina, ni obſtiſſet Ariſtoteles acrioribus collyrijs mentem dæſecando. Non grauabar illorum tela detegere, cote ſamiata triplici, acutiſſima, grauiſſima, irrefragabili, rationis ſcilicet, auctoritatis & experienciæ ſed quæ leui veritatis cõfrictu obtuſa & languida dilabantur. Sic igitur argumentis ſe muniunt.

Nihil, aiunt, quod habet eſſe reuertitur ad non eſſe: plantarum animæ utique ſunt: non igitur ad non eſſe poſſunt reuerti. Ad hæc
animæ

animæ sunt formæ: formæ sunt essentiæ rerum quæ non perent nec corrumpi possunt; debet igitur mundi ævum & durationem adæquare. Sunt individua & individualiter subsistunt, eo modo quo subsistunt eo durant, & sunt incorruptibiles, nec peribunt nisi cum ipsa labente mundi machina.

Hanc sententiam autoritatum fulcris adhuc mordicus firmare contendunt, quid aliud dicunt intellexere Aegyptij in mysticæ philosophiæ libro aureo qui Aristoteli adscribitur; dicentes *Plātarum animas hauriri omnes de vna scaturigine de vno primo conceptaculo, eo quod pari modo & simili sorte vitam accipiant: Plantarum animam esse substantiam non accidens, esse incorpoream, indivisibilem, ideoque incorruptibilem*; ardua sane verba! sed quæ scripturæ sacre fundamentis innituntur: ista leguntur in sacro illo abstrusæ philosophiæ codice Iobi viri fortissimi cap. 38. *lignum, inquit, habet spem: si præcisum fuerit rursus vi escit & rami eius pullulant, si senuerit in terra radix eius & in pulvere emortuus fuerit truncus illius, ad odorem aquæ germinabit & faciet comam quasi cum primum plantatum est.*

Hæc sane satis luculenter opinionem firmare videntur, non perire absolute plantarum formas, sed cohiberi & cessare à vegetandi functione, ad quam mox possint exsuffitari teporis vel aquæ instrumento (& tepor est odor aquæ) ut denuo post longum tempus ad vitam reduces agantur.

Expe-

Experimēta demum huius hypothesi quæ-
runt à physiochymicis qui vera naturæ arcana
tractant, ac veram philosophiæ praxim profi-
tentur, afferuntque instar multorum præclara
duo (a nobis alibi rekata) alterum solertissimi
Poloni qui in cineribus, plantarum formas as-
servabat, quas cum veller ad teporem lucernæ
excitabat: quod arcanum à multis hodie audio
possideri, post quam casus & solertia doctissi-
mi Quercetani & socij cuiusdam de Formen-
tieres viam curiosis fecerunt expeditam: Do-
minus de Luynes peritissimus quem non latuit
hæc rara operatio diserte de illa cecinit hoc di-
sticon.

*Secret dont, on comprend que quoyque le corps „
mure
Les formes sont pourtant aux cendres leur de- „
meure.*

Alterum est quod à Guidone Brocense huius
seculi iatrobotanico celeberrimo didicimus
experiri, plantam scilicet servare suam formā
in eiusdem aqua, sale & spiritu quæ si commix-
ta mandentur terræ & foueantur calore debi-
to, reuocatur forma plātæ in illis partibus sopi-
ta & latitans, denuoque vegetior ac elegan-
tior germinat ac crescit; quod si ex planta præ-
gnante semine prædictos contingat educere
lactices, exurgent plures plantæ eius speciei
quorum formæ in seminibus servabantur suo
tempore expectaturæ.

N/3

Ex

Ex isto adhuc periculo non verentur audacius proferre, *Plantarum animam esse totam in toto & totam in qualibet parte*; etenim si ex paucis guttulis, aquæ, salis, & olei, surgit vna planta & ex totidem alijs guttulis adhuc alia & sic sexentæ: vnde nam, quærunt, ista exurgit multiplicatio formarum? non aliunde sane quam ex eo quod anima seu forma vnius plantæ indiuiduæ fuerit tota in toto & tota in qualibet parte, si quidem ex qualibet parte iterum potest excitari totalis & integra.

Nec ideo contra Aegyptiorum allatam authoritatem diuisibiles plantarum formas statuunt, immo minime, ex his, aiunt, indiuisibiles esse constat: sunt quidem multiplicabiles & integre separabiles & possunt in infinitum propagari secundum atomorum infinitum numerum: non autem scindi aut secari, ita vt in ramo scisso sit pars scissa formæ quæ ramum informabat, sed tota quædam forma quæ mox apta est renouari & ens quoddam completum in actu primo, quod infecundum quam primum transitorium est: sufficit laticis guttula, sufficit pulueris aut cineris vel minima & volubilis athomus pro animarum huiuscemodi paradiso in hisce latibulis quiescunt & quasi in altam quietis noctem submersæ dormiunt donec à mente illa Colchodea iterum per longam annorum seriem præcipiantur surgere: nihil aliud arbitantes sibi velle illam Auicennæ formarum datri.

datricem mentem, quam Origenis & Augustini custodes spiritus, quam hæbreorū fau-
ciantes & mouentes intelligentias, quarum
elucet prouidentia tum in seruando formas in
dictis latibulis & arido stipite, tum in educen-
do in actum quoties concurrant requisitæ di-
spositiones in materia & instrumentorum de-
bita applicatio.

Sed non vult peripateticus conseruari plan-
tarum animas corruptis earum compositis,
vult cum illis corrumpi, vult scindi ac diuidi,
nec intelligit philosophus quo pacto forma
quæ est actus remanere possit absque actione
& sub alia forma, siquidem verum est quod
quicquid aduenit enti in actu est accidens non
substantia, quoniam duas completas formas
non patitur vnum compositum, nec obstat
quod aduersarij recalcitrent, ac ingerant
actum suum primum qui sufficiat ad conti-
nendam formam latentem in composito non
operantem secundum suam naturam, sed
quiescentem & otiantem, donec adsint
requisitæ dispositiones ad operandum in
actu secundo exterius aduenientes: non ali-
ter quam Doctissimus Fienius Louaniensis
asserbat animam rationalem primam ingre-
di factum tertia scilicet die à conceptione quæ
ibi donec in dies aggregarentur necessariæ di-
spositiones ad accretionem & motum & reli-
qua actus secundi munia, in actu primo quie-
scebat: quam opinionem Santa crucius vi-
riliter explodere conatus est: sic nos cum
peri-

peripateticis istam plantarum perennitatem sternere statuimus quantumuis repullulationes mille, mille germinationes à siccis stipitibus admirentur historiæ, vt de Herculis claua quam germinasse authores fide digni referūt. Sic Romuli hastam, retulit Plutarchus, & 1. metamorphos. cecinit Ouidius, his versibus.

*Vtque palatinis hærentem collibus olim,
Quum subito vidit frondescere Romulus
hastam,
Quæ radice noua, non ferro stabat adacta
Et iam non telum, sed lenti viminis arbor
Non expectatas dabat admirantibus umbras.*

Sic Vbambæ bubulci Hispanogothi cum inopinate ad Regium fastigium eleuari permisit amica fors, fustis aculei quo boues pungebat de repente flores & folia emisit, vt testantur Hispanorum historiographi.

Sic Aristoteles 2. phys. capit. 1. concedit ex Antipherone posse lectum ligneum terra defoffum pullulare. Sic Virgilius admiratur rursus germinasse siccam oleam & iterum actu secundo priores animæ operationes excreuisse dum canit.

Nil radicis egent aliæ summumque putator

Hand

*Haud dubitat terræ referens mandare ca-
cumen*

*Quin & caudicibus sectis (mirabile dictu)
Truditur e sicco radix, oleagina ligno.*

Hunc versum ingenue interpretatur Seruius, fit inquit, quod nunc dicit de oliua & myrtho quarum sicci stipites secantur vsque ad medullam, & terræ infossi ex se arbores exerūt, quod sine dubio mirum est, & idem confirmat eruditissimus Cerda in eiuſdem loci cōmentario ita scribens: *testes sunt oculi scientissimorum agricolarum à quibus id quæſiui: testis ars ipsa quæ nunc quoque in Hispania vbi ago summe viget, secant agricolæ, scinduntque in partes plurimas caudicem oliuæ, cui amputata radix, cui amputati rami, ita confectam infodiunt & inde se format radix & mox arbor, quod poeta stupet quia vere mirum.* Hæc ille, experimento irrefragabili locum Virgilij illustrante.

Sic denique Theophrastus, libr. 5. de causis Plant. cap. 4. & libr. 5. de Historia plant. cap. 10. arida ligna sæpe repullulare scriptum reliquit, *cum rudia tum laborata in opus si quem humorem sentiant.* (in quibus certe, Iobi phrasim videtur æmulari,) *vt iam Cardo quidam vualuæ, germinasse prodatur & poculum limo iniectum.*

His adiungam quod obseruarunt in hortis proprijs Iulius Scaliger, & Licetus, vt narrant, ille exercit. 140. & hic lib. 3. de his quæ diu vi-
uunt

uunt sine alimento, cap. 7. ille *Achanti semina-*
lem vim hoc modo occultam in terra latuisse
octo annis; hic truncum oleæ aridum & leuem
& alterius ligni fulcrum eique clavis affixum
post decennium pullulasse, quod latius illi refe-
runt.

Quæ inuiolabilia experimenta & mille quæ
 possem congerere, Licetum doctissimum im-
 pulerunt ut opinaretur, *eandem animam quæ*
uinentem plantam constituebat remanere in
cadauere plantæ, nec cadauer informare, rur-
sum autem sese exercere & formæ iterum of-
ficio fungi posse.

Sed non est anima illa quæ sopita illic resi-
 det, non forma plantæ, implicat enim dari in
 subiecto formam non informantem, sed quæ-
 dam virtus seminalis quæ substantia non est
 sed accidens, quo forma abiens suum domici-
 lium quasi in monumentum amoris deliniuit;
 hæc virtus est præuia & prima dispositio ad
 formæ nouæ eiusdem speciei introductionem
 quæ subito ac reliquæ adueniunt, protinus à
 causa vniuersali Deo Optimo Maximo im-
 mittitur de nouo genita, quæ nunquam antea
 fuerit, & de gremio materiæ extemplo eli-
 cita.

Tamen hoc absurdissimum putant nostri
 Neoterici multis de causis; prima quia si sin-
 gula forma quæ vnam materiæ portionem in-
 formauit, potuit in illam, celare virtutem se-
 minalem sui, non vident cur potius vna forma
 reuollelet *quam* alia. Secunda quia non sunt
 multi-

multiplicandæ entitates sine necessitate nec ligandus D. O. M. quasi ex debito ad nouâ productionem formarû, liquidem nihil vetat quin prima remanere possit coercita in angustiori materiæ portiuncula. Tertia quia virtus illa feminalis vere est substantia non accidens & ipsamet anima vegetatiua quæ non potest abesse à subiecto sine subiecti corruptione.

Sed dubitationes istæ facile euacuantur : nam vltima formarum quæ materiam deserit illa est quæ virtutem illam in ea exprimit & semper anteriorem impellit donec aduenientibus reliquis dispositionibus, spetiei similis forma introducatur, si vero contrarias dispositiones accadat illic cumulari tunc illud principium deperditur & cedit locum aduenienti formæ. Ad secundam non multiplicantur entitates sine necessitate nec ideo ligatur Deus creaturis infimis sed ipse sic disposuit vt coaptarentur tales dispositiones, mox formam introducturus propter harmoniam vniuersi quam ipsa Diuina sapientia ita ordinauit vt non propter dispositiones concurrere teneatur, Sed quia ipse determinauit formam talem introducere, sic necessario coaptantur & aggregantur dispositiones ita vt non ille propter illas, sed illæ propter illum concurrant. Ad tertiam illa virtus vere accidens est non substantia, habet tamen aliquid supra accidentium communem naturam vt scilicet per illam species propagetur, ad indiuidui vero perennitatem.

L nihil

nihil certe magis importat quam quæuis alia proprietas dimanans à forma, sed quoniam illo medio perennantur rerum species, inde nata Neotericorum subtilis opinio; non enim negamus species plantarum de mundi duratione esse immortales, non tamen individua, potest quidem illa virtus ratione accidentis abesse à subiecto sine subiecti corruptione non aliter quam ab homine detractis vasis spermaticis separari virtus generatiua remanente hominis forma, sic grana tritici & alia semina in quibus videtur residere principia seminalia plantarum, si ocellus (ut sapienter faciunt formicæ) erodatur non amplius pullulant, nec tamen granum tritici corrumpitur.

Replicant tamen aduersarij non priuari virtute, sed instrumento, imperfectis animalibus necessario & determinato, in plantis minime, principium enim seminale licet in oculo præcipue resideat, experimenta tamen superius allata per totam molem disseminatum arguunt, non secus ac facultates animæ principes per totam cerebri substantiam sparsas nec distinguui sedibus ut ratum erat apud Arabas, sapienter cognouit Galenus: Sacra pariter phrasis indicare videtur plantarum seminale vim per totam plantam dilatari ut patet ex præfata Iobi authoritate, & ex illo quod apud Daniele cap. 4. scribitur *succidite arborem & dissipate illam attamen germen radicum eius in terra dimittite* quasi aliarum partium à semine sit quoque germen & tritum est radices bulbosas humore

more multo viscido plenas longo tempore e
terra euulsas & in aere derelictas germinare;
& folia Opuntiae singula mandata terrae suam
integram plantam totalem constituunt sicque
volunt eandem indiuiduam formam quae to-
tam opuntiam informabat eandemmet con-
seruari in folijs & in vnoquoque indiuidualiter
propagari, vnde hanc conclusionem parado-
xam elicere ausi sunt. *Easdem scilicet animas,*
vt formas & essentias plantarum esse incorru-
ptibiles, corrumpatur quamuis compositum,
esse incorporeas indiuisibiles & de mundi du-
ratione immortales, esse propagabiles & inte-
gre separabiles, non infundibiles perfectione
rationali nec tamen secabiles materiali imper-
fectione, hoc modo esse plantarum formam to-
tam in toto & totam in quilibet parte, esse de-
nique in earum minimis partibus, in succis, in
putredine, in cinere, in puluere, in atomis, si-
gnatum earundem seminale principium & illic
custodiri substantialiter, illic quiescere donec
ad odorem aquarum, ad teporem astri superio-
ris iterum reuiuiscat, non enim annihilari ab-
surde credendum est non corrumpi ad corru-
ptionem compositi; sunt substantiae formae quae
non habent contrarium à quo corrumpantur,
sunt essentiae quae ad non esse non possunt reuerti.
Denique vt magis vrgeant & clarius rem ex-
primant quadruplicem formarum terminum
statuunt, vel enim forma annihilatur, (aiunt)
vel euolat ad originem à quo emanauit, puta
animam mundi, ideas, aut quid simile; vel cor-

L 2 rum.

rumpitur vel remanet in particula minima
materiæ. Primum & secundum omnino sunt
explodendi, quoniam quicquid habet existen-
tiam per generationem debet illam amittere
per corruptionem non autem per annihilationem
quæ rebus creatis tantummodo est proportio-
natus interitus; aequalatio versus principium iam
cum mundi anima periit apud philosophos.
Corruptionem Aristotelicam non admittunt
quoniam forma non potest esse subiectum cor-
ruptionis aut generationis, alioquin in omni ge-
neratione aliquid præcedentis formæ rema-
nere foret necesse, quod absurdum est, & hoc
soli materiæ conuenit non formæ quæ non est
diuisiua nec partilis, & non esset maior ratio
cur aliquid formæ præcedentis remaneret in
eodem subiecto cum consequente, quam tota
forma quod est inconueniēs peius priori, ergo
solum compositum corrumpitur non forma;
necesse est igitur ut corrupto composito for-
ma illa quæ abit coarctetur in minima mate-
riæ atomo, relinquendo priorem materiæ quan-
tita-tem in quam noua forma introducatur, ve-
tus vero minuscule puluere contenta illic resi-
deat occulta in actu primo donec aduenientibus
necessarijs dispositionibus extendatur ad nouam
materiæ quantitatem & dimensionem quæ illi
mediatis dispositionibus adiungitur, sic igitur
transcundo in actum secundum munia exer-
ceat suæ naturæ & extensioni proportionata.

Sic philosophantur isti, suscitantes, meo iu-
dicio antiquam Anaximandri & Anaxagoræ

opi-

opinionem dicentium corruptionem esse latē-
tiam rerum apparentium, generationem vero
exitum rerum latentium: sed iā satis euacuata
manent eorum fundamenta, illud vnū enodan-
dum venit in eorum thesi *animam scilicet plā-
ta esse totam in toto & totam in qualibet parte,*
effrene certe paradoxum nisi ab eisdē pruden-
ter enucleatum acceperimus *est tota in toto*
anima plantæ (aiunt) vnitae quadam multipli-
cabili; est tota in qualibet parte non eademmet
indiuia vnitae qua erat in toto, sed diuersis
vnitatibus, à prima propagatis totalibus tamen
& completis, ita vt verum sit dicere esse totam
in qualibet parte, at, vere immortalis anima ra-
tionis particeps multo sublimiori modo hanc
implet propositionem, est tota in toto anima
rationalis vnitae simplicissima, immultiplica-
bili, impropagabili, & eadem ipsissima indiu-
dua vnitae totali qua est in toto, est simul & se-
mel in qualibet parte; quapropter vere *unicam*
vocabat illā propheta Regius & apud Hēbreos
nomen *Iebida*, i. vnica, est vnum de praeipuis
nominibus quibus animam appellant, est enim
vnitas in rebus omnibus comes perfectionis,
multitudo imperfectionis & quo quicquid im-
perfectius eo minus vnum.

Finem fecero scribendi si prius quæsiuero ab
istis nouatoribus, quid nimirum senserint de
abstruso illo & colendo miraculo amygdale-
scents virgulæ Aaronis, dicent forsā naturali
cursu germinasse & egisse fructus: quidni, fuit
quidem (dicent) miraculum illo instanti &

L 3 occa-

occasione extra naturæ ordinem suppleuisse Deum defectū dispositionum, defectum causæ humectantis, fouentis & naturaliter formam excitantis Solis: sed in productione nullum miraculum, quoniam Dei, Opt. Max. sapientiæ inperscrutabilis est proprium valde ut causis secundis vtatur non omnino incongruentibus ad patranda mirabilia sua facinora, qui enim potuit ut culter, aut pallium Aaronis amygdalesceret, voluit hoc effici in amygdalina virgula, in qua propinquior afinitas in qua potentia nō adeo remota, nec adeo salebrosius iter. Sed absit hoc absolute credere, aberrāt toto cælo philologi isti de cælestibus agentes, impiam Galeni opinionem de potentia Dei imitari videntur aut sub olere; negabat Græcus ille Deum posse cuncta, *naturamque quedam* *facere non posse ea que Deum ne aggredi quidē* *omnino sed de eis quæ facere potest quod melius* *est eligere*, impia verba ethnico vomitu eructata! sciant itaque philosophi hunc errorem à Mose præuisum, nec amygdalinam protulisse virgam nec cum mirabiliter amygdalesceret; durum & ceruicosum vulgus in euentus referret phisicos; fuit certe aliud lignū & simul de vno caudice cum alijs duodecim virgis pariter decissum, ut magis elueretur fraudis suspitio; sic stupendum miraculum; diuersum lignum festinasse amygdalarum productionem; sic adhuc miraculum, festinasse, illud enim sonat vox *sequidim à verbo saquith, idest festinare quoniam præ cæteris arboribus festinet*
amy-

Libr. 11. de
usu partiū
cap.

amydalus emittere flores; ò quam multa latet
in vno apice sacri codicis misteria ! huiusmo-
di sunt infinita miracula, referam pauca vt iu-
 cundior sit digressio; serpentem æneum fecit
 Moses contra morsus venenatos, cur non ex
 alia materia? cum a Deo nulla præciperetur
 determinata, fac tibi vrentem & pone illum
 pro signo. (sic hæbreorum fert Authographus)
 ò abstrusum sapientiæ Diuinæ medicamentū
 similia similibus curari, quid ais Coe senex?
 vrentes angues auerruncari vrentibus? quid
 hoc? distant ita Dei cogitationes, a cogitatio-
 nibus hominum: æneum voluit; ne pertinax
 populus in talesmanicam referret potestatem,
 si ex aptiori fecisset materia, æneum enim, ve-
 re vrens simulachrum, vere serpens; siquidem
 ære interimuntur (inquit R. Ioseph. Kimchi.)
 demorsi à serpentibus, si metallum tetigerint
 si aspexerint, ergo æs vere Vrens, vere Regu-
 lus, sic Moyse cautus malitiam populi delusit,
 sic doctus mentem Dei adimpleuit quæ in di-
 ctione Nechaz, i. serpens: Nechoz. i. cuprum,
 latere volebat, vt altius magnificaretur signum
 vt coleretur mirabilius.

Sic amaras *March* aquas non fecit dulces
 melleus fauus, non glycirrhiza, non denique
 Saccharata arundo, amara & lætifera Rhodo-
 daphnide (harhdopheni hæbraizant Talmu-
 distæ.) dulce patratum miraculum, vt Isacidū
 inuiolabilis fert traditio.

Quid denique massa ficuum vlceribus ma-
 lignis tetrius, quantumuis Valesius doctissi-

L 4 nus

mus frustra quæritet ex Galeno aptare consen-
tanea lib. sacrę philosophiæ capit 39. illa voluit
Deus curari Regem Solymorum nequis in po-
sterum physis fideret medicamentis renuen-
te Deo, sic mille quę in hunc modum referri
possent, altissimi potentiam enarrantia, non
tamen imus inficias sæpe causis secūdis vt alio-
rum ferebat sententia, suum liberum ordinem
relinquere sed hoc gloriosius & opificis po-
tentiam magis ducit in admirationem & cultum.

Sed luxuriantem nimis calamum compri-
mere iam tempus est: si enim nocturnę plan-
tę illum in obscura & abstrusa sophiæ antra
impulerunt, reducant eundem lucentes & per-
spiciuę in tritum callem; statuatur fulgorem
qui in arido Nyctegreto conspicitur ab interno
oriri principio ab anima scilicet quę viridem
informabat plantam, adhuc in siccis folijs la-
titante; ad teporem radiorum lunę quasi ad
odorem aquarum euocato illo vitę igneo ve-
stigio. Sint igitur plantę scintillantes, non so-
lum formis sed fama in posterum immorta-
liores, non corrumpantur & ipsę, igne pro sa-
le balsamico embammata; sale fœderis in-
flammabili pro duraturo embammate ignitę:
sit Macheruntis radix, sit Zeilanea arbor vere
paradisea quarum fulgores non umbras no-
ctium caducitate vincant sed meridianam lu-
cem perenni vinacitate superent; sit adhuc in
plantis ignis vsus sigillum non ineficax cuius-
dam terminatę immortalitatis. Sed quo pari-
ter

ter illustrentur mineralia, post vegetantia ratio postulat discutere; aliæ igitur.

Cap. V.

Res inanimata ignem vibrantes examinentur.

Dispalescat iam rerum creatarum extrema classis; immortalificent splendore mineralia quibus non datur aliquo vivere spiritu; viuat *immensum æquor* igne plurimo; viuant magnæ parentis ossa; & tanquam e Leonum ossibus excutiantur ex illis scintillantes animæ; animetur denique *aer* multiplici flamma quam diuinitatis honore insigniat indoctum vulgus: quam insigniuerit olim more suo perditus Ethnicismus.

Sed ab aquis exordiamur: flagrasse non semel maria, flumina, stagna, fontes; & Poetæ & Historici non dubiæ fidei fatentur: audi Nicephorum dicentem, ut capta Roma sub Alarico maritimi fluctus perinde, ac campi igne exardescere fuerint diu visi. Audi Cedrenum; Sigonium, Diaconum, asseuerantes ut Leonis Isauri tempore, æstate media (fuit annus Christi 727.) vapor veluti ex camino ignis inter Theram & The-

Li. 13. c. 35

Therapias insulas ex profundo maris per aliquot dies ebullierit, qui paulatim incrassato & dilatato igniti aestus incendio totus fumus ignitus monstrabatur.

Maiolus. Idque pariter in Italia apud Puteolos accidisse compertum est, extantque adhuc montes ex eiecta pumice confecti.

Leander. Apud Vulcanium montem Possidonius testatur ex ipsa maris superficie promanasse ignem lambentem aquas ipsas, limosum cænosumque quiddam superstrauisse mari, quod postea in lapideam duritiem conuersum est.

Vasens an no 939. Hispaniæ Chronicon circiter annum 939. e mari ortum ignem commemorat & in varias diffusum regiones vsque Zamoram longe mediterraneam Urbem, multa oppida incendio absumpsisse, quid plura? Aristotelicum problemum pro hoc dubio supra retulimus & causam in oleosa pinguedine collocauimus: quam pariter in aqua potabili fluminum, stagnorum & fontium adducere oportet, explosa penitus omni sicci opinione quod primum flagrabile quidam ex philosopho perperam statuunt: flagrat namque pingue bitumen in aquarum gremio & hinc suas saginat flammæ: ardent viridissima ligna si pingui non destituantur: aridissima & exsucca ignem detrectant vix idonea cōflagrationi expinguium commertio, ex quo sola siccorum conflagratio vt pinguium mera & immediata flagrabilitas.

An in potabili aqua aliqua concedatur pinguedo quæ illam inflammabilem reddat nec ne, dicat

dicat Theophrasti grauitas : probent veridica experimenta : statuatur denique Hetruscus Archiater etuditissimus , præfatus philosophus : pulcherimo illo libello cuius index est peri pyros, *deuri aquam potabilem ita asserit, vt flammam etiam palam perhibeat.*

Quæris pericula? euolue auctores probatissimos Homerum, Liuium, Nicephorum, Plinium, Strabonem, & mille; offerent isti quâ plurima, sed interim prodeant in lucem pauca hæc lucidiora; in primis ante omnes surgat vnus Ferreriæ fons seu riuulus, (apud delphinates iuxta Gratianopolim) quem memorat D. Augustinus & eruditissime nuper pinxit Tardinus Medicus: quis non obstupescet ad illius incendiij miraculum; Pyræ ardentis iugi gaudet contubernio, nec torrentem vnquam deserit torrens flamma, quasi alterum Phlegætontem in ambiente aura flagrando efformet: non dubitauerim tartareū illum flammis æstantibus rapidum amnem apud priscorum mentes nimis credulas, hinc veram sumpsisse scaturiginem, fictum incrementum.

Sequatur istum Anapauomenos Iouis fons Dodenus: mox Illyrius: mox qui ad aquas Ican-tias exit igneus; mox denique Comageneus & Traſymenus flagrant lacus: hæc & talia miracula describit Magnus ille naturæ Genius Nouocomensis; Dodoneum his verbis: *in Dodone* (inquit) *Iouis fons cum sit gelidus & immersas faces extinguat, si extinctæ admoneantur accendit &c.* Illiricum vero his *in illyrijs*
supra

supra fontem frigidum expansæ vestes accen-
3. Septima- duntur, de quibus Barthasius sic modulatur ad-
na ver. 249 mirando.

Que diray ie de toy ? ò fontaine sclaone
Que diray ie de toy ? ò source de Dodone
Dont l'vne art les drapeaux ; l'autre ò me-
rueille , estaint
Le brandon alumè, & le ralume estaint.

Abstrusi huius arcani reddens rationem Lu-
 cretius sic pariter canit. lib. 6. rer. nat.

Lib. 6. de re
vinnat.

Frigidus est etiam fons : supra quem sita
sepe
Stupa iacit flammæ concepto protinus
igne :
Tedaque consimili ratione accensa per
undas
Collucet : quocunque natans impellitur
auris :
Nimirum, quia sunt in aqua permulta va-
poris
Semina : de terraque necesse est funditus
ipsa
Ignis corpora per totum consurgere fon-
tem :
Et simul expirare foras : exireque in auras :
Non tam viua tamen, calidus queat ut fie-
ri fons.

Simi-

Similem causam statuit Nierembergii igni
riuli Delphinatis, experimento Claudij Ri-
cardi Iesuitæ qui torrentis cursum alio diuer-
tens flammam diuertere non potuit, vtpote
quæ de vaporibus e solo pingui & tophaceo iu-
giter surgentibus aleretur, de hoc nos alibi Deo
fauente.

*Lib. 1. c. 24
curiosaphi-
losophis.*

Sed Dodonei incendij diuersam prodit cau-
sam, Melæ eruditus expositor Vadianus cate-
rum, dicēs, quia gelidissimus fons est fieri potest
vt facere recenter extincta & ad gelidam fontis
superficiem adhibita, ignis ambiente frigore
pressus flammam recipiat rursusque flagret,
antiparistasi hæc efficiente.

Nos vero ex vtraque, tertiam componimus,
Pinguedinem nimirum; non in vaporibus à
solo bituminoso per aquam dispersis, aut aerem
circumfusum: sed in ipsa aqua proprie insi-
dentem, qua delibutum paulo ante extinctum
Ellychnium reuiuiscit, laticis frigore stri-
ctius comprimente ignea corpuscula: Est an-
tiparistasi vera; verum est. Sed ea conditione
vt illius aquæ pinguedine necessario perfundi
papyrum oporteat, alio quouis humore mi-
nime producturam flammam. Sed a suauissi-
mo Nardio subtilius subodoremur hanc cau-
sam. Hic penitissime perscrutatus, cur nimi-
rum ignis subterranei adeo perennet patulum;
concludit pinguem substantiam quam terra
vbique erogat offerri in viaticum igni subter-
raneo: hanc continuo per traducem esse sui-
met propagabilem; iugem vero materiam
suppe-

suppeditari huic misto ab humido aqueo ; sicco bibuloque terræ corpori immerso, in quod tanquam in apparatus materiam, pingue medijs subterranei ignis calore, & ambientis terre frigiditate, introducit tandem suam formam. Non aliter oleosa pinguedo terræ in aquam horum fontium alte suum impressit character quo tale operetur miraculum, non tamen qualemcunque pinguedinem (posset enim sic ex quouis liquore pingui puta oleo, bitumine, vino, aut marina idem produci) sed certam & specificam ab indiuiduali loci proprietate ; aut cælesti influxu singulari, idoneæ materiæ pingui maritato.

An ex his fundamentis dubitabis amplius potabilem aquam pinguescere & inflammari ? nequaquam certe, est materia apta nimis, nimis disposita ut ab oleo terræ pinguescat, si non quantum aqua maris, saltem quantum sufficiat ut quandoque possit vri & flammam emitte.

Refer huc analogice quod libro superiori ventilauimus, de aqua in bilem vere & formaliter transeunte : Refer adhuc quod subtilissime Licetus de aquæ guttulis supra ferrum candens à fabro inspersis : sed arctius admirare cum Aristotele laticem e Monte Gonio tota hieme erumpentem vberime ; per æstatem in flammam mutatum, ex eadem fontis scaturigine ardentissime scatentes : quare fieri de aqua ignem & vice versa de igne aquam conclusit philosophus : adhuc fortius hanc deprome verita-

ritatem ex torrente filiceo qui hodie iuxta Ar-
pinatem visitur, qui violento ac rapido cursu
ab eminenti scopulo præceps datur in plana
marmora; altoque lapsu tam dure concutitur
ut ingentes excutiat scintillas diu noctuque
conspicuas; clariori luce saltem fumo se pro-
dentes, in tenebris ostendentes verum ignem:
non micantem aut vibratum fulgorem qualem
silente luna sæpissime cymba nauigantes ob-
seruauimus, cum fragore remorum scinden-
tium aquam erumpentem; aut in vdis arenis
ambulantes ex pedum impresso vestigio coru-
scantem: silente luna dixi, non enim alio tem-
pore conspicitur, occulto quodam naturæ mi-
raculo quod non latuisse Nasonem ostendunt
hi versus e lib. 15. methamorph.

*Admotis athamantis aquis, accendere li-
gnum*

*Narratur: minimos cum luna recessit in
orbes.*

Quid bone Deus, deficienti lunæ cum splendo-
re aut igne & abstrusa sunt sane & admiranda e-
syderum sizygijs quæ nascuntur in aquis mira-
cula; nobis iam aliquid de his licuit obseruare,
in deturbando chironio malo, igneo spiritu
(igne volebat Hipp. curari talia) tunc tempo-
ris cælitus in aquis agitato; nec dubitauerim,
ab Angelo eo instanti moueri aquas, descende-
bat enim antiquitus in Bethsaidæ piscinam, se-
cundum tempus (ait Ioannes) qui non illud
nobi-

no uilunij aut coniunctionis alterius insignis syderum? Scio non vane ab Hæbreorum sapientibus in quatuor anni Tecuphoth (sunt ad solstitialia & æquinoxialia quatuor puncta Solis accessus), vitæ aquas tanquam noxias & pestilentes bibentibus, sed de his alibi: In illo igitur aquarum fulgore (dictum sit hoc per transennam) ad certam luminis proportionem in spumæ candore se exhibente, inuenisset me hercle Scaliger gallinam suam albam; fursuraceas suas squammulas, sed illud apte quidem hoc minus apte.

Illud denique in præfatis Ouidij versibus aduertendum restat. Quod non contemnendum ardentium aquarum exemplum in Athamante Thessaliæ flumine nobis exhibeat Poeta Sulmonensis.

Sed quando tandē de isto aquarum pelago portum cernimus, mille lucidas pharos in rupibus flagrantés læto clamore de puppi saluemus, ad illarum perenne oleum, perennē flammam ò quanta lux, quantus splendor nostris lucubrationib. Salutabo igitur a limine, nec Ignem ferro conabor scalpere, quid enim post insignem philosophorum turbam montium viscera anathomice dissecabo? Illud indicabo tantum, de neotericis illustrem Ioannem Quignonium prætorem Hispanum, eleganter multorum Historias ardentium craterum nuper descripsisse: Ferdinandum Cardosium Doctorem medicum quondam in studijs sodalem nostrum; modo in curia magni Philippi

lippi doctiorum applausu eruditissimum philosophice enucleasse : Nardium denique virum doctissimum ut suum subterraneum Ignē affirmaret omnem impleuisse punctum. Nihil igitur circa Vulcanios crateres aliud dicam præter cathalogum ex quo tantum hauriantur argumenta pro nostro Igne lambente ; ut pro suo subterraneo hausit præfatus Doctor, apte enim ampliorem sequitur & æmulatur contractior orbis. Sunt igitur hæc Macrocosmi Ignea spiracula, Scicilia suum habet Ætnam, septemque Insulas olim Eolias postmodum Vulcanias dictas. Campania trucem Veturium decem & septem hætenus notis incendijs clarum ; Hetruria ardentem motem in Apenino ; Felsina alterum ; duo præterea observantur incendia in agro Mutinensi ; Milnia præter flagrantem carbonum montem plures recenset signis subterranei caminos ; In Loppia regione Russiæ montes in altum eminentissimi dicuntur, qui ad Ætnæ similitudinem flammæ semper eructant ; Non destituuntur spiraculis Gothia , Noruegia, & Islandia, referente Olao magno ; Nympei Crater dira Apollinatis suis portendit ; Flagrat in Phaselide mons Chimera & quidem immortalis, si Plinio credimus, diebus ac noctibus flamma ; Flagrat in Bactris Cophanti noctibus vertex ; Flagrat in Medis & Cæstia gente confinio Persidis, Susis quidem ; ad Turrin albā & quindecim caminis maximo eorum & interdiu ; Decem admirantur ardentes montes nova Hispania ; Inter

M quos

quos potiori miraculo superbum attollit caput
 Massiaæ crather Nicaraguæ Prouinciæ; nec
 Guatimalæ caminus, mare Pacificum altissime
 nauigantibus satis potest abscondi, quin flam-
 marum ac cineris pluuiæ minacem se prodat
 ac horrendum: antacebit Meridionalis Per-
 uana America suos Aguanfaij, suos Quiti tru-
 ces ignis vomitus? non sane: hic vltra tercen-
 tum milliaria e mari conspicitur formidabilis
 plurimo fulgure ac tonitru; ille copiosa ac spif-
 siori fauilla tenebras conatur inducere morta-
 libus, Solisque deliquium mentiri non inepte;
 Insula Tenerife inter Canarias non ignobilis
 & insula D. Michaelis inter Azorias non mi-
 noris famæ perpetuis ignibus famosiores non
 iuuident Vulcanis Mexicanæ Prouinciæ: sexta
 denique pars orbis incognita, Magellano igni-
 bus tantum nota, tota Vulcania, tota flam-
 mea cōspicitur vt nihil curiosis præter igneum
 nomen de se hætenus prodiderit.

Hi sunt hiatus horride, oscitantis vniuersi: hæ
 magnæ parentis arteriæ vere asperæ, quibus
 mundi Cor spiritum suum vitalem ventilando
 fouet ac recreat: Hic verus in centro gignitur,
 in corde, in sinistro mundi ventriculo qui su-
 per aquas ferebatur Domini spiritus. (tu ma-
 gnum spiritum intellige, est enim hæbraimus
 vulgatissimus pro maxima re, Deum aut Do-
 minum vsurpare, vt græcis in simili frasi
 Bouem, dictione Bous præposita) In hoc inu-
 rere ac sigillare voluit Deus præcipuum vitæ
 principium & character; ponere illum quasi
 con-

congenitum & innatum in aquis & mox in singulis mundi partibus: In illo Oceani fertili parenchymate quasi mundi Iecore huius spiritus præcipuam materiam fabricari, non secus quam in humanæ hæmatosis opere ex tenui sanguinis halitu, sic ex humidi aquei pinguiori portione eformari naturalem; mox ad sinistrum cordis ventriculum; ad lævas mundi cavitates, terreas scilicet, delatum vltiori elaboratione fieri vitalem spiritum, quem ignem experimur & vocamus, qui mox per totius vniuersi arterias diffusus in totam molem, vastum macrocosmi corpus alit, agit, viuificat, tanquam primum & immediatum naturæ (ne dicam animæ) instrumentum; vnde non miror in tanta mundi & hominis paritate credidisse veteres animatum orbem.

Porrho quod ingenitus & innatus in singulis vniuersi membris non secus quam in homine detur hic sal terræ energiticus ostendunt quam plurima quibus conceditur illum clarius & facilius detegere, inter quæ igneus filex qui concussus non in attrito aere scintillas excitat sed à principio interno exerit & vibrat quas in gremio continebat à dominante forma mixti coercitas, incorruptas tamen & integras, scio varias in hac lite doctorum sententias quas libens intactas prætermitto tanquam ab alijs ad intima vsque penetralia agitata; sufficit mihi sic sensisse sapientissimos viros Fernelium & Scaligerum non sine Basilij & Firmiani admiratione sic enim exclamabat Christianus iste

M 2 Cicero,

Cicero, quid quod si durissimi rigoris materiae
Lib. de ira si ictu vehementiore collidantur ignis excuti-
Dei ca. 10. tur? num in ferro aut silice atomi latent? quis
 inclusit? aut cur sua sponte non emicant? aut
 quomodo semina ignis in materia frigidissima
 permanere potuerunt? Sed desine mirari Fir-
 miane, dabo mixta quibus sponte sua emicat
 ignis, non ferro aut silice duriora, his enim ob-
 stat densitas, alijs mollities & raritas fores ape-
 rit ut leui excitamento excurrant foras leten-
Solin. c. 40. tes signiculi: Pyrrhites lapis solo digitorum at-
Plin. li 37. tritu urit, sic testantur Solinus, Plinius, & Isi-
cap. 11. dorus cuius haec sunt verba libro decimosexto
Isidor. lib. capite quarto & vndecimo Pyrrhites, inquit,
16. ca. 4. lapis Persicus fulvus, aeris simulans, qualitatem
 ita est dictus quoniam illi plurimus sit ignis
 siquidem facile scintillas emittit, hic tenentis
 manum si vehementius prematur adurit pro-
 pter quod ab igne nomen accepit.

Adhuc ex Aristotele & Plinio, huiusmodi
 quaedam exarabo non contemnenda quae le-
 uiori quidem irritamento dent ignes? Traciū
 & Nynpheum lapides hic commemorat li-
 bro 2. c. 107. & lib. 33. cap. 5. qui aqua accen-
 dantur superinfusa: Ille in ipsa Thracia, Spi-
 num; Maritham, Smerillam & in Indica re-
 gione e ponto flumine lapidem, quibus omni-
 bus aqua ignem excitat, in visceribus intimis
 sopitum: sed quid mirum hoc a natura fieri? si
 quidem ars Callinici mixtura edocuit non pau-
 cas, quae modico sputo velocissime accendun-
 tur; retulit schedas Scaliger, consule si liber;

Ex

Ex artificio naturam perscrutare, prauale in his dices, bituminosam portionem nec desiderari calcem, non sulfur, non naphtham, aut similia quæ leui antiperistasi vegetiores exerunt quas abscondunt flammæ; ita sane, nulla enim naturalia corpora carent isto spiritu, nec aliunde per frictionem aut fortem concussum in chalibe silice, lauro, aut hædera, ad opera vocandus est; adest domesticus artifex qui facile scisitatus accurrit: nec venari tibi opus est in vago ac libero aere quam intra casses domesticos tenes irretitam volucrem.

Neque tenebris inuolbam mixta naturalia quæ tenebras vincendo, altioris conditionis ignem ostendunt lucem nimirum quam contrarii irritamento magnifice produnt, non concussu, non attritu, non aqua, sed nocte: ecce in noctibus scintillantem Carbunculum, qui *nec nocte vincitur* (ait Isidorus lib. 16. c. 13.) lucet enim in tenebris adeo ut flammæ ad oculos vibret, idem testatur Plinius, lib. 37. c. 7. ubi de gemma ista principissa fuisse loquitur; quam ad mentem vulgi in Draconis fronte, raro naturæ ornamento micantem pingit lyricus ille fœnix Hispanus Gongora his versibus. Soledad. I.

*Qual haziendo el villano
La fragosa montaña facil llano
Atento sigue aquella
(Aún a pesar de las tinieblas bella*

M 3 *Aun*

*Aun a pesar de las estrellas clara)
 Piedra indigna thyara
 (Si tradicion apochrysa no miente)
 De animal tenebroso cui a frente
 Carro es brillante de nocturno dia .
 Tal diligente el passo
 El Iouen apresura
 Midiendo la espessura
 Con igual pie , que el raso
 F xò , a despesho de la niebla fria
 En el Carbunclo , norte de su aguxa
 O el Austro brame , o l'arboleda
 cruxa .*

**Admiranda elegantia acumine mixta Cordu-
benfi !**

Carbunculum confundit vulgus cum Dra-
 conite gemma fulgoris forsam similitudine,
 quamuis ista non perhibeatur ignea sed solum
 candore translucida, sed illud sufficit ut in nu-
 merum ignitorum adscribatur. Sic illam ostē-
 dit Plinius, *Draconites siue Dracontia e cere-
 bro fit Draconum sed nisi uiuentibus absciso
 nunquam gemmescit* (In quibusdam Isidori
 codicibus, *Ignescit*) inuidia animalis mori se
 sensientis, igitur dormientibus amputant : So-
 tacus qui visam eam gemmam sibi apud Regē
 scripsi, bigis vehi quærentes tradit & viso
 Dracone spargere somnifica medicamenta at-
 que ita præcidere, esse autem candore translu-
 cido

cido, nec postea poliri aut artem admittere, hac ille. Vnde ortus popularis error: Carbunculus namque gemina est in rupe nascens admodum reliquarum sui generis, est enim de Rubinorum familia quorum quinque facit species Belleau in suo Poemate. Carbunculum Balagium, Rubinum, Spinellam, & granatū, rectius hos quatuor tanquam seruos de Carbunculorum Regia domo statuisset In qua Garcias ab horto pariter Zaphirum agnoscit domesticum, ab hoc ait, differre carbunculū maturitate ab alijs magnitudine; pondus enim vigintiquatuor quilatum in perfecto & maturo Rubino facit Carbunculum; Preterea hic aucthor rerum indicarum peritissimus hanc ardentem Gemmam nocturno fulgore exiit nec præstat fidem infinitis in contrarium Historijs, Dicam in hac lite quid senserim quia nō iudico tot veridicis scriptoribus derogandā fidem, Potuit non vidisse Garcias, talem carbunculum qui luceret in tenebris, quia non semper euadunt tales, aut de rupe illa perfectione decorati eruuntur, nam ultra perfectā maturitatem iungi his gemmis arbitror celestem vim specificam luminis datricem, non dissimilem illi quam supra, aquis a silente Luna impertitam diximus; Charchedonios ex carbunculorum genere, generari imbre Diuino scribit Rueus, nec reperiri nisi plena luna; sic in regione Indica gemmas reliquas refert Semah. David, ex pregnitie cuiusdam terræ dum certo tempore aquæ pluuiæ descendunt,

M 4 dunt,

dunt, nec reperiri eo anno quo pluuia defecerint: Margaritas similem habere ortum quis non nouit? concipientibus ostreis a rore cœli non quouis sed prefixo tempore decedente: nos in Cantabris cristallum sic produci credimus cum post vernos imbres inueniremus per agros ipsarum ut seminatum iudicasset, nitidissimum tamen, hexagonum & magnitudine nucis iuglandis: adhæc glossopetrâ deficiente luna cœlo decidere authorum constans opinio est; sed quod a Venetis hyalurgis admirando experimento obseruatur est encausti operatio, quod non quouis tempore sed certo anni die perfectum & ad aurifices idoneum efficere valent, quis vero sit dies ille, aut quo astrorum insignitus dominio nondum sat nouerunt statuere, eo quod varius sit secundum astrorum in illa operatione dominantium aspectum diuersum. Cœlitus igitur acquiritur gemmis nitor & elegantia, nec carbunculus noctu coruscabit nisi scintillas exciter motor asterisimus; materiam disponunt, rupem maturant, soli natura Solisque radius, sed cum horum singuli sint paralleli non tamen singulis energia eadem, aquo vero illud nascatur opus splendoris; hoc opus.

Carbunculi lumen sequi possunt, procul tamen, non pauca aliæ gemmæ vibrantes fulgore igneos: Chrysolampis Æthyops, pallidi coloris die, noctu ignei: Chrytoprassus pariter Æthyopicus qui luce cœlatur, dispalescit obscuritate, nocte enim igneus est, die aureus: Flo-
gites

gites ostentans intra se quasi flammam æquantem quæ non exeat. Post has numeram eum Isidoro Lygnitem, Syrtitem, Hermicion, Sandasirum, Opalum, & mille quibus non concussus, non attritus, non aqua, non tenebræ denique sed meridiana lux intimos euocat ignes.

Extra gemmarum classem obserua in agro Bononiense fabulosum & sulphureum lapidem qui ad radios solares fulgorem concipit ut ignitam prunam iudices, quem per plures continet horas.

Calor denique putredinis conditum ignem in ligno marcido ad superficiem sæpe trahit: valde tritum est hoc experimentum, Septentrionalibus tamen nec non Americanis noctu itinerantibus per commodum, ad præsidium itineris dirigendi, præiactis frustis per opaca callium, & ut quisque comitem suum cernat ne aberret, dorso sibi ligat quicquid præit, putrem splendorem, sic scribunt Olaus Magnus & Quietus; cuius splendoris lucem ex prælibatis facile possis colligere ut illius qui ex sacchari durioris cono ictibus pistilli per frustula comfracta exire cernimus in tenebris; quod in quibusdam ouorum restis etiam obseruare euenit, quare non amplius immorabor siquidem iam diu me vocant ignita metheora ut in aere non minus quam in reliquis mundi partibus ignem lambentem salutemus.

Metheora igitur ignita omnia propositum operis argumentum apprime illustrant sed libenter

benter alijs relinquo perlustranda ne vltra institutum breuitatis diffusus, metas attingam fastidiosæ prolixitatis: Paucis contentus ero, non referam, cadentes stellas, trabes, gladios, hastas, iacula, clypeos, turres, faces, serpentes & infinita diuersiformia phasmata ignea quibus in spectantium terrorem replentur aëra; felicius enim nostrum microcosmi lambentem ignem præferunt, Castor, Pollux Helena, fatui, sonori & hærentes ignes qui nō solum naturam & generationem sed nomen etiam lambentium sibi vendicarunt. Concreta igitur illæ igneæ quibus Tyndaridum gloriā est impertita prisca ætas habent pro materia, viscosam admodum & pinguem exhalationem, sed vndenam illa eleuetur & quo pacto ignem concipiat præter comunem opinionem, mox exarabo si prius quæ a Plinio de illis scribuntur dixerim.

In antennis nauigantium, ait, alijsque nauis partibus seu vocali quodam sono insistent, vt volucres, sedem ex sede mutantes: graues cum solitaria venere, mergentesque nauigia, eisi in carina ima deciderint exurentes: geminae autem salutare, & prosperi cursus prænuntia quarum aduentu fugari diram illam ac minacem, appellatamque Helenam ferunt; & ob id Polluci & Castori, id numen assignant, eosque in mari Deos innocant. Hæc ille nec Christiani numine destituunt hæc lumina vt diximus, vulgique mentibus manet alte repositum, ecce vt Canit Diuinus ille Lusitanus Camoenius

nus patrio idiomate dum Indicam describit
nauigationem.

*Vi claramente visto o lume viuo
Que à maritima gente tem por santo
En tempo de tormenta &c.*

Tolerauit primitiua Ecclesia non paucos Eth-
nicorum ritus, quia nolebat sæua abolitione
detertere quos vocabat ad l'gremium, conces-
sit ceremoniam, mutauit finem; Hinc cæpit
gliscere apud nautarum christianum vulgus il-
los ignes sub Telmi & Claræ Venerari & in-
uocari nominibus qui vere nihil aliud sunt quã
exalationes non descendentes e nubibus neque
valida remigum lucta lignique quassatione eli-
cite sed e subterraneis & submaritimis antris
eleuatæ viscosæ & pingues in se ipsis ignem
deferentes sopitum, quo agitato inflammatur,
non ambientis frigore per antiperistasis sed
motu quasi flabello igne vigorem concipientes;
est huiusmodi halitus qui sæpe in alto pelago
terræmotum concitat, sed quid in mari ter-
remotum? Immo inde signa motus futuri
coniectat Plinius, *nauigantes*, ait, *facile
illum sentiunt cum sine flatu intumescit fluctus
subito, aut quatiente ic'ti, intremere vero & in
nauibus posita, aquæ quam in ædificijs, &c.* Hic
tenuior & paucior diu aquarum mole obrutus
procellas mouet & fluctus violenter quatit
cum vero emergit & dissipatur sedatur mare,
tunc facile inflammatur in plures feliciter di-
uisus, ante propter preoccupatum exitum in di-
ram

ram & minacem Hælenam tantummodo erupere valens, quod etiam viscidior & copiosior efficit nec mare tranquillat neque innoxius deprehenditur. Hæret solidis, stridet præ falsi vaporis sodalitis, discurret, vel stellarum cadentium in morem fomite ignem alliciente vel ob falsis pugnam qui ignitus salit simul & crepitat.

Ad fatuum vero & hærentem ignem quod attinet, exhalationes sunt inflammatae, ille viscosus ac bene conglutinatis in se partibus, hic rarior subtiliorque; uterque in infima aeris regione vagatur & facile, nocturno frigore cogente seminarium ignis in calido halitu latens euadit in flammam, quæ per aerem discurrentes ad illius motum cientur unde modo fugere, modo insequi homines videantur; nam cum nos antecedunt pulso anteriori aere pelluntur; cum a tergo sunt vocato ad nos posteriori simul trahuntur, ultro progreditur Cardanus in describendo ostenta hæc ignea, quandoque (ait ex Mizaldo) *infantis effigiem se mouentis ignes hos præbere, qui præter id quod equos terreant, etiam homines perturbant adeo ut nonnumquam adducant in præcipitia, & fluuios aut paludes. Quis qui naturales causas non norit, non admittitur ignem hunc præcedere sequentes, stareque cum stantibus? & quacunque circum aguntur habere semper hoc ostentum ante oculos quasi equi ductorem atque hominis equi insidentis aurigam? Contingit ut præter id dum crepitant hi ignes pariant inconditas etiam voces quasdam*
hæ.

humanis simillimas, unde minus cordatis credantur demonum præstigia aut occisorum errantes animæ, cum præcipue ignitæ huiusmodi exhalationes in polyandrijs & castris post insignes præliorum strages apparere soleant, nec non sæpissime militum hastis adherere ut in Syllæ copijs observauit Plutarchus & Seneca in Gylippi Syracusas petentis lancea, & capitibus eorum qui pendent in patibulis. Sed cur potius in his locis observantur? Cur humanam effigiem cur vocem æmulantur? an quia e cadaveribus viscosiores prodeunt exhalationes, an quia corporum figuræ quantumuis putrescentium, eleuantur excitatæ ab igne interno, vel ab externo calore, putredinis, Solis, aut ambientis aeris iam calefacti multorum hominum concursu aut tormentorum ignibus agitati. Sic opinatur eruditissimus Gafarellius contra antiquorum mentem credentium has umbras genios malorum aut bonorum, quos semper castra comitari arbitrabuntur: ille nil aliud præter figuras corporum compactas ex effluvio miasmatum de putri cadauere eleuatorum quæ in aere nocturno utpote crassiori facilius hærent non secus quam animantium anhelitus hiberno tempore conspicitur, æstiuo propter aeris raritatem delitescit, sic Antiphe-ronis imago ferebatur in obuio aere illius visui tantum conspicua, aut forsan ut multi existimant, illius læsæ imaginationi credita quod simili pacto credendum esse dixerim de figura & vocibus humanis prædicta-
rum

rum exhalationum, quas timidis & effeminati cordis hominibus effingit timor nocturnus & cogitatione eo peruertit ut simplicem ignis in falsa materia stridorem, eiulatum asseueret, & inordinatas flammæ sequentis pabulum extensiones humana membra figuret. Illam tamen opinionem de figuris corporum eleuatis diffuse & eruditissime profitetur præfatus auctor in suo Cribro Cabalistarum & alibi; nos interim iudicium relinquimus lectori Philosopho. Dum ignem cum Pytagora miramur vnum per omnia penetrantem; in Cælo collustrantem & dilatatum: in inferno coarctatum tenebrosum, cruciantem: in meditullio de vtraque participem: in terra refossione fumantem; in lapidibus chalibe excussum: in aquis fontes & puteos calefacientem: in mari excitantem procellas: in acre phasmata: in animantibus denique omnibus inclusum fouentem vitam, exclusum eructantem prodigia.

Sed nimis prodigia negauimus in lambente igne; a causis internis nec non ab efficiente causa prorsus illa explosimus; verum est: finalem non omni prodigio audemus exuere; esse aliquid Diuinum in morbis clamabat Hippocrates; cur non absque morbo, in certis indiuiduis certum diuinitatis specimen licebit asserere? Plenæ sunt exemplis scriptorum paginae, sufficiat nobis pro vltima lucubratione eorum quos claros fecit ignis lambens felices euentus obseruare.

Caput

Caput Vltimum.

*Fœlix illi euentus auguratur ex
antiquorum monumentis.*

SI præcitas Lambentis Ignis Historias,
iterum perlustrauiro : si affectum ipsum
impensius perpendero ; non triuialia de
plebe exempla inuadentem ; sed altiora lam-
bentem dignitatum sydera : si denique penitus
contemplatus fuero ignis huius scintillulam
quos inuaserit, de sorte quamuis infima ad Ma-
gestatis fastigia euehentem ; quid non clama-
bo in igneo affectu latentem Dei digitum ?
Quid non prodigium affirmabo ? Quid non Di-
uini numinis faustum omen ? Quid enim
quod Ascanio Iulo Latinorū sceptrum ; Seruio
Tullio Romani Regni clauum ; Vbambæ Vi-
segothorum gubernaculum, ab aratro, ab
ex ilio, a seruitule, promiserint sacri isti ignes ?
An frustra prælagus Anchises puero flagrante
crine coruscanti auguratur Imperium ? Immo
prodigium protinus simili nec fallaci confir-
matur euentu, mox cum Parte Ænea post du-
ros labores profugus in latium venit ; Parenti
in regno succedit, ciuitatem ædificat, fœlici
denique auspicio nascentis imperij fortes mo-
deratur habenas.

Cri-

————— Crinemque flagrantem,
Excutere & sanctos restinguere fontibus
ignes.

At Pater Anchises oculos ad sydera
latus

Extulit, & cælo palmas cum voce teten-
dit

Iupiter omnipotens, precibus si flecte-
ris ullis

Aspice nos; hoc tantum, & si pietate
meremur

Da deinde auxilium pater, atque hæc
omnia firma.

Vix ea fatus erat senior: subitoque fra-
gore

Intonuit lævum: & de cælo lapsa per
vmbas

Stella facem ducens multa cum luce
cucurrit.

Illam, summa super lambentem cul-
mina tecti

Cernimus Idea claram se condere silva
Signantemque vias, tum longo limite
sulcus

Dat lucem, & late circum loca sulphu-
re fumant.

Heic vero victus genitor se tollit ad
auras

Effa-

*Effaturque Deos & Sanctum sidus adorat.
Iam iam nulla mora est: sequor & qua
ducitis adsum:
Dij patrij, Servate Domum Servate nepo-
tem
Vestrum hoc augurium, Vestroque in nu-
mine Troia est.
Cedo quidem, nec, nate tibi comes ire re-
cuso, &c.*

Quid Prodigiorum peritissima Tanaquil co-
gnovit in dormiente Puer, vt servum regie
nutriri, artibusque omnibus quibus ingenia ad
magnæ fortunæ cultum excitari solent curaue-
rit erudiri? Diuinum mehercle chyrogra-
phum; sigillum igneum quo diuinitus sigilla-
batur schedula promissæ Magestatis, nam-
que.

Seruius a calo semina gentis habet.

Quid, consultos vates propter emergentem de
terræ vasto hiatu lucidum ignem (vt habetur
apud Plutarchum) magnam in cælo coruscan-
tem flammam, Hastas denique vexillorum per
se ignem emittètes; pronuntiare coegit Syllam
vtpote singularem aspectu, bonitate, principa-
tu, sociales sedaturum tumultus, vnionis Ro-
manæ dissociabiles pestes; Collata certe, diuini-
tus naturæ ignium celeberrima eius facinora,
quæ Imperatoris magni, penes ciues, maximi

N penes

penes amicos, felicissimi penes hostes gloriam ultro obtulerunt.

Quid, simile augurium promisit homini attritæ clamidis: quid visa stella (refert Seneca) super lanceam Gylippi Syracusas petentis consistens? ecce Syculorum desperatam libertatem, Atheniensium non speratam fugam; Gylippi tandem humili baculo se fulcientis insignem victoriam & virtutis bellicæ immortale decus & monumentum.

Cælesti simili caractere credidit Vbāba; crediderunt Hispani proceres mutatum iri aratrum regali sceptro, cucullum rusticum purpura ac diademate. Æque felicitis euentus (scribit Maximus Valerius) fuit illa flamma quæ ex Lucij Martii ducis duorum exercituum quos inreritus Pub. & C. N. Scipionum in Hispania debilitauerat capite concionantis eluxit; namque eius aspectu pauidi adhuc milites pristinā recuperarent fortitudinem admoniti, octo & triginta hostium millibus cæsis, magnoque numero in potestatem redacto bina castra Puniceis opibus referta cæperunt. Neque huic vini victrices promittit lauros mirus iste microcosmi fortunatior planeta Ignis Lambens: Macedonem magnum e simili eripit periculo dum ad terribilem magestatis vultum pauidi cadunt insidiatores Indi, dum ad vibrata ex ore Regio fulgura perterriti dant terga barbara.

Theodorici Regis Gothorum Pater simili monitus augurio vidit filium vix cuiquā Romano-

manorum Cæsarum, Prudentia, Liberalitates, Iustitia, aut Fortitudine cedentem. Tiberio denique non solum ab oculis emittit ignitos radios sed equus quo insidet ore videtur flammigare dignitatis futuræ omine prosperrimo.

Sed quid moror in enumerandis exemplis prospera portendentibus; hoc vnum dixerò hos ignes ut plurimum in apogeis sublimioribus observari: nec mirandum; est ignis natura talis quæ supremas semper appetat sedes; & quas forte de infimis occupaverit celerrima mutatione ad astra eleuet ac extollat, ut non solum futuræ dignitatis sit fœlix augurium sed iam obtentæ fœlicitatis condignum monimentum. Sic magno Hæbreorum coryptheo Moisi mortalium citra controuersiam fœlicissimo micat fulgoribus sacra facies, & sacro igne lambente decorata iam testatur terribilis se factum de seruo Principem de limo Nili eleuaturn ad aurum & purpuram: de exilio ad Regnum: de caula ad aulam Horebi diuinâ, ad aulam Sinai, in quibus (ò humanæ mentis improporcionata nimis facilitas! ò immensa bonitas Optimi!) facie ad faciem sicut amicus ad amicum, frui datum diuina consuetudine; felici illo magestatis amicimine radiari diuinitus & diuina flamma, quæ, *Sacras lambere Comas, & circum tempora pasci*, cum reuerenti tremore obseruata est, illustrari? Sic differunt phisici lambentes ignes a Diuinis, illi philosophorum torquent ingenia; isti Theoso-

sopho-

sophorum eleuant mentes; sed vterque semper felicitatem præcurrit aut comitatur: Dicite Diuina Numina; Seraphicæ Mentēs, Flagentes Rotæ, Sanctitatis Ignita Animātia, Ardentes Prunæ, vt fulgens & coruscans vester amictus vestram inefabilem arguat lætitiā, mansionē vestram gloriosā sub Honoris Solio sub Quadriga Cōsumētis illius veri Ignis tamquam diffusum quoddam lumen ad essentiali lumine, non secus a vobis in igne phisico, vestra inuisibilis depingitur imago. Ea enim de causa (aiebat Hierarchicus ille Dionisius) Diuina eloquia igneam descriptionem præ omnibus ferme honorare videntur. Per igem namque signari arbitror cœlestium spirituum faciem Dei maximē spetie insignem; nam profecto sanctissimi qui de Deo loquuti sunt viri, summam illam & nullis obnoxiam figuris formisque substantiam varie in igne describunt: quippe qui Diuinæ proprietatis, si dici liceat in rebus visibilibus plurimas seruat imagines. Nempe ignis sensibilis in omnibus, per omnia sine vlla sui admittance proficiscitur & ab omnibus prorsus excipitur, cumque lucidissimus sit, ipse tamen non admota materia in qua suam vim suumque officium ostēdat, in se ipso occultus atque incognitus manet, neque admittit habitum, neque patet aspectui: ipse omnia superat & ea quibus inderit in suum traducit officium, omnibusque quomodolibet sibi appropinquantibus, sui con-

sor-

fortium tradit: renouat omnia calore vitali;
fulgoribus apertis illuminat, teneri miscerique
non potest: discernendi vim habet atque im-
mutabilis est; superiora semper petit & in acu-
men tendit, agilis, celer, sublimis, nullaque vi
vt inferiora petessat adigi potest: semper mo-
bilis, eodemque motu vigens: alia mouet, com-
plectitur omnia, cum tamen adstringi ipse
non possit, cumque alio ipse non egeat, sibi ipsi
tamen clam incrementa suppeditat, atque in
qualibet suscipiente materia suæ maiestatis
potentiam indicat, efficax, potens, omnibus
inuisibiliter præsens, si negligatur non esse vi-
detur: attritu aut veluti irritatione quadam
naturaliter ac proprie continuo lucentem ex-
citatur in flammam, rursusque incomprehen-
sibili abuolat modo: cumque affatim omni-
bus participationem sui locupletissimam præ-
beat nunquam tamen ipse minuitur. Quem
igitur non beabit mirus iste hospes? quem non
ditabit? quem lambendo non efformabit in
procerum digitatis statum? pauci sane inauspi-
cati abibunt illo sodali. Maecte igitur igneo
animo, Virago Illustrissima, clatior fatidica
Manto aut Cassandra, illæ mente vel artibus,
tu corpore vel artibus vaticinatrix: illæ vm-
bristulce, illis raro data fides; tibi tuoque
coniugi Clarissimo, Vati eximio, insigni Philo-
sopho hodie præstantius erogata, dum ab Igneo
VRbano comBVRI, amore paterno; illustra-
ri Palatinis honoribus cernitis chara pignora
dum

*Herodias
nus incom-
modo.*

Hesiodus.

dum à Mellitissimo Christianæ Reipublicæ
Fauo fauores lambitis dulcissimos quibus scin-
tillæ vestræ læuo erumpentes augurio vere in-
ter honores Augustales (vt erat de more anti-
quo) habeantur & in faces perenni splendoris
crescant prosperrime : Stellæ vestre cadentes
in astra candentia & alma vestra domus in py-
ramides erigatur & obeliscos. Canebat nam-
que Hesiodus.

*Ignem succenso Domum letiorem videri &
honorabiliorem.*



F I N I S.

**Scribebat 27. die Martij 1642. Ve-
ronæ.**

Ezechiel à Castro Doctor Medicus.

